

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Socioekonomické aspekty politického vývoje

v Somálsku od roku 1991

Jitka Fridrichová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Kulturní antropologie Předního východu

Diplomová práce

Socioekonomické aspekty politického vývoje

v Somálsku od roku 1991

Jitka Fridrichová

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Záhořík, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému veducímu práce, doktoru Záhoříkovi, za důvěru, kterou ve mně vložil, a samozřejmě za jeho cenné rady, díky nimž bylo zápolení s následujícím textem snadnější.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	POLITICKÝ VÝVOJ OD ROKU 1991	5
	2.1 Formování opozice za diktatury Siyaada Barreho	5
	2.2 Od pádu režimu k zahraniční intervenci.....	8
	2.3 Prozatímní vlády a boj proti terorismu	11
	2.4 Svaz islámských soudů	14
	2.5 Aš-Šabāb	16
	2.6 Nedávný vývoj.....	18
3	UPRCHLÍCI	20
	3.1 Příčiny fenoménu somálského uprchlictví a následné uprchlické „vlny“	20
	3.1.1 Absence fungující vlády, ozbrojený konflikt, bezpráví a kriminalita, porušování lidských práv	21
	3.1.2 Nepřízeň přírodních podmínek.....	28
	3.2 Souvislosti	32
	3.2.1 Globální	32
	3.2.2 Lokální	35
	3.2.3 Regionální	37
	3.3 Reakce mezinárodního společenství	44
	3.3.1 Humanitární pomoc	44
	3.3.2 Islámské charity.....	47

4	PIRÁTSTVÍ	53
4.1	Příčiny fenoménu somálského pirátství a jeho vývoj	53
4.1.1	Podmínky pro vznik	53
4.1.2	Political pirates	57
4.1.3	Resource pirates	58
4.1.4	Defensive pirates	59
4.1.5	Ransom pirates	63
4.2	Souvislosti	68
4.2.1	Lokální	68
4.2.2	Regionální	72
4.2.3	Globální	74
4.3	Reakce mezinárodního společenství	76
4.3.1	Teoretické koncepty řešení	77
4.3.2	Praktická opatření	80
4.3.3	Zapojení arabských států	85
5	ZÁVĚR	88
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	94
6.1	Knihy a odborné články	94
6.2	Elektronické zdroje	97
7	RESUMÉ	106
8	PŘÍLOHY	108

1 ÚVOD

Somálsko. Prototyp zhrouteného státu. Prestižní americký časopis *Foreign Policy* jej již po čtyři uplynulé roky (2008-2011) řadí na samý vrchol své každoročně vydávané statistiky *The Failed States Index*.¹ Bezúspěšná je však situace v tomto státě ve východním cípu Afriky již velmi dlouhou dobu. Neuznané, neschopné a slabé vlády, štěpení území, ale především neustálé a velmi krvavé ozbrojené konflikty. Nekončící občanská válka. Nestabilita a chaos. Ty vedou k dalším patologickým jevům – chudobě, hladu, uprchlictví, organizovanému zločinu, bujení černého trhu, ničení životního prostředí, inkubaci nebezpečných nemocí a mnoho dalších. Lze je dělit do nespočetných a vzájemně prostupných kategorií – ekologických, bezpečnostních nebo socioekonomických. Podstatná však je skutečnost, že škody jimi způsobené jsou nedozírné. Pokud již k jejich vzniku a propuknutí ve větší míře dojde, jen těžko se odbourávají, a co je podstatné, zpětně – a bohužel drtivou většinou negativně - ovlivňují dynamiku vývoje v zemi samotné i v jejím okolí, a tak de facto přispívají k zacyklení a prodlužování krize.

Kopírujíc praktiky mezinárodního společenství, jež obdobné zhroutené státy zpočátku soucitně zásobovalo humanitární pomocí a mírovými řešeními, avšak po 11. září se z obavy o vlastní bezpečnost začalo zaobírat i možnými negativními dopady a hrozbami šířícími se díky vše prostupující globalizaci zpoza hranic slabých a zhroutených států,² bude se tato práce zabývat nejprve socioekonomickým faktorem charakteru humanitárního - uprchlictvím, a poté bezpečnostního - pirátstvím. Přestože vybrané faktory nemusejí nutně být těmi nejzávažnějšími a pro politický vývoj v Somálsku nejvýznamnějšími, jsou

¹ The Failed States Index 2011, *Foreign Policy*, dostupné na: http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/06/17/2011_failed_states_index_interactive_map_and_rankings, 16.4.2012.

rozhodně aktuální a navíc je s politickým vývojem v zemi pojí zvláštní pouto. Pirátství, stejně jako uprchlictví, jsou totiž fenomény, které se v Somálsku objevily shodně se zánikem starého režimu, s pádem diktátorské vlády Siyaada Barreho v roce 1991. A protože od této události uběhlo přesně dvacet let, naskytuje se tak ideální prostor pro bilancování.

Cílem této práce tedy bude pomocí analyticko-syntetické metody zjistit, jak prostředí zhrouceného státu ovlivňuje zvolené fenomény a naopak, jak tyto fenomény zpětně ovlivňují nejen zemi samotnou, ale i další oblasti (se zvláštním přihlédnutím k zemím Blízkého východu). V závěru dojde ke komparaci obou fenoménů. První kapitola poskytne nutný vhled do problematiky shrnutím politického vývoje v Somálsku za posledních dvacet let. Přestože období bezvládní, charakterizované občanskou válkou, začalo s pádem starého režimu v roce 1991, pro pochopení celé problematiky je nutný ucelenější výklad, a tak bude krátce přiblížen vývoj země i před tímto datem. Druhá a třetí kapitola se již zcela zaměří na vybrané socioekonomické faktory – uprchlictví a pirátství. Vytyčeného cíle bude dosaženo uvedením příčin jejich vzniku, nastíněním následného vývoje v průběhu posledních dvaceti let, zasazením do kontextu lokálního, regionálního i globálního a představením mezinárodní reakce, kterou jejich působení vyvolalo.

Somálsko je sice státem nacházejícím se na území afrického kontinentu, konkrétně v regionu Afrického rohu,³ ale silněji než s Afrikou ho pojí vazby s Blízkým východem. A to vazby jak kulturní, vycházející z islámu (jež je v Somálsku většinově vyznávaným náboženstvím) a sunnitské tradice, tak ekonomické, spojené s faktem, že hlavními obchodními partnery Somálska jsou Saúdská Arábie a země Perského

² Murphy, M.N. (2011): *Somalia: The New Barbary? Piracy and Islam in the Horn of Africa*. London: Hurst&Company, s. 3.

zálivu. Ostatně somálští nomádi byli odedávna součástí rozsáhlé sítě čilých obchodních vztahů mezi Etiopií a Arabským poloostrovem. Po objevení ropy v málo zalidněných státech Perského zálivu je pracovní migrace do těchto států lákavou příležitostí pro Somálce, jejichž ekonomika je považována za jednu z nejméně rozvinutých na světě.⁴ V neposlední řadě jsou tu i vazby politické, reprezentované členstvím země v Lize arabských států. A proto se v hledání souvislostí kromě samotného Somálska, jeho nejbližšího okolí a obecněji celosvětové komunity, zaměřím právě na region Blízkého východu.

Při popisování občanské války a ozbrojených konfliktů se výsledný text (a obzvláště text odborný), pokud má zůstat zachována jeho informační hodnota, může nechtěně stát necitlivým výčtem pojmů, čísel a faktů, a dokonce snad až přehlížet hrůzy těchto střetnutí, jež jsou provázené nepředstavitelným utrpením civilního obyvatelstva. Proto bych chtěla vyzvat ty, kteří následující text budou číst, aby se nad strnulou řečí faktů a čísel pozastavili a nechali se zděsit, rozčilit nebo pohnout k pláči nad osudy země a jejích obyvatel, kde „*mladí lidé vyrůstají v chudobě a násilí. Vědí jak střílet, znají násilí; ale neví jak si najít práci*“.⁵ Aby hodnota práce zůstala neporušena, ale zároveň nebyla pouze cynickým a chladným výčtem faktů, objeví se v textu v omezené míře i citace z výpovědí strádajícího obyvatelstva.

V současné době není k dispozici mnoho česky psaných pramenů zabývajících se současným Somálskem, a tak bude tato práce z valné většiny využívat zahraničních pramenů psaných v anglickém jazyce. I

³ Region nemá jednotné vymezení. Základními státy tvořícími tzv. Roh Afriky (Africký roh) jsou Etiopie, Somálsko, Džibutsko a Eritrea (toto pojetí bude práce respektovat), v nejširším pojetí pak i Tanzánie, Rwanda a Burundi, Uganda, Keňa a Súdán.

⁴ Lewis, I.M. (1993): *Understanding Somalia: Guide to Culture, History and Social Institutions*. London: Haan Publishing, s. 9-10, 53-55.

⁵ "the youth are growing up in poverty and violence . they know how to shoot, they know violence; they don't know how to get a job" Seitz –Wald, A. (2008): *Piracy Offers Lucrative*

v tomto případě však existují úskalí, kvůli kterým se i zahraniční literatura dá označit za ne zcela dostačující. Problematická je kromě recentnosti obou témat hlavně nestabilita regionu jakožto celku, a Somálska především. Ta téměř vylučuje dlouhodobější přítomnost odborníků nebo mezinárodních pozorovatelů, kteří by mohli podat přímé svědectví. Navíc co se týče numerických údajů, nejsou bohužel příliš přesné. Mnoho uprchlíků žijících za hranicemi Somálska, stejně jako mnoho neúspěšných pirátských útoků, zůstane nenahlášeno, a tudíž neevidováno. Přesto jsou dostupné údaje natolik průkazné, že z nich lze smysluplně generalizovat a vyvozovat trendy.

Závěrem je třeba upozornit na přepisy a překlady cizojazyčných jmen a názvů měst, organizací či institucí. Pokud na tyto existují ustálené ekvivalenty v českém jazyce, bude je práce používat. Z valné většiny však česky psané ekvivalenty nedostačují, a tak je třeba využít jiné jazyky. Organizace a instituce, místní i mezinárodní, jež se v odborné literatuře vyskytují pod anglickými názvy, a pro něž neexistují ustálené české ekvivalenty, budou ponechány v anglickém jazyce. Místní vlastní jména a geografické názvy budou ponechány v somálštině, a zapsány podle standartů tohoto jazyka uvedených v somálsko-anglickém slovníku (Zorc, R.D., Osman, M.M. (1993): *Somali-English Dictionary with English Index*. Third Edition. Kensington: Dunwoody Press.). Pro přepisy názvů místních i mezinárodních islámských organizací a arabských vlastních jmen bude práce používat přepisů z arabského jazyka, a to podle normy J.Oliveria a F.Ondráše (Oliverius, J., Ondráš, F. (2007): *Moderní spisovná arabština, Vysokoškolská učebnice. Praha: Set Out.*)

2 POLITICKÝ VÝVOJ OD ROKU 1991

2.1 Formování opozice za diktatury Siyaada Barreho

Siyaad Barre převzal moc v zemi po vojenském puči v roce 1969.⁶ Počáteční kroky vlády nového režimu směřující k upevnování moci a soustředící se na domácí politiku vystřídala v sedmdesátých letech nová koncepce. Tou byl pansomalismus, snaha o politické sjednocení etnických Somálců,⁷ v rámci něhož Barre sebevědomě zaútočil na etiopský, avšak Somálci obydlený region Ogaden. (somálsky Ogaadeeniya; geografické údaje viz. Příloha č. 1). Následujících několik měsíců (1977 – 1978) trvající tzv. Ogadenská válka se pro somálského diktátora stala osudnou. Sovětský svaz, dosud plně podporující somálský režim, se přiklonil na stranu pro něj perspektivnější Etiopie, a zvrátil tak válku v etiopské vítězství. Porážka v této válce mimo přívalu ogadenských uprchlíků do země a ztráty hlavního spojence, což zhoršovalo již tak špatný stav ekonomiky, vedla k demoralizaci obyvatel a odhalení krize identity společnosti. Somálská společnost byla totiž odedávna protnuta klanovými liniemi⁸ a i přes režimem veřejně proklamovaný nacionalismus uvnitř sužována klanovými konflikty.^{9,10}

⁶ Pro podrobný popis režimu Siyaada Barreho viz. knihy největšího odborníka na somálské dějiny I.M.Lewis, zvláště však jeho již několikrát reeditovaná: Lewis, I.M. (2002): *A Modern history of the Somali: Nation and State in the Horn of Africa*. London: James Curray Publishers; nebo Samatar, A. (1998): *Socialist Somalia: Rhetoric and Reality*, London: Zed Press; Adam, H.M. (2008): *From Tyranny to Anarchy The Somali Experience*. Trenton: The Red Sea Press.

⁷ Etničtí Somálci obývají kromě území vlastního Somálska i pohraniční oblasti přilehlých států, tedy Džibutska, Keni a Etiopie (východoetiopský region Ogaden je celý obydlen převážně Somálci). Fakt, že územní rozsah populace je větší než rozsah samotných hranic státu, je pozůstatek koloniální minulosti regionu. Také dodnes používaná vlajka Somálské republiky, tvořená pěticípou hvězdou, odkazuje k pěti územím obývaným Somálci – bývalému italskému a britskému mandátu, Džibutsku, etiopskému Ogadenu a severní Keni. *Pan-somalism*, dostupné na: <http://pansomalism.wordpress.com/pan-somalism/>, 3.1.2012.

⁸ Somálská společnost je klanová. Příslušnost ke klanu určuje identitu i status jedince a je základním principem, na kterém somálská společnost funguje. Jedná se o genealogický systém, který mapuje dědické linie až k počátkům historie národa. Somálci se dělí do dvou klanových rodin – pastevecké a usedlé zemědělské, které se dále dělí na klany (Digil,

Nespokojenost s režimem se projevila již měsíc po válečném debaklu v Ogadenu, kdy se skupina důstojníků ze subklanu Majeerteen pokusila o převrat. Ten byl sice brzy odhalen a účastníci neprodleně potrestáni, nicméně ti, kterým se podařilo uprchnout, založili v Etiopii guerillovou Somali Salvation Democratic Front (SSDF). Druhou významnou opoziční skupinou, zformovanou v tomto období, bylo Somali National Movement (SNM), jehož členy byli převážně příslušníci klanu Isaaq.¹¹ Toto uskupení, založené v Londýně, působilo také z Etiopie, odkud provádělo útoky na somálské území. Mimo SSDF a SNM vzniklo mnoho dalších, na klanovém základu rovněž založených opozičních skupin. Přestože pro drtivou většinu z nich bylo hlavním prostředkem boje násilí, objevila se i hnutí intelektuálů, mezi nimiž vynikala tzv. Manifesto Group.¹²

Nejen opozice se začala rozdělovat podle klanové struktury. Sám Siyaad Barre, zpočátku usilující o potlačení klanové identity národa, se stal jejím hlavním propagátorem, jednajícím v duchu hesla „rozděl a panuj“. Vládní pozice obsazoval pouze členy své rodině (z klanu Daarood) spřízněných subklanů Marreexaan, Ogaadeen a Duulbaahaante (odtud akronym MOD symbolizující tento způsob vlády), zatímco příslušníky ostatních klanů a jejich elity systematicky zastrášoval a utlačoval. Vzdávající projevy nespokojenosti s režimem vyústily v eskalaci násilí. Oslabený režim se pak v roce 1988 uchýlil k podepsání

Raxanweyn, Daarood, Dir, Hawiye a Isaaq) a subklany. Jejich geografické rozdělení viz. Příloha č. 2.

⁹ Ve společnosti protkané tolika klanovými dělicími liniemi dochází k častým rozbrojům a šarvátkám, které zachycuje somálské rčení: „*Já a můj klan proti světu. Já a můj bratr proti mému klanu...*“ („*I and my clan against the World. I and my brother against my clan...*“).

Cockburn, A. (2002): Somalia. A failed state? *National Geographic*, č. 7, s. 74-84.

¹⁰ Lewis, I.M. (1993): *Understanding Somalia: Guide to Culture, History and Social Institutions*. London: Haan Publishing, s. 31-38.

¹¹ Záhořík, J. (2007): Siyad Barré – Somálsko od diktatury k rozpadu státu, s. 44-45. In: Budil, I.T. - Zíková T. (2007): *Totalitarismus III: Totalita, autorita a moc v proměnách času a prostoru*. Praha: Dryada.

¹² Mohamoud, A.A (2006): *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa. The case study of Somalia 1960-2001*. West Lafayette: Purdue University Press.

mírové smlouvy s odvěkým rivalem, tedy s Etiopií, zavazující obě strany k ukončení podpory oponentových opozičních hnutí ve své zemi.¹³

Ani tento krok však nezastavil propuknutí občanské války. Jejím úvodním konfliktem byl otevřený boj armády s klanem Isaaq, podporovaným SNM, na severu země. Zde byla situace ostatně již několik let velmi kritická, jak poznamenal I.M.Lewis: „*Sever, tak jak jsem ho viděl, když jsem ho naposledy navštívil v roce 1985, začal vypadat nebo se spíše stal kolonií pod nadvládou cizí okupantské armády.*“¹⁴ Válka mezi armádou a povstanci začala v roce 1988 a skončila, s těžkými ztrátami na lidských životech, v roce 1991, kdy se tento region – v bývalých koloniálních hranicích Britského Somalilandu, korespondujících s etnickými hranicemi klanu Isaaq - pod názvem Somaliland osamostatnil. I přes tradiční spory různých frakcí, stejně jako spor o pohraniční oblasti se sousední autonomní republikou Puntland, se Somaliland dodnes podařilo uchovat stranou násilí, jež zmítalo a dodnes zmítá jižním Somálskem. Nutno dodat, že nezávislost Somalilandu nebyla dodnes oficiálně uznána.¹⁵

Válka různých klanových uskupení proti režimu se rozšířila po celé zemi. Mezi nejvýznamnější hnutí vedoucí ozbrojený odpor vůči Barremu patřil kromě již zmíněných SNM a SSDF ještě United Somali Congress (USC), tvořený klanem Hawiye. Režim, jehož armáda se navíc také začala rozdělovat podle klanových linií, nebyl s to čelit tlaku dosud víceméně jednotné fronty proti němu stojící opozice, a ztrácel moc. Na počátku roku 1991 režim zeslábl natolik, že jeho moc sotva dosahovala za hranice Mogadiša, čímž si dříve velmi obávaný diktátor vysloužil

¹³ *Somalia: Political History*, dostupné na: <http://www.issafrica.org/AF/profiles/Somalia/Politics.html>, 4.4.2012.

¹⁴ „*The north as I saw when I last visited it in 1985, began to look and feel like a colony under foreign military tyranny*“. Lewis, I.M. (2002, s. 58).

posměšnou přezdívku „Starosta Mogadiša“. S příchodem vojenských jednotek patřících USC byl Siyaad Barre nucen z města v lednu 1991 uprchnout. Tímto okamžikem skončilo údobí jeho více jak dvacet let trvající autoritativní vlády, kterou H.Adam popsal jakožto přechod z autokracie k tyranii.¹⁶ Zároveň však vláda Siyaada Barreho byla posledním stabilním obdobím v moderních dějinách Somálska, neboť – slovy téhož autora – následujících dvacet let zemi ovládá anarchie.

2.2 Od pádu režimu k zahraniční intervenci¹⁷

Po útěku z Mogadiša se Siyaad Barre, po krátkém období působení v jihosomálském Kismaayu, usadil v severní Keni, odkud se pokoušel pomocí vojenských přepadení destabilizovat situaci v Mogadišu.¹⁸ Nehledě na snahy bývalého diktátora byla situace v hlavním městě, stejně jako v celé zemi, již tehdy nestabilní, či lépe řečeno kritická. V tomto období, vymezeném mezi roky 1991 – 1992 a hodnoceném jakožto nejdestruktivnější, se potyčky mezi různými klany, z nichž ty nejkrvavější se odehrávaly na jihu země mezi klany Hawiye (reprezentované USC) a Daarood (sdružené pod Somali Patriotic Movement, SPM), rozrostly v boj uvnitř klanů samotných.¹⁹

¹⁵ Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics, January 2005, *World bank publications*, s. 9, dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/INTSOMALIA/Resources/conflictinsomalia.pdf>, 1.1.2012.

¹⁶ Lewis, I.M. (2002, s. 262-263).

¹⁷ Odborná literatura, zabývající se spojenou intervencí OSN a USA z let 1992 – 1995, je velmi hojná, např. Clarke, W. – Herbst, J. (1997): *Learning from Somalia: The lessons of armed humanitarian intervention*. Boulder: Westview; Hirsh, J.L. – Oakley, R.B. (1995): *Somalia and Operation Restore Hope. Reflections on Peacemaking and Peacekeeping*. Washington D.C.: United States Institute for Peace Press.

¹⁸ Ani v Keni však bývalý diktátor nesetřval dlouhou dobu. Kvůli protestům zde přítomných hnutí byl nucen se přesunout do Nigérie, kde také roku 1995 zemřel. Pochován byl v somálském regionu Gedo.

¹⁹ Menkhaus, K. (2004): *Somalia: State Collapse and the Threat of Terrorism*. London: Oxford University Press, s. 28-29.

Tuto změnu, charakterizující úpadek země do zcela chaotické situace, lze velmi dobře demonstrovat na rozpadu USC. Hnutí se hned po zisku kontroly nad Mogadišem rozdělilo podle subklanové identity na dvě hlavní frakce, vedené generálem Maxamedem Faaraxem Caydiidem a Calím Mahdí Moxamedem.²⁰ Krvavý ozbrojený konflikt, který mezi nimi vypukl, byl tím, který určoval dynamiku celé občanské války.^{21,22} Oba vojenští velitelé (kteří spolu s dalšími veliteli různých klanových a subklanových frakcí začali být brzy označováni termínem warlordi)²³ zastávali také úřad prezidenta, což byl ovšem vzhledem ke stavu, v jakém se zhroutený stát nacházel, titul nemající naprosto žádnou faktickou hodnotu.

Zatímco na jihu země zuřila nepřehledná občanská válka, situace na severovýchodě byla klidnější. Stejně jako v případě Somalilandu se totiž správy nad tímto klanově homogenním územím ujala organizace, založená jakožto opoziční síla již proti Siyaadu Barremu a tvořená příslušníky místních klanů a subklanů - tou byla SSDF v čele s generálem Cabdullaahi Yuusufem Axmedem.²⁴ Ten se v roce 1998, kdy se tato etnicky homogenní severovýchodní část Somálska prohlásila

²⁰ Alí Mahdí Mohamed byl skupinou svých přívrženců prohlášen prozatímním prezidentem, avšak tato jeho nová funkce nebyla žádným jiným politickým aktérem akceptována.

²¹ Oficiálně a pro zjednodušení je počátek občanské války spojován s pádem režimu Siyaada Barreho, tedy s rokem 1991. Odborníci se však shodují, že skutečné vypuknutí občanské války lze zasadit již do roku 1988, kdy se odehrál otevřený vojenský konflikt mezi armádou a jednotkami SNM.

²² Adam, H. M. (2008): *From Tyranny to Anarchy. The Somali Experience*. Trenton: The Red Sea Press, s. 245.

²³ „Warlord (polní velitel, vojenský diktátor) je v kontextu Blízkého východu osoba, která velí paramilitárním jednotkám, které jsou loajální v prvé řadě jí, nikoliv centrální vládě státu.“ Čejka, M. (2007): *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister a Principal, s. 205. Mezi většinou somálských komunit jsou warlordi značně neoblíbeni, nicméně v době nestability jsou jedněmi z mála aktérů, kteří jsou schopni svou komunitu vojensky ochránit, čímž se stávají téměř nepostradatelnými. Warlordi jsou obviňováni, že pro zajištění si podpory veřejnosti (a tedy získání moci) záměrně vyvolávají politické krize a konflikty. Mezi „nejvýznamnější“ z nich se řadí Moxamed Faarax Caydiid, jeho syn Xuseen Moxamed, Calí Mahdí Moxamed, Cabdullaahi Yuusuf Axmed (všichni zastávali úřad prezidenta), Moxamed Saciid Xirsi „Moorgan“ nebo první „warlady“ Ester Cabdi Arush. Menkhaus, K. (2004, s. 42-43); Tadesse, M. (2002): *Political Islam and Black Economy in Somalia*. Addis Abeba: Meag, s. 49-56.

²⁴ Lewis, I.M. (1993, s. 71).

nezávislou autonomní republikou Puntland, stal jejím prvním prezidentem. Narozdíl od sousedního Somalilandu ale Puntland neusiluje o mezinárodní uznání, nýbrž o začlenění zpět do fungující federace s jižní částí Somálska.

Moc v zemi se tedy soustředila do rukou warlordů a klanových milicí, jejichž vzájemné potyčky postupně přerůstaly v drancování a rabování (které však začaly v zemi uplatňovat již jednotky Siyaada Barreho v závěru jeho vlády). Kromě warlordů se na devastaci země a terorizování civilního obyvatelstva podílely i skupiny výtržníků, tvořené většinou mládeží, které pouze využívaly situaci k vlastnímu obohacení. Dalšími skupinami, které těžily z nastalé situace, byli obchodníci (využívající tzv. válečnou ekonomiku) a organizace propagující politický islám, z nichž dočasně nejúspěšnější byl al-Ittihād al-Islāmí (AIAI).^{25,26}

Kritický stav, v jakém se země a hlavně její obyvatelstvo – sužované boji, drancováním a nedostatkem potravin - ocitlo, neušel pozornosti OSN. Stávající humanitární organizace, které v zemi již dlouhou dobu působily, nemohly kvůli všudypřítomným bojům pracovat efektivně, aniž by nebyla ohrožena jejich bezpečnost, a tak OSN v dubnu 1992 vyslala do země mírové jednotky známé pod zkratkou UNOSOM.²⁷ Tato mise však byla vzhledem k náročnosti úkolu, kterého se měla zhostit, nedostatečným pravomocím daným jejím jednotkám a skromným prostředkům, zcela neúspěšná.²⁸

²⁵ Více o tomto uskupení viz. Tadesse, M. (2002).

²⁶ Woodward, P. (2006): *US Foreign Policy and the Horn of Africa*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited, s. 60.

²⁷ O rok později byla stejná mise rozšířena drobnými upravami, což vedlo k jejímu rozlišení na UNOSOM I a UNOSOM II.

²⁸ Ve skutečnosti nejspíš mise OSN situaci ještě zhoršila, neboť vyjednáváním s warlordy (kteří ve skutečnosti humanitární pomoc využívali ke svému obohacení) jim byly nechtěně přisouzeny pravomoci vůdců komunit, které jim ovšem nepatřily. Pro kritiku postupů humanitárních organizací viz.: De Waal, Alex: *Dangerous Precedents: Famine Relief in Somalia 1991-93*, in Macrae, J., Zwi, A. (1994): *War and Hunger. Rethinking International Responses to Complex Emergencies*. London: Zed Books, s. 139-159.

Proto byla téhož roku na její podporu vyslána mise Spojených států pod zkratkou UNITAF (častěji známá jako operace Restore Hope).²⁹ Ani ta však nebyla schopna zajistit rovnoměrné rozdělování humanitární pomoci, navíc kvůli opět nejasně vymezeným pravomocím a cílům mise se její jednotky brzy dostaly do ozbrojeného konfliktu s místními milicemi. Hlavním nepřítelem, na jehož hlavu byla dokonce Washingtonem vypsána vysoká odměna, se díky útoku na jednotky OSN stal již zmíněný lídr jedné z hlavních frakcí občanské války, Moxamed Faarax Caydiid. Pro jeho dopadení byly do Somálska dokonce vyslány elitní jednotky armády Spojených států. Ty však v boji s Caydiidovými milicemi v ulicích Mogadiša utrpěly těžké ztráty a po ponižující zkušenosti, kdy byl „Černý jestřáb sestřelen“,³⁰ se působením takzvaného CNN efektu³¹ celé seskupení misí OSN a Spojených států ze Somálska do března 1995 potupně stáhlo.³²

2.3 Prozatímní vlády a boj proti terorismu

S odchodem jednotek UNOSOM a UNITAF se situace v jižním Somálsku vrátila do původních poměrů. Hlavními protagonisty v bojích o moc se opět stali Moxammad Faarax Caydiid a Cali Mahdi Moxamed, ovšem jen do roku 1996, kdy první jmenovaný zemřel. Pokračoval také

²⁹ Moller, B. (2009): The Somali Conflict: The Role of External Actors, *Danish Institute for International Studies*, dostupné na: http://www.diis.dk/graphics/publications/reports2009/diis_report_2009_03_somali_conflict.pdf, 1.1.2012.

³⁰ Na motivy události vznikla novela a podle ní i snímek, oba pod názvem „Black Hawk Down“. Bowden, M. (1999): *Black Hawk Down: A Story of Modern War*. Berkeley: Atlantic Monthly Press.

³¹ CNN-efekt je teorie předpokládající, že vývoj populární televizní stanice CNN vysílající 24 hodin denně měl skrze veřejné mínění velký vliv na zahraniční politiku Spojených států v éře studené války a že další, konkurenční mezinárodní televizní stanice (nebo všeobecně moderní média), mají dopad na zahraniční politiku západních států nyní. Více o CNN-efektu v Somálsku McSweeney, D. (2010): *The CNN Effect and Somalia*, dostupné na: <http://www.e-ir.info/2011/08/11/the-cnn-effect-and-somalia/>, 15.2.2012.

trend rozměňování konfliktů na stále menší segmenty klanové společnosti, takže zatímco v počátcích občanské války proti sobě stály klany, nyní nebylo neobvyklé, když potyčky probíhaly v rámci rozšířených rodin. Konflikty se tak staly méně smrtelnými, neboť do nich mimo jiné nyní mohli zasahovat klanoví náčelníci a poradní orgány komunit a tlumit je. Nově vzniklými institucemi, schopnými v rozpadlém státě zajistit bezpečnost obyvatel a snižovat kriminalitu, byly šari'atské soudy. Měly však omezené pole působnosti a nikdy nebyly natolik silné, aby dokázaly mocensky konkurovat místním warlordům nebo klanovým milicím, takže se etablovaly v místech, kde moc těchto upadala.³³

Zdánlivě významným posunem se zdálo být vytvoření oficiální somálské prozatimní vlády, tzv. TNG³⁴ (Prozatimní národní vláda), k čemuž došlo v roce 2000 po mírové konferenci v Džibuti, zahájené džibutským prezidentem a zprostředkované regionální organizací IGAD.³⁵ Tato vláda však ve skutečnosti ovládala jen část hlavního města a více než na zahájení procesu obnovy státu se soustředila na zajišťování si podpory a financí od obchodníků, mezinárodního společenství a států Zálivu.³⁶ Oproti nadějím v ni vkládaným mezinárodním společenstvím se tedy TNG nejen nedokázala stát centralizovanou a legitimní vládou somálského státu (což vzhledem k podmínkám byl nadlidský úkol), ale

³² Woodward, P. (2006, s. 63-73).

³³ Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics, January 2005, *World bank publications*, dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/INTSOMALIA/Resources/conflictinsomalia.pdf>, 1.1.2012.

³⁴ V plném znění Transitional National Government.

³⁵ Mezivládní úřad pro rozvoj neboli IGAD (intergovernmental Authority on Development) je sdružení sedmi států Afrického rohu (od roku 2007, kdy bylo Eritreji pozastaveno členství, pouze šesti, a to Súdánu, Etiopie, Džibutska, Somálska, Keni a Ugandy) podporující rozvoj ekonomiky, bezpečnosti a infrastruktury v regionu. Vznikl v roce 1996 (jako pokračovatel Mezivládního dozor nad suchem a rozvojem (IGADD), který byl založen v roce 1986) a sídlí v Džibuti.

³⁶ Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics, January 2005, *World bank publications*, dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/INTSOMALIA/Resources/conflictinsomalia.pdf>, 1.1.2012.

nebyla ani schopna zajistit bezpečnost životů svých členů, až se v roce 2003 rozpadla zcela.³⁷

Nečekaný vývoj situace v zemi nastal po teroristických útocích z 11. září 2001. Vyhlášením Války proti terorismu se pozornost Spojených států zaměřila i na Somálsko, kde mělo údajně místní islamistické hnutí al-Ittihád al-Islámí spolupracovat s mezinárodní teroristickou sítí, a navíc společně ovládat celou nedávno vzniklou TNG. Je třeba zmínit, že tyto informace USA získávaly z Etiopie, která měla zájem jednak na definitivním ukončení činnosti al-Ittihādu,³⁸ ale také na zisku financí od USA. Těm se Etiopie nakonec stala hlavním partnerem v regionu pro boj s terorismem, a tím si udržela svoje výsadní postavení v regionu, o něž pomocí zástupných sporů soupeřila s Eritreou. Spojené státy tedy začaly Somálsko silně monitorovat a posléze i finančně odměňovat nálezce osob podezřelých z napojení na al-Qā'idu,³⁹ čímž vytvořily podmínky pro místní přízpusobivé a v posledních letech značně oslabené warlordy, stejně jako pro Etiopii či Eritreu. Všichni zmínění pak s vidinou zisku (peněz či výsadního postavení v regionu) označovali za teroristy a jejich podporovatele kdekoho, dokonce i TNG.⁴⁰

Vzhledem ke kolapsu TNG, existující téměř již od svého ustavení pouze formálně, došlo roku 2004, po dvou letech trvajících mírových rozhovorech zprostředkovaných regionální organizací IGAD, k vytvoření

³⁷ Negotiating a Blueprint for Peace in Somalia. 6 March 2003, *International Crisis Group Africa Report* N.59, dostupné na: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/somalia/Negotiating%20a%20Blueprint%20for%20Peace%20in%20Somalia.pdf>, 2.1.2012.

³⁸ AIAI totiž podporoval etiopské vládě opoziční osvobozené fronty a jejich útoky. Negativní postoj Etiopie vůči tomuto hnutí a její snaha o přilákání USA do regionu na pomoc proti tomuto hnutí jsou více než patrné např. v knize Tadesse, M. (2002).

³⁹ Hoehne, M.V. (2009): Counter-terrorism in Somalia: How external influence helped to produce militant Islamism. *Crisis in the Horn of Africa*, s. 8, dostupné na: <http://hornofafrica.ssrc.org/somalia/>, 12.3.2010.

⁴⁰ Little, P.D. (2008): Reflections on Somalia, or How to Conclude an Inconclusive Story. *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*, s. 69-70, dostupné na: <http://digitalcommons.maclester.edu/bildhaan/vol3/iss1/7/>, 12.3.2010.

nové somálské prozatimní vlády, tzv. TFG⁴¹ (Prozatimní federální vláda). Výsadní postavení v mírových rozhovorech však měla Etiopie (tradičně vnímaná jakožto somálský úhlavní nepřítel), jež do čela nové vlády de facto dosadila svého dlouholetého spojence Cabdullaahi Yuusufa Axmeda.⁴² Ten po svém zvolení do čela země požádal Etiopii o vyslání vojsk, která by zajistila bezpečnost členů jeho nové vlády, jež se narozdíl od TNG díky přítomnosti etiopských vojáků přesunula z exilu přímo do Somálska.⁴³

2.4 Svaz islámských soudů

Přítomnost etiopských vojáků, stejně jako penězi USA sponzorované vyhledávání islamistů napojených na al-Qā'idu (jehož vyvrcholením byly vraždy a únosy náboženských předáků mezi lety 2002-2005), sjednotily dosud rozdělená somálská islámská hnutí, organizující se nejčastěji v rámci již zmíněných šari'atských soudů, a dokonce jim zajistily i podporu náboženským hnutím do té doby nedůvěřující veřejnosti.⁴⁴ Dověšením současného vývoje se stalo založení Alliance for Restoration of Peace and Counter-Terrorism (ARPCT) v únoru 2006. Tato organizace, tvořená vlivnými Somálci (obchodníky, vládními ministry, převážně však warlordy) a sponzorovaná penězi USA, se měla

⁴¹ Z anglického Transitional Federal Government.

⁴² Který mezi lety 1998-2001 působil jako prezident Puntlandu a předtím, dokonce jako její zakládající člen bojující ještě proti Siyaadu Barrem, v klanové organizaci SSDF.

⁴³ Marchal, R. (2007): Somalia: A New Front Against Terrorism. *Crisis in the Horn of Africa*, dostupné na: <http://hornofafrica.ssrc.org/marchal/>, 26.2.2010.

⁴⁴ Mezi Somálci v téměř naprosté většině vyznávaná muslimská víra se zdá být ideálním základem pro položení širší spolupráce mezi místními organizacemi a al-Qā'idou. Jakkoli je však přítomnost islámu na zdejších území datována již do 7. století, vlivy afrického kontinentu byly zatím vždy rozhodujícími, a tak se islám musel podřítit místnímu kmenovému systému. Důsledkem bylo striktní oddělení náboženské a politické moci, o jehož opětovné propojení začala somálská islámská hnutí usilovat působením vlivů proudících ze zahraničí až v 2. pol. 20. století. Ale které se zachovalo v myslích Somálců a projevuje se nechtím podporovat

pod sjednoceným vedením lépe zhostit úkolu zachycování teroristických živlů v Somálsku. Místo toho byly americké peníze využity členy ARPCT k vedení boje proti mogadišským šari'atským soudům, které ovládaly pro warlordy lukrativní přístavy a jiné obchodní příležitosti ve městě. Odpovědí na jejich snahy byl útok milicí při této příležitosti (sjednocením šari'atských soudů) nově vytvořeného Svazu islámských soudů (UIC),⁴⁵ jež po několika měsících bojů vyústil ve vítězství UIC. Ten se tak stal první frakcí od dob pádu režimu Siyada Barreho ovládající celé Mogadišo. Posléze UIC začal – a to většinou bez použití síly - získávat území, kdy do prosince 2006 ovládl téměř celé jižní Somálsko, zatímco oficiální vláda země (TFG) sídlila - chráněná etiopskými vojáky – v Baidoa (somálsky Baydhabo).⁴⁶

Pod správou Soudů byly odzbrojeny klanové milice, gangy i warlordi, otevřeny přístavy a letiště, a např. v pobřežním městě Xarardheere, známém svou pirátskou základnou, byla tato místním warlordem provozovaná činnost okamžitě ukončena. Všeobecné nadšení z nových vládců (jež ovšem nesdílela TFG, Etiopie a Spojené státy), kteří dokázali skoncovat s násilnostmi a obnovit obchod, narušoval vzrůstající neklid z jejich čím dál striktnějšího vynucování islámského práva, stejně jako z jejich nejednotného vedení, rozděleného do dvou frakcí mezi umírněného Sheekha Shariifa Sheekha Axmeda a radikálního Sheekha Xasana Daahira Aweyse.⁴⁷ Radikálové, odmítající jakýkoliv dialog s TFG,

jakékoliv islámské politické hnutí. Více o islámu v Somálsku viz. Rudincová, K. (2009): Islám v Somálsku (diplomová práce). Plzeň: FF ZČU.

⁴⁵ Anglický název není jednotný. U některých autorů se můžeme setkat s názvem „Islamic Courts Union“ (ICU) nebo „Council of Islamic Courts“ (CIC), většina však používá „Union of Islamic Courts“ (UIC).

⁴⁶ Hoehne, M.V. (2009, s. 9); Barnes, C., Harun H. (2007): The Rise and Fall of Mogadishu's Islamic Courts. *Chatham House*, s. 6, dostupné na: http://www.chathamhouse.org.uk/files/9130_bpsomalia0407.pdf, 27.3.2010.

⁴⁷ Ten dodnes patří snad k nejdéle aktivním a také k nejvlivnějším islámským „politikům“. Ještě před vstupem do al-Ittihādu a následném velení jeho milicím, za což si vysloužil v roce 2001 zapsání to seznamu teroristů hledaných vládou Spojených států, byl však stoupencem významného somálského warlorda.

získávali stále výsadnější postavení, což přispělo k fiasku několika mírových konferencí pořádaných okolními státy, a vyústilo v krátkou válku s TFG (podporovanou etiopskou armádou), jež skončila útekem UIC z Mogadiša v prosinci 2006.⁴⁸

2.5 Aš-Šabāb⁴⁹

Po porážce UIC se jeho bývalí členové rozdělili. Ti výše postavení a spíše umírnění odešli do exilu do Keni nebo Jemenu, zatímco ti radikálnější, tvořící ozbrojené jednotky, se skrývali u hranic s Keňou.⁵⁰ Mezitím byla TFG přenesena z Baidoy zpět do Mogadiša, ale ani za nepostradatelné podpory etiopské armády se zde - ani v ostatních oblastech dřívějšího vlivu UIC - nebyla schopna etablovat. Politické pravomoci v zemi tak opět začali zastávat vůdci klanů a v Mogadišu se rozhořel chaotický boj o moc mezi prozatimní vládou, etiopskou armádou a roztříštěnou opozicí, kterou tvořily různé klanové milice (zastoupeny převážně místním dominantním klanem Hawiye), warlordi, kriminální gangy a islamisté (bývalí stoupenci UIC), navrátilí se z úkrytu na jihu země zpět do centra dění. Vedoucí postavení mezi opozičními silami patřilo reorganizovaným a rozšířeným jednotkám původní milice UIC, nazývaným aš-Šabāb.⁵¹

⁴⁸ Menkhaus, K. (2007): There and Back Again in Somalia. *Middle East Research and Information Project*, dostupné na: <http://www.merip.org/mero/mero021107.html>, 12.3.2010; Marchal, R. (2007): Somalia: A New Front Against Terrorism. *Crisis in the Horn of Africa*, dostupné na: <http://hornofafrica.ssrc.org/marchal/>, 26.2.2010.

⁴⁹ Název hnutí v překladu z arabštiny znamená „mladost, mládež, mladí muži“ a je jeho všeobecně používanou zkrácenou formou. Oficiální název organizace se v různých pramenech liší, nejčastěji se však můžeme setkat se zněním Harakat aš-Šabāb Mudžāhidīn, tedy „Organizace mladých bojovníků svaté války“.

⁵⁰ Barnes, C., Harun H. (2007, s. 6).

⁵¹ Menkhaus, K. (2009): Somalia: National and Regional Disaster? *WRITENET*, s. 2, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/49f180d82.pdf>, 27.3.2010.

Jejich radikálnost a militantnost se projevila hned v prvních měsících bojů, kdy se cílem jejich útoků staly dokonce i mírové jednotky Africké unie (AMISOM). Ty byly vyslány do Somálska na počátku roku 2007, aby nahradily etiopské vojáky, a tak posílily legitimitu TFG a bezpečnost v zemi. Místo avizovaných osmi tisíc vojáků však do Somálska dorazila pouhá čtvrtina, a tak Etiopie odmítla svou armádu stáhnout, v důsledku čehož byly jednotky AMISOM vzbouřenci obviněny ze stranění TFG, a staly se také terčem jejich útoků.⁵² Taktika vzbouřenců zahrnovala i politické vraždy a dokonce v Somálsku do té doby neznámé sebevražedné atentáty, jež podle odborníků svědčí o spolupráci aš-Šabābu s al-Qā'idou.⁵³

Posun nastal díky novému premiérovi TFG ochotnému vést dialog s umírněnou opozicí sídlící v exilu. Ta, složená z islamistů a bývalých členů UIC i sekulárních oponentů TFG, na konci roku 2007 založila zastřešující organizaci - Alliance for Re-liberation of Somalia (ARS). V čele ARS stáli bývalí nejvýše postavení funkcionáři UIC, známí také jako „dva šarífové“ – umírněný Sheekh Shariif Sheekh Axmed a stoupenec tvrdé linie Sheekh Xasan Daahir Aweys. V červnu roku 2008 byla podepsána dohoda mezi TFG a ARS požadující mimo jiné ukončení bojů a odchod etiopské armády, a později i začlenění islamistů do přechodné vlády. Jejím vyústěním byla rezignace dosavadního prezidenta Cabdullaahi Yuusufa Axmeda, jehož úřad byl v lednu 2009 svěřen parlamentem do rukou umírněného Shariif Sheekh Axmed.⁵⁴

S odsunem etiopských vojsk ztratil aš-Šabāb hlavní důvod své existence a aktivity, tedy boj proti cizím okupantům. Novým nepřítelem, jakýmsi novým sjednocujícím prvkem, se pro hnutí stal právě zvolený

⁵² Tamtéž, s. 3.

⁵³ Le Sage, A. (2009): *Militias and Insurgency in Somalia*. *The Washington Institute for Near East Policy*, dostupné na: <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3131>, 27.3.2010.

pro-islámský prezident, který byl označen za bezvěrce a loutku Západu, a tak boje, respektive občanská válka, dále pokračují. Proti sobě tedy stojí na jedné straně islamistický a veřejně se k al-Qā'idě hlásící aš-Šabāb, na ovládnutých územích uplatňující striktní (wahhábismem inspirovaný) výklad práva šari'ca, který je ovšem rozdělen do mnoha různých frakcí.⁵⁵ Druhou stranu konfliktu tvoří prozatímní vláda, na jejíž obraně se podílí nespolehlivé milice, vojáci mise AMISOM a některá další de facto individuálně působící hnutí.⁵⁶

2.6 Nedávný vývoj

Poslední vývoj politické situace v Somálsku přináší nové zprávy – zdá se, že prozatímní vláda je konečně schopna jednat. Zajistila totiž odstartování operace Linda Nchi, v rámci níž od října 2011 působí v zemi na podporu TFG armády Keni a Etiopie, podporované některými dalšími státy.⁵⁷ Navíc počty jednotek AMISOM byly zdvojnásobeny na současných 17 000 mužů. Cílem operace je oslabení islamistů, jejichž přítomnost v jižním Somálsku představuje bezpečnostní hrozbu i pro sousední země. Přestože je aš-Šabāb nyní oslaben, stále ještě kontroluje velkou část jižního Somálska a např. Mogadišem, odkud byl v srpnu 2011 nucen se stáhnout, dodnes téměř každý den otrásají al-Šabābem odpalované výbuchy. Podle některých odborníků by ale vlivem vpádu

⁵⁴ Hoehne, M.V. (2009, s 20-21).

⁵⁵ Jedna z nejznámějších, frakce bývalého funkcionáře UIC Xasana Daahira Awayse, která do prosince 2010 bojovala po boku aš-Šabābu pod názvem Hizb al-Islām, byla ale po vzájemných ozbrojených rozporech pod aš-Šabāb přičleněna násilím.

⁵⁶ Le Sage, A. (2009): *Militias and Insurgency in Somalia*. *The Washington Institute for Near East Policy*, dostupné na: <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3131>, 27.3.2010.

⁵⁷ International Crisis Group, *Kenyan Military Intervention in Somalia*. 15 February 2012, Africa Report No.184, dostupné na: <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/media-releases/2012/africa/the-kenyan-military-intervention-in-somalia.aspx>, 12.2.2012.

cizích armád mohlo dojít (jako tomu bylo již při etiopském vpádu v roce 2006) k posílení vlivu islamistů a k tzv. balkanizaci Somálska.⁵⁸

Nicméně k rozpadu země do malých nestátních útvarů již dochází. Vyjma secesionistické republiky Somaliland a naopak unitářského Puntlandu, které se osamostatnily od zbytku Somálska již v průběhu 90. let, se z jižního Somálska reprezentovaného TFG (která ve skutečnosti ovládá jen hlavní město) vyčlenily další subjekty (znázorněné v Příloze č. 3). Některé z nich uznávají autoritu TFG, jiné deklarují neutralitu. Co mají však všechny společné je soudržnost na základě klanového nebo subklanového klíče. Mezi ty dříve zmíněné patří region Gulmudug a území ovládané hnutím Ahlu Sunna Waljama'a. Neutálními subjekty jsou Ximan & Xeeb a Azania. Ximan & Xeeb byl založen v roce 2008 jeho současným prezidentem Moxamedem Adenem Tiiceyem. Ten se coby uprchlík žijící již druhou dekádu v USA vrátil do své vlasti nejprve jako humanitární pracovník a až na místě se rozhodl vybudovat zde samosprávné území, jehož se stal prezidentem.⁵⁹ Azania (známá také jako Jubbaland), založená bývalým ministrem obrany za TFG v roce 2010, byla podle organizace WikiLeaks účelově vytvořená Keňou (za finanční podpory Číny) jakožto nárazníkový stát, který má Keňu chránit před útoky aš-Šabābu.⁶⁰ Vztah oficiální vlády k oběma těmto útvarům charakterizuje výrok jednoho z jejích ministrů: „*Než uznat existenci takové samosprávy, spíše jsme připraveni bojovat s Gándhím [prezident]*

⁵⁸ *Somalia's rare window of hope*, dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-16156157>, 12.2.2012.

⁵⁹ *Back From the Suburbs to Run a Patch of Somalia*, dostupné na: <http://www.nytimes.com/2009/10/03/world/africa/03somalia.html?pagewanted=all>, 12.2.2012.

⁶⁰ *Welcome to Azania/Jubaland: The world's newest pseudostate*, dostupné na: http://blog.foreignpolicy.com/posts/2011/04/06/welcome_to_azania_somalias_newest_pseudostate, 12.2.2012.

*a jeho takzvanou Azanií, tak jako jsme bojovali s povstalci z aš-Šabābu.*⁶¹

V napjaté a dynamicky se rozvíjející politické situaci v Somálsku však tyto dnes existující útvary mohou již zítra být minulostí. Jak dokládá vznik nejnovějšího útvaru v hranicích Somálska – státu Khatumo, založeného mezi Somalilandem a Puntlandem v lednu tohoto roku.⁶²

3 UPRCHLÍCI

3.1 Příčiny fenoménu somálského uprchlictví a následné uprchlické „vlny“

Africký roh v posledních čtyřiceti letech pravidelně dosahuje jednoho smutného prvenství. Je jedním z regionů, který produkuje nejvíce uprchlíků na světě. Největší podíl v této statistice zahrnují uprchlíci ze Súdánu a Somálska. Přitom Somálsko, země, ve které je dnes více jak polovina obyvatel závislá na humanitární pomoci a dva z celkových deseti milionů obyvatel přebývá v uprchlických táborech,⁶³ v podobných statistikách vždy nebývalo. A co více, Somálsko bylo dokonce zemí, která uprchlíky z okolních zemí přijímala. A to především z Etiopie, ze které v průběhu Ogadenské války na konci 70. let uprchlo přes

⁶¹ „We will be ready to fight against Gandhi [president of Azania] and his so called Azania, as we just fought against the al-Shabaab insurgents, instead of recognizing such administration.“ *Gedo Administration Condemns Azania/Jubaland*, dostupné na: http://www.somaliareport.com/index.php/post/1057/Gedo_Administration_Condemns_AzaniaJubaland, 12.2.2012.

⁶² Pro ilustraci rozhovor s jeho prezidentem Axmedem Cali Karaashem dostupném na: http://www.somaliareport.com/index.php/post/2625/Khatumo_Seeks_Peace_Vows_to_Fight_Somaliland_, 13.4.2012.

⁶³ Amnesty International, *Kenya: From Life Without Peace To Peace Without Life: The treatment of Somali refugees and asylum-seekers in Kenya*, 8.12.2010, AFR 32/015/2010, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR32/015/2010/en/1eb8bd34-2a5c-4aa4-8814-83e0e8df8ebf/afr320152010en.pdf>, 15.2.2012.

východní hranice více jak milion Etiopanů (vládní záznamy, kritizované UNHCR, udávají dva miliony), převážně ogadenských etnických Somálců a Oromů. Pobřežní stát na samém okraji Afrického rohu se tak na dalších deset let stal zemí s jednou z největších koncentrací uprchlíků na osobu na světě.⁶⁴ Přesto Siyaad Barre a jeho vláda nikdy nepožádala o žádnou formu zahraniční pomoci. (Příčinou toho byla mimo jiné i jazyková a etnická blízkost Ogadenu a jeho obyvatel s místními, kteří nově příchozím ochotně nabídli pomoc, a tak vláda ani nemusela vydávat větší finanční prostředky na záchranu ogadenských uprchlíků).⁶⁵

3.1.1 Absence fungující vlády, ozbrojený konflikt, bezpráví a kriminalita, porušování lidských práv

3.1.1.1 Největší humanitární krize v dějinách (1991-1995)

Ze země přijímající uprchlíky se Somálsko stalo zemí uprchlíky produkující. K přerodu došlo ještě před pádem diktátorského režimu Siyaada Barreho v lednu 1991, a to v úvodní fázi občanské války, tedy v roce 1988 na severu země, v dnešním Somalilandu. Ozbrojený konflikt mezi armádou a jednotkami vzbouřenců SNM z klanu Isaaq způsobil dosud nevídanou humanitární krizi. Brutální násilí vládních jednotek, které např. bezostyšně bombardovaly hlavní město regionu Hargeysu, způsobilo jednak smrt více jak deseti tisíc (převážně) civilistů, ale také odchod více než milionu lidí z oblasti. Přibližně z poloviny z nich se staly vnitřně přesídlené osoby, druhá polovina hledala útočiště v sousedních

⁶⁴ Bariagaber, A. (2006): *Conflict and the Refugee Experience: Flight, exile and repatriation in the Horn of Africa*. Farnham: Ashgate Publishing, s.90.

⁶⁵ Tamtéž, s 108.

státech – ve velmi malé míře v Džibuti, převážně však v Etiopii.⁶⁶ Fakt, že většina uprchlíků se vydala do Etiopie, státu Somálci po generace vnímaného jako nepřátelského a nahlíženého s maximálním podezřením, jen vypovídá o vážnosti situace. Pro zoufalé příslušníky klanu Isaaq byla Etiopie jedinou nadějí. Nicméně po svržení diktátorského režimu a následným vznikem státu Somaliland se situace na severu uklidnila, díky čemuž došlo k velmi pozvolnému návratu mnoha uprchlíků zpět do svých domovů. Významným faktorem repatriace z Etiopie byla také již zmíněná nevraživost Somálců a Etiopanů.⁶⁷

Druhá fáze občanské války, která se rozpoutala roku 1991 na jihu země, však vedla k ještě horší humanitární krizi než tomu bylo na severu. Příčinou byl ozbrojený konflikt mezi různými warlordy a klanovými milicemi, jež uvrhl zemi do všeobecného chaosu, kterého využívaly pro své vlastní obohacení např. skupiny výtržníků, tvořené většinou mládeží, které rabovaly a ničily veřejné budovy (nevyjímaje školy ani nemocnice) po celé zemi. Rabování dosahovalo dokonce takových rozměrů, že i střechy z vlnitého plechu, telefonní dráty nebo vodovodní trubky, vytrhávané ze země, byly lákavou kořistí, následně zpeněženou na trzích v Keni.⁶⁸ Situaci významně zhoršilo sucho a následný hladomor. V létě 1992, kdy krize dosáhla vrcholu, UNHCR monitorovalo v zemi více jak půl milionu mrtvých a přibližně dva miliony uprchlíků.⁶⁹ Ta lépe zajištěná (i když samozřejmě ne tak početná) skupina z nich zamířila do Spojených států, Kanady nebo některé z evropských zemí – nejčastěji do Velké

⁶⁶ Abild, E. (2009): *New Issues in Refugee Research: Creating humanitarian space: a case study of Somalia. Refugee Survey Quarterly*, Vol. 29, No. 3, s. 75-6.

⁶⁷ Bariagaber, A. (2006, s. 66).

⁶⁸ Menkhaus, K. (2004, s. 29).

⁶⁹ V porovnání s celkovou populací Somálska, která v té době čítala necelých sedm milionů obyvatel, se jedná snad o nejvyšší procento uprchlíků v poměru k celkovému počtu obyvatel – pokud ovšem nepočítáme katastrofický exodus z Rwandy za občanské války v roce 1994. WRITENET, *Somalia: Civil War, Intervention and Withdrawal 1990 - 1995*, 1 July 1995, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6a6c98.html>, 15.2.2012.

Británie nebo Nizozemska.⁷⁰ Drtivá většina uprchlíků však volila odchod do jedné ze sousedních zemí. A to jednak do té nejbližší, a tudíž nejsnadněji dosažitelné, tedy do Keni, samozřejmě do Etiopie a v menší míře do Džibuti nebo Jemenu. Přibližně 600 000 lidí⁷¹ zůstalo v zemi jakožto vnitřně přesídlené osoby, a více jak polovina z nich se usadila s vidinou větší stability a lepšího dosahu humanitární pomoci v táborech v okolí hlavního města Mogadiša.⁷²

Humanitární pomoc do země sice proudila, a to v „masivních přílivech“, ale všudypřítomné bezpráví natolik ztěžovalo její distribuci, že se OSN rozhodla vyslat do země svou misi. Přestože humanitární krize byla odvrácena, obnovit stabilitu státu se ani po posílení americkými jednotkami nepodařilo. V roce 1995 se celý kontingent misí OSN a Spojených států ze země rychle stáhl a zanechal Somálsko svému osudu. Tato neblahá zkušenost dala vzniknout takzvanému „mogadišskému syndromu“, tedy strachu vrcholných činitelů Spojených států z mírových misí a rizik s nimi spojených, který zapříčinil například odmítavý postoj Spojených států k společné misi s Francií, která měla ukončit tragickou občanskou válku ve Rwandě v roce 1994.⁷³

⁷⁰ Velká Británie spolu s Nizozemskem tvoří hlavní západní exilové země somálských uprchlíků, kdy počet azylantů v těchto zemích více trojnásobně převyšuje počty Somálců ve Spojených státech. Podle statistiky UNHCR z roku 2000 ve Velké Británii i Nizozemsku žilo přibližně 18 000, zatímco ve Spojených státech přibližně 5 000 Somálců. Gundel, J. (2002): The Migration-Development Nexus: Somalia Case Study. *International Migration*. Vol. 40, issue 5, special issue 2/2002, s. 256.

⁷¹ A toto číslo by pravděpodobně mělo být ještě vyšší, protože část uprchlíků, kterou nebylo možné vyčísřit, se odstěhovala do jiných oblastí, spřízněných se svým klanem či subklanem, kde splynula s místní populací.

⁷² Gundel, J. (2002, s. 264).

⁷³ Helton, C.A. (2002, s. 145).

3.1.1.2 Stabilizace (1995 – 2007)

Ještě do roku 1995 pokračoval odchod uprchlíků z jižního Somálska. Od tohoto roku, spolu se zlepšujícími se bezpečnostními podmínkami v zemi, nastal jejich velmi postupný návrat a reintegrace.⁷⁴ Co se týká uprchlíků, kteří si za místo azylu vybrali Etiopii nebo Keňu, lze v jejich chování pozorovat zajímavý trend. Ti, jež odešli do Etiopie (a v roce 1995 jich bylo více jak 230 000), se ve valné většině do deseti let vrátili zpět domů, takže v Etiopii jich zůstalo cca 15 000. Ale naproti tomu ti, kteří našli útočiště v Keni (v roce 1995 jich bylo 170 000), tam také zůstali, takže po deseti letech byl jejich počet skoro stejný (160 000). Z toho vyplývá, že jednak v Keni byli Somálci narozdíl od „nepřátelské“ Etiopie vcelku vítáni, a také, že na jihu Somálska (odkud je z hlavního města nejbližší právě k hranicím s Keňou), narozdíl od poměrně klidného severu země, neexistovaly (a stále neexistují) příznivé podmínky k životu, ke kterému by se uprchlíci mohli vrátit.⁷⁵

3.1.1.3 Nová humanitární krize (2007 – současnost)

Nová vlna uprchlictví vypukla spolu s otevřenou válkou mezi prozatímní vládou podporovanou nejprve etiopskými vojsky, a posléze i mírovými jednotkami Africké unie AMISOM a opozicí, tvořenou Svazem islámských soudů, který po rychlé porážce v prosinci 2006 zastoupily islamistické skupiny v čele s hnutím al-Šabāb. Vojenská taktika vzbouřenců zahrnovala klasické guerillové techniky jako rychlá a nečekaná přepadení, minometné útoky, ale také odpalování náloží, politické vraždy i sebevražedné atentáty. Následné odvetné útoky TFG a etiopských vojsk, jejichž jednotky se vymkly kontrole, byly nemilosrdné, a

⁷⁴ Gundel, J. (2002, s. 267).

⁷⁵ Helton, C.A. (2002, s. 67).

těžce dopadaly na místní obyvatelstvo.⁷⁶ Zvláště jednotky TFG se dokonce údajně měly podílet na rabování v rámci domovních prohlídek, vydírání, blokování humanitární pomoci nebo dokonce na organizování zatčení ředitele mogadišské pobočky World Food Programme. Vzhledem ke skutečnosti, že uniformy armády i policie jsou volně k prodeji na tržištích, však není možné spolehlivě určit, zdali všechny tyto útoky skutečně spáchaly vládní jednotky. Naneštěstí byla konfliktem podryta autorita tradičních klanových vůdců, a tak i schopnost klanů zajistit bezpečí svým členům, což vedlo k růstu i běžné kriminality hlavně v Mogadišu, které bylo koncem roku 2007 hlavním místem bojů. Obyvatelé Mogadiša se stávali terči přepadení, jejich domy byly rabovány a obchodníci či veřejně činné osoby se stávaly oběťmi vydírání, únosů a vražd.⁷⁷ Situaci ještě zhoršilo dlouhotrvající sucho, a tak jižní Somálsko opět zažívalo masivní odsun obyvatel. Tentokrát však nepříznivé podmínky v okolních státech⁷⁸ donutily téměř jeden a půl milionu obyvatel (z celkových jihosomálských šesti milionů) hledat bezpečí v samotném Somálsku, staly se tedy vnitřně přesídlenými osobami.⁷⁹

Jmenování nového prezidenta – vůdce umírněného křídla opozice Shariifa Sheekha Axmeda - v lednu 2009 vyvolalo pozitivní reakce. Víra Somálců v kompetenci nové hlavy státu, která přinese zemi stabilitu, se projevila i v navrácení se na 60 000 vnitřně přesídlených osob zpět do

⁷⁶ Le Sage, A. (2009): Militias and Insurgency in Somalia. *The Washington Institute for Near East Policy*, dostupné na: <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3131>, 27.3.2010.

⁷⁷ UN High Commissioner for Refugees, *UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Somalia*, 5 May 2010, HCR/EG/SOM/10/1, s. 29-30, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4be3b9142.html>, 16.2.2012.

⁷⁸ Etiopie, vždy považována za nepřátelskou a navíc s armádou přítomnou na území Somálska, vnímanou jako okupační, nebyla vhodným cílem, Džibuti se také potýkalo se suchem a Keňa z obav o bezpečnost uzavřela hranice.

⁷⁹ Menkhaus, K. (2009, s. 3-4).

svých domovů v Mogadišu.⁸⁰ Tento krok se však ukázal být předčasným. Jen o dva měsíce později al-Šabāb společně s další významnou, a taktéž islamistickou skupinou Hizb al-Islām odepřely poslušnost novému prezidentovi a zahájily útok proti nové vládě. A protože tento stav trvá dodnes, v následujících dvou odstavcích bude nastíněno, jak současná situace dopadá na civilní obyvatelstvo, které raději než žít v takovýchto podmínkách, volí odchod z oblasti.

Zaprvé, civilisté jsou de facto uvězněni uprostřed tohoto ozbrojeného konfliktu, což bylo do ledna tohoto roku (kdy byli bojovníci al-Šabābu definitivně vytlačeni z Mogadiša) nejvíce patrné právě v hlavním městě. (Obdobně však vypadá situace na všech místech, kde právě proti sobě vládní a protivládní jednotky bojují). Nahodilé minometné útoky obou stran, které míří pouze v přibližném směru nepřítelova stanoviště,⁸¹ běžně zasahují v hustém osídlení civilní infrastrukturu, a způsobují tak velké ztráty na majetku a na životech. Povstalci často schválně odpalují nálože v civilních oblastech, aby tak vyprovokovali odvetný útok, a následný hněv obyvatel vůči vládě. Takovéto využívání obyvatel jakožto lidských štítů komentoval Xassan Daahir Aweys, vůdce dnes již nefungující organizace Hizb al-Islām, slovy: „*Mudžāhid [svatý bojovník] je jako ryba ... a populace je jeho vodou ... Populace je štítem, zpoza nějž bojujeme.*“⁸² Al-Šabāb rozvněž využívá k oslabení vládních jednotek sebevražedné atentáty, které kromě vojáků⁸³ a politiků zabíjejí

⁸⁰ Amnesty International, *Somalia: No end in sight: The ongoing suffering of Somalia's civilians*, 25 March 2010, AFR 52/003/2010, s. 1, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ca33c0d2.html>, 16.2.2012.

⁸¹ V Mogadišu se hlavní vládní objekty nacházejí v oblasti přístavu a Prezidentského paláce, zatímco hlavní baštou povstalců bylo tržiště Bakaara.

⁸² „*The mujahid [holy warrior] is like a fish ... the population is his water ... The population acts like a shield and we operate out of them.*“ Human Rights Watch, *Harsh War, Harsh Peace*, 19 April 2010, 1-56432-621-7, s. 40, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bcd64c82.html>, 17.2.2012.

⁸³ Snad nejsmrtejnějším útokem byl ten v únoru 2009, kdy sebevražedný atentátník zabil 11 vojáků mise AMISOM a 15 zranil.

mnoho civilistů.⁸⁴ Ani vytlačení povstalců z Mogadiša v lednu 2012 útoky nepřestaly, výbuchy bomb jsou zde stále na denním pořádku. Kromě toho je civilní obyvatelstvo vystaveno podezřívání ze „špiónství“ a stranění TFG, a následně al-Šabābem trestáno formou výhrůžek, únosů, věznění nebo vražd. Nové bojovníky, často z řad uprchlíků nebo dokonce dětí, získává al-Šabāb i vydíráním nebo únosy.^{85,86}

Ani v oblastech, kde se právě nebojuje, a které zároveň spadají pod správu al-Šabābu, nejsou civilisté v bezpečí. Organizace Human Rights Watch a Amnesty International sestavily z výpovědí uprchlíků obraz každodenního života pod nadvládou al-Šabābu. (Al-Šabāb jako organizace není homogenní, každý regionální nebo lokální velitel aplikuje vlastní pravidla, tzn. že následující výčet je jen shrnutím údajů z různých oblastí). Všudypřítomná je atmosféra strachu. Al-Šabāb se snaží kontrolovat obyvatelstvo v co nejvíce aspektech jejich života a podřizovat je zcela svému náhledu na svět: *„Když přišli, prostě jsme se jim vydali napospas. Zůstali jsme ticho. Když nám přikáží chovat se jistým způsobem, chováme se tak... Každého, kdo tak nečiní, nazvou zrádcem a může být zabit.“*⁸⁷ A tak bylo např. zakázáno veřejné shromažďování, tanec, svatby, jakákoliv hudba (zvláště pak západní), kát,⁸⁸ kouření cigaret, necudné oblékání, účast žen na veřejném životě, zahálčivost,

⁸⁴ Nejtragičtějším byl sebevražedný útok na promoční ceremonii vůbec první generace studentů lékařské fakulty Benaadirské univerzity v prosinci 2009, při němž byli kromě 22 studentů zabiti i 3 ministři.

⁸⁵ Ovšem činí tak tajně. Vláda také rekrutuje nové síly v uprchlických táborech, ale veřejně a ve spolupráci s místními autoritami.

⁸⁶ Human Rights Watch, *Harsh War, Harsh Peace*, 19 April 2010, 1-56432-621-7, s. 36-56, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bcd64c82.html>, 17.2.2012.

⁸⁷ „*They came and we just handed over to them. We just stayed quiet. If they tell us to follow a certain path, we follow it.... Anybody who does not follow their beliefs they call a traitor and he should be killed.*“ Slova muže o situaci v příhraničním městě El Wak, ze kterého uprchl. Human Rights Watch, *Harsh War, Harsh Peace*, 19 April 2010, 1-56432-621-7, s. 22-23, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bcd64c82.html>, 17.2.2012.

⁸⁸ *Kát je strom nebo keř dosahující výšky 7-25 metrů. Žvýkáním se z jeho listů uvolňuje kathonin, který působí jako lehký stimulant. Kát je tradičně konzumován a velmi oblíben v oblastech Afrického rohu, Arabského poloostrova, ve východní a jižní Africe i části Asie. Vrána,*

uctívání světců, výuka angličtiny atd. Naopak vynucována je pravidelná, veřejná a procítěná modlitba nebo přísná segregace mužů a žen. Výjimečnými, ale zato veřejně (a za nucené přítomnosti dětí) prováděnými tresty jsou bičování, amputace, popravy i kamenování.⁸⁹

3.1.2 Nepřízeň přírodních podmínek

Nejen bezútěšná politická situace nutí Somálce prchat z domovů. Somálsko je zároveň zemí, kde přírodní podmínky vytvářejí dvojité riziko pro přežití, a to v podobě povodní a kritického sucha zároveň. Příčinou je geografická poloha Somálska (na rovníku), díky níž se zde střídají dvě klimatická období – období sucha a dešťů. Avšak vlivem dlouhodobé anarchie, která významně poničila infrastrukturu, a nepřírozeného přelidnění v určitých oblastech (tábory pro vnitřně přesídlené osoby) tato klimaticky nepříznivá období, kdy je země přirozeně náchylnější k dlouhodobým suchům či přívalovým dešťům, dávají snadno vzniknout humanitárním katastrofám. Zatímco sucha a následný hladomor si vybírají více obětí na životech, povodně způsobují spíše rozsáhlé škody ekonomické, a to hlavně na zemědělských strukturách (polích a sýpkách, které jsou tradičně ukládány pod zem), následkem čehož obyvatelstvo opět trpí nedostatkem jídla.⁹⁰ Zvláštním případem přírodní katastrofy byla

K. (2011): Analýza: Kát, jeho účinky a prevalence, dostupné na:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=756&, 17.12.2012.

⁸⁹ Amnesty International, *Somalia: No end in sight: The ongoing suffering of Somalia's civilians*, 25 March 2010, AFR 52/003/2010, s. 9-11, dostupné na:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ca33c0d2.html>, 16.2.2012., Human Rights Watch, *Harsh War, Harsh Peace*, 19 April 2010, 1-56432-621-7, s. 20-35, dostupné na:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bcd64c82.html>, 17.2.2012.

⁹⁰ *Somalia Natural Disaster Profile*, Lamont-Doherty Earth Observatory, Columbia University, dostupné na: http://www.ldeo.columbia.edu/chrr/research/profiles/pdfs/somalia_profile1.pdf, 18.12.2012; *Somalia*, World Vision, dostupné na: <http://www.worldvision.org.uk/what-we-do/disaster-management/somalia/>, 18.12.2012.

přílivová vlna tsunami, která poničila somálské pobřeží v prosinci roku 2006. Tsunami způsobilo zemětřesení u Severní Sumatry o síle 9,0 stupňů RichtEROVY stupnice. Následná přílivová vlna, která dorazila až k somálskému severovýchodnímu pobřeží, si vyžádala více jak sto obětí. Pět tisíc osob bylo nuceno uprchnout ze zasažené oblasti.⁹¹

3.1.2.1 Povodně

Ze somálských dvou období dešťů, hlavního – tzv. *gu*, trvajícího od dubna do června, a druhého – tzv. *dayr*, trvajícího od října do prosince,⁹² je nebezpečnější to druhé. Rizikovými jsou regiony na jihu země, přibližně od Mogadiša až po hranici s Keňou, hlavně však mezi řekami Jubba a Shabeelle. Od roku 1991 zasáhlo oblast několik ničivých přívalových dešťů a povodní. Mezi ty méně závažné patří povodně z let 1995, 2003, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 a 2011. V listopadu 1997 a listopadu 1998 však povodně usmrtily několik tisíc osob a další vyhnaly z domovů.⁹³

3.1.2.2 Sucho

Vždy po období dešťů následuje období sucha. Hlavní období sucha, tedy to nejnemilosrdnější, se v somálsčině nazývá *jilaaal* a trvá od

⁹¹ Souhrn reportů o humanitárních krizích v Somálsku od různých světových humanitárních organizací na zastřešujícím webu OSN, dostupné na:

http://reliefweb.int/disasters?sl=environment-disaster_listing%252Ctaxonomy_term_data_field_data_field_country_tid-216, 18.2.2012.

⁹² Hadden, R.L. (2007): *The Geology of Somalia: a Selected Bibliography of Somalian Geology, Geography and Earth Science*. Alexandria: Topographic Engineering Center, s. 15, dostupné na: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA464006>, 18.2.2012.

⁹³ Souhrn reportů o humanitárních krizích v Somálsku od různých světových humanitárních organizací na zastřešujícím webu OSN, dostupné na:

http://reliefweb.int/disasters?sl=environment-disaster_listing%252Ctaxonomy_term_data_field_data_field_country_tid-216, 18.2.2012.

prosince do března. Druhé období sucha, tzv. *xagaa* trvá od června do září.⁹⁴ Za rizikové oblasti se dají označit téměř všechny regiony země, vyjma severního a severovýchodního pobřeží a části provincií Mudug a Galguduud v centrální části země. Stejně jako povodně a přívalové deště, i kritická sucha jsou v posledních letech v Somálsku častým jevem. Ostatně vyčerpávajícími suchy trpí dlouhodobě celý region. V nedávné historii Somálska můžeme mluvit o dvou velkých hladomorech. Za prvé jde o hladomor z let 1991 – 1993, pro jehož zastavení se OSN rozhodla do Somálska vyslat misi. Vůbec poprvé v historii OSN pak mělo jít o misi, která neměla za úkol vytvářet mír a stabilitu, ale nakrmit hladovějící.⁹⁵ Díky misi UNOSOM bylo Somálsko přímo zaplavené humanitárními a neziskovými organizacemi.⁹⁶ Jakým způsobem ale probíhala distribuce potravin a jak celkově vypadala situace v zemi lze ilustrovat například na svědectví A.C.Heltona: „V té době [v září 1992] jsme spolu s ... ředitelem Danish Refugee Council cestovali po severovýchodní Keni. Následovali jsme konvoj humanitární pomoci jedoucí před hranice do Somálska a sledovali, jak je jídlo vykládáno a systematicky rozkrádáno. Stanice distribuce jídla, kterou jsme navštívili později v somálském vnitrozemí, vůbec nebyla oázou uprostřed vyprahlé země. Bylo to nebezpečně přeplněné místo plné zoufalých lidí, kteří se shromažďovali mezi trnitými keři. Jejich nejistota byla očividná.“⁹⁷

⁹⁴ Hadden, R.L. (2007, s. 16).

⁹⁵ Bariagaber, A. (2006. s. 66).

⁹⁶ Le Sage, A., Menkhaus, K. (2004): *The Rise of Islamic Charities in Somalia: an assesment of impact and agendas*, s. 11, dostupné na: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/7/3/2/1/pages73214/p73214-1.php, 15.2.2012.

⁹⁷ „At that time, I travelled in north-eastern Kenya with...who headed the Danish Refugee Council. We followed a convoy of relief trucks across the border into Somalia and watched as food was unloaded and systematically stolen. The feeding site we visited further inside Somalia was far from being an oasis in that arid clime. Instead, it was a mobbed and dangerous concentration of desperate people who had gathered among the thorn bushes. Insecurity was palpable.“ Helton, C.A. (2002, s. 23).

Nejhorší sucho za posledních šedesát let však Somálsko postihlo minulý rok. Přestože katastrofické sucho tehdy sužovalo celý region (stejně jako mezi lety 2007 – 2008, kdy však krize nedosáhla nynějších rozměrů), v Somálsku byla situace nejhorší. V červnu 2011 OSN dokonce vyhlásila v několika jihosomálských regionech stav hladomoru, tedy nejvyšší pohotovosti (viz Příloha č. 5). Navíc organizace al-Šabāb odvolala z oblastí pod svou kontrolou (tzn. většinou z jižního Somálska) operativní týmy šestnácti humanitárních organizací, a v lednu 2012 dokonce i pracovníky Mezinárodního červeného kříže.⁹⁸ V tomtéž měsíci prezident Puntlandu prohlásil, že jihosomálské uprchlíci nejsou v Puntlandu vítáni a že jim nebude dovoleno překročit hranice.⁹⁹ Na začátku února 2012 byl stav hladomoru odvolán.¹⁰⁰ Vyčíslování a přesnější statistiky nejsou vzhledem k recentnosti událostí dostupné, nicméně zatím je možné odhadnout počet uprchlíků – kteří utekli z domovů hlavně kvůli nedostatku vody a potravin, ale i kvůli dlouhotrvajícím bojům nebo každodennímu nelítostnému životu pod nadvládou al-Šabābu – na 350 000. Jejich destinacemi jsou již tradičně Keňa a Etiopie, v menší míře Jemen, Džibuti nebo Uganda. Vzhledem k uzavření keňských hranic a nevládnému přístupu Puntlandu je velký počet uprchlíků nucen zůstat v jižním Somálsku jakožto vnitřně přesídlené osoby.¹⁰¹

⁹⁸ UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Somalia: Famine & Drought*, Situation Report No. 34, 8 February 2012, s. 1, dostupné na: http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/reliefweb_pdf/node-475961.pdf, 20.12.2012.

⁹⁹ UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Somalia: Famine & Drought*, Situation Report No. 30, 11 January 2012, s. 1, dostupné na: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/OCHA%20Somalia%20Situation%20Report%20No.%2030.pdf>, 20.12.2012.

¹⁰⁰ UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Somalia: Famine & Drought*, Situation Report No. 34, 8 February 2012, s. 1, dostupné na: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/OCHA%20Somalia%20Situation%20Report%20No.%2034.pdf>, 20.12.2012.

¹⁰¹ UNHCR, *Somalia: Population Movement Trends*, dostupné na: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/somalia.php>, 20.2.2012.

3.2 Souvislosti

3.2.1 Globální

Somálská diaspora, tedy ti Somálci, kteří zemi opustili a získali v jiném státě status uprchlíka, čítá více jak milion osob. V roce 2009, tedy ještě před současnou krizí, která vysídlila další statisíce osob, byl jejich podíl stanoven na 14% somálské populace. Somálskou diasporu lze rozdělit podle koncentrace do tří hlavních oblastí: Africký roh a Jemen; státy Perského zálivu; západní Evropa (hlavně Velká Británie) a Severní Amerika (zde se koncentrují v Minneapolisu, Ohiu a Torontu). Mezi státy, do kterých Somálci migrují, stále přibývají nové, např. Malajsije, Austrálie, Egypt nebo Jihoafrická republika.¹⁰² Počty Somálců, žijících v diaspoře, jsou velmi obtížně spočitatelné, a tudíž jsou jen orientační, avšak podle odhadů různých organizací z let 2001 – 2008 vypadají zhruba následovně: Perský záliv 50 000, Evropa - Velká Británie 90 000, Nizozemsko 14 000, Dánsko 11 000 aj., USA 40 000 a Kanada 35 000.¹⁰³ Největší somálskou komunitu však dnes hostí státy Afrického rohu a Jemen. Sestupně podle počtu uprchlíků (ze statistik z letošního roku) jsou to Keňa (s přibližně půl milionem Somálců), Jemen (200 000), Etiopie (190 000), zanedbatelnější část somálských utečenců si za svůj nový domov vybrala Ugandu (20 000), Džibuti (20 000), Eritreu (4 000) nebo Tanzánii (2 000). V současné době však největší množství vysídlených Somálců - přibližně jeden a půl milionu osob - zůstává na území Somálska jakožto vnitřně přesídlené osoby (zkráceně IDP/s – *Internally Displaced Person/s*).¹⁰⁴

¹⁰² *Africa: Horn migrants heading south „pushed backwards“*, 2 August 2011, IRIN, dostupné na: <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=93403>, 20.2.2012.

¹⁰³ Sheikh, H., Healy, S. (2009): *Somalia's Missing Million: the Somali diaspora and its role in development*. A report for the UNDP, s. 4-9.

¹⁰⁴ UNHCR, *Somali Registered Refugee Population - Regional Overview*, dostupné na: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/regional.php>, 20.2.2012.

Členové této velmi početné diaspory značně přispívají k rozvoji své rodné země. Hlavním a nejvýznamnějším přínosem jsou takzvané remittance, neboli převody peněz od emigrantů, pracujících v zahraničí, do země svého původu. Výše obnosů převedených ze zahraničí do Somálska se stále zvětšuje, nejnovější odhady hovoří o 1,3 – 2 bilionech dolarů ročně.¹⁰⁵ Mnoho somálských domácností, stejně jako celková ekonomika země, jsou na příjmech z remitancí životně závislí - studie UNDP z roku 2009 uvádí, že Somálsko je čtvrtou na remitancích nejvíce závislou zemí na světě.¹⁰⁶ M.A.Waldo dodává, že příjmy z remitancí jsou pro Somálsko a přežití jeho obyvatel mnohem zásadější než všechno mezinárodní humanitární úsilí dohromady.¹⁰⁷ Finanční prostředky jsou zasílány buď konkrétním soukromým osobám – rodinám a přátelům (a podle odborných studií tvoří 23% - 40% celkových příjmů somálských domácností), nebo mají posloužit k humanitárním či rozvojovým účelům (ke zlepšení infrastruktury, školství, zdravotnictví atd.), a v neposlední řadě i k rozvoji ekonomiky (kterou ožívují investicemi do rozsahem malých i velkých společností, často podnikajících v prosperujících odvětvích telekomunikací, stavebnictví, převodu remitancí nebo obchodu). Diaspora však nepřispívá pouze svými penězi. Mnoho ze Somálců žijících v diaspoře se po čase vrátí do své rodné země a svými schopnostmi, které jsou v Somálsku nadmíru ceněné (pro charakterizování odlivu vzdělaných lidí nepostačuje termín *brain drain*, v případě Somálska se hovoří přímo o *brain desertification*), napomáhají rekonstrukci.¹⁰⁸ Tak lze v Somálsku nalézt mnoho navrátilců v pozicích

¹⁰⁵ Hammond, L., Ali, I.D., Hendrick, M. (2012): Cash and Compassion: The Role of the Somali Diaspora in Relief, Development and peace-building. *Chatham House*, Meeting Summary, s. 2, dostupné na: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Africa/070312somalidiaspora.pdf>, 20.2.2012.

¹⁰⁶ Sheikh, Healy (2009, s. 18).

¹⁰⁷ Maimbo S.N. (2006): *Remittances and Economic Development in Somalia*. Worldbank, Social Development Papers, no. 38, s. 22, dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/INTCPR/Resources/WP38_web.pdf, 20.2.2012.

¹⁰⁸ Maimbo S.N. (2006, s. 9).

vysokých manažerů, inženýrů, doktorů, učitelů, humanitárních pracovníků nebo přímo jako zakladatele různých institucí (a to velmi často institucí veřejných, jako škol, nemocnic, atd.). Také mladí lidé se – v protikladu k tradičním steskům starších nad nezájmem mladých o rodnou zemi - zapojují, a to většinou formou prázdninového dobrovolnictví (např. organizace Worldwide Somali Students and Professionals ročně vyšle do Somálska přes tisíc mladých dobrovolníků).¹⁰⁹

Finanční prostředky z diaspory ale pro zemi nebyly vždy prospěšné. V počátcích devadesátých let byly jedním ze zdrojů a jakýmsi akcelerátorem krvavých klanových a meziklanových ozbrojených konfliktů, a tak přispívaly k prodlužování občanské války. Od té doby se ale členové diaspory angažují s mnohem lepšími výsledky, a to i v politice. Nejpatrněji jsou politická snaha vidět na Somalilandu. Ten mohl vzniknout právě na základě spolupráce místních komunit (vedených vlivnými tradičními předáky) s diasporou. Podobně se somálský exil angažuje i v Puntlandu a jižním Somálsku, ačkoliv zde již se skromnějšími výsledky – v případě jižního Somálska se nepodařilo bezvýchodnou situaci změnit zatím vůbec nikomu, a co se týče Puntlandu, zde měla diaspora (a vůbec civilní sféra) velmi omezenou roli, neboť mírovým jednáním dominovali vůdci ozbrojených frakcí. I přesto mnoho Somálců navrátilších se z exilu zastávalo a dodnes zastává – ať už v Somalilandu, Puntlandu nebo jižním Somálsku - politické funkce. A to i na velmi vysokých postech, jako např. Cali Khaliif Galayr – první premiér TNG, nebo Moxamed Aden Tiicey – současný prezident a zakladatel státu Ximan & Xeeb. Nicméně ne všichni Somálci jsou s politickým zapojováním se diaspory spokojeni. Objevují se hlasy, obviňující navrátilší se exilanty z oportunismu a zbabělectví.¹¹⁰

¹⁰⁹ Hammond, Ali, Hendrick (2012, s. 4).

¹¹⁰ Sheikh, Healy (2009, s. 15 – 18). Podrobnější studie na toto téma viz. Ismail, A.A. (2011): Diaspora and Post-War Political Leadership in Somalia. *Nordic Journal of African Studies*, vol.

Stejně tak se všichni členové diaspory nepodílejí na zemi prospěšných činnostech, vedoucích k budování toužebně očekávaného míru. Nahlíženo západní optikou, sdílenou ovšem valnou většinou Somálců, mír vede nejprve skrze ukončení bojů a odzbrojení milic aš-Šabābu. Pro část diaspory je však schůdná pouze cesta, kterou razí aš-Šabāb, a tak se uchyluje k jeho sponzorování.¹¹¹ Navíc mladí exilanti se mohou stát oběťmi indoktrinace propagandy této extremistické organizace, jako noví rekruti se pak vydávají zpět do Somálska, zapojují se do bojů, a někteří z nich se dokonce stávají sebevražednými atentátníky (první takový, navrátilší se ze Spojených států, provedl svůj čin v roce 2008, další minimálně čtyři následovali).¹¹²

3.2.2 Lokální

Současných rozměrů, tedy jednoho a půl milionu osob, dosáhlo množství vnitřně přesídlených osob již v letech 2006 – 2009. Důvodem jejich vysídlení byly boje mezi vládními a opozičními jednotkami v Mogadišu a jeho okolí. Protože etiopská armáda působila v Somálsku a keňské úřady z obav o bezpečnost uzavřely hranice, zůstalo velké množství utečenců na území Somálska. Vzhledem ke skutečnosti, že boje pokračují dodnes a ve stejné oblasti, a že hladomor propukl taktéž v regionech v okolí Mogadiša, se počet IDP jednak nezměnil a jednak převážná většina z nich pochází právě z hlavního města a jeho okolí.

20, no. 1, p. 28-47, dostupné na: <http://www.njas.helsinki.fi/pdf-files/vol20num1/ismail.pdf>, 16.4.2012.

¹¹¹ Sipus, M. (2011): Support for al-Shabaab through the diaspora. *Forced Migration Review*, issue 37, p. 29, dostupné na <http://www.fmreview.org/non-state/29.pdf>, 14.4.2012.

¹¹² Menkhaus, K. (2009): *Violent Islamic Extremism: Al-Shabaab Recruitment in America*, dostupné na: http://pdf.downloadzite.com/read-file-at-downloadzite/http://www.hsgac.senate.gov/public/_files/031109Menkhaus031109.pdf/, 14.4.2012. Richardson, J. (2011): *The Somali Diaspora: A Key Counterterrorism Ally*, dostupné na: <http://www.ctc.usma.edu/posts/the-somali-diaspora-a-key-counterterrorism-ally>, 14.4.2012.

Oblastí s největší koncentrací vnitřně přesídlených osob je tzv. afgooský koridor. Jedná se o neformální síť táborů, rozprostírajících se podél asi třiceti kilometrového úseku silnice mezi Mogadišem a Afgooye. V současné době se v koridoru nachází asi půl milionu utečenců, což z něj činí místo s největší koncentrací IDP na světě.¹¹³ Asi 200 000 vnitřně přesídlených osob přebývá v Somalilandu a Puntlandu (zde převážně ve městech Garoowe, Gaalkacyo a v přístavu Bosaso – somálsky Boosaaso), kde svou přítomností zatěžují již tak omezené zdroje místních vlád. Zatímco Internal Displacement Monitoring Centre vyzdvihuje snahu vlád Somalilandu a Puntlandu a místních autorit o pomoc vnitřně přesídleným osobám při poskytování přístřeší a zajišťování rekvalifikace, Amnesty International pokládá jejich přístup za nedostatečný, zvláště v případě Puntlandu, za jehož hranice nejsou uprchlíci podezřelí z udržování kontaktů s al-Šabābem od poloviny roku 2010 oficiálně vpouštěni.¹¹⁴

Mezi hlavními problémy a riziky, kterým IDP (stejně jako ostatní uprchlíci v uprchlických táborech) čelí, jsou přelidnění, kritický nedostatek bezpečnosti (tábory, tvořené v drtivé většině ženami a dětmi, jsou často napadány oběma stranami konfliktu i bandity, ženy jsou obětmi sexuálního násilí a muži a děti nezákonného rekrutování) a základních potřeb jako přístřeší, čisté vody, jídla či zdravotní péče. Za takovýchto podmínek často dochází k výskytu infekčních onemocnění jako cholery, malárie nebo spalniček.¹¹⁵

¹¹³ Internal Displacement Monitoring Centre, *Somalia: New displacement and worsening humanitarian and protection crisis for IDPs*, 9 Demecember 2011, s. 4-5, dostupné na: [http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/76AE3E5570C42FE8C1257961004D7CD3/\\$file/somalia-overview-dec2011.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/76AE3E5570C42FE8C1257961004D7CD3/$file/somalia-overview-dec2011.pdf), 20.2.2012.

¹¹⁴ Amnesty International Briefing, *Human Rights Concerns in Southern and Central Somalia*, 18 October 2010, AFR 52/013/2010, s. 5-6, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR52/013/2010/en/1d8a0187-b1d9-4005-a0b7-68138a3cba14/afr520132010en.pdf>, 20.2.2012.

¹¹⁵ Internal Displacement Monitoring Centre, *Somalia: New displacement and worsening*

3.2.3 Regionální

3.2.3.1 Keňa

Největšímu náporu somálských uprchlíků čelí Keňa, v současné době hostící na 520 000 z nich.¹¹⁶ Někteří žijí v Nairobi (30 000) a dalších velkých městech, drtivá většina však proudí do komplexu uprchlických táborů u města Dadaab, největšího svého druhu na světě, ležícího přibližně sto kilometrů od keňsko-somálské hranice. Zdejší uprchlické tábory – Ifo, Dagahaley, Hagadera (tyto a ostatní uprchlické tábory v regionu viz. Příloha č. 6) – byly vybudovány na začátku devadesátých let, kvůli somálské občanské válce. Zřízení a provoz táborů mělo (a dosud má) negativní dopad na region, v němž se nacházejí (tzv. North Eastern Province, známá pod akronymem NFD). Tábory, jako ostatně většina podobných zařízení v Africe, vyčerpávají okolní přírodní zdroje (např. palivové dříví) a jsou sužovány násilím, které se rozšiřuje po celém regionu. A to násilím jak z venku (kvůli banditům), tak i uvnitř (vinou meziklanových sporů). Celou kapitolou je potom znásilňování žen, které se podle A.C.Heltona stalo synonymem tábora Dadaab. Toto vše a navíc péče, které se rezidentům táborů narozdíl od místních obyvatel dostává, narušuje dobré vztahy místních s uprchlíky. Podle někdejšího ředitele Africa Peace Forum B.A.Kiplagata však mělo zřízení táborů i pozitivní důsledky. Keňa (a hlavně Nairobi) se díky nim stala regionálním centrem humanitárních a rozvojových organizací, z jejichž aktivit může profitovat.¹¹⁷ K.Menkhaus vidí přínos těchto táborů ve vytvoření zcela

humanitarian and protection crisis for IDPs, 9 December 2011, s. 5-6, dostupné na:

[http://www.internal-](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/76AE3E5570C42FE8C1257961004D7C)

[displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/76AE3E5570C42FE8C1257961004D7C](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/76AE3E5570C42FE8C1257961004D7C)
D3/\$file/somalia-overview-dec2011.pdf, 20.2.2012.

¹¹⁶ UNHCR, *Somali Registered Refugee Population – Regional Overview*, dostupné na:

<http://data.unhcr.org/horn-of-africa/regional.php>, 20.2.2012.

¹¹⁷ Helton, C.A. (2002, s. 155-160).

nové regionální ekonomiky, založené na obchodování s potravinami a službami.¹¹⁸

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, somálští uprchlíci v Keni, narozdíl od těch v Etiopii, se nevracejí zpět do Somálska, ale zůstávají v uprchlických táborech.¹¹⁹ Zároveň do nich proudí stále noví, a tak dochází k jejich přelidnění. Z obavy o bezpečnost v NFD zavřela v roce 2007 keňská vláda hranice a důležité tranzitní středisko v příhraničním městě Liboy. Se stupňujícím se konfliktem v jižním Somálsku však stále více Somálců potřebovalo přejít hranice, a tak buď využili menší nekontrolované silnice (kde čelili běžné kriminalitě a znásilňování), služeb pašeráků nebo podplacení keňské policie (která úplatky vydíráním vyžaduje). Keňané tedy využili příležitost k nezákonnému obohacení.¹²⁰ Tábory v Dadaabu čelí, jak již bylo řečeno, dlouhodobému přelidnění. Následkem humanitární krize v minulém roce byla kapacita dadaabských táborů překročena více jak čtyřikrát (místo 90 000 více jak 400 000). Proto zde byly otevřeny, i přes několikaměsíční otálení keňské vlády, nově vybudované tábory Ifo II a Kambioos a další uprchlíci byli přesunuti do tábora Kakuma v severozápadní Keni.¹²¹

¹¹⁸ United States Agency for International Development, *Kenya-Somalia Border Conflict Analysis*, zpráva pro Development Alternatives Inc. od K. Menkhause, 31.8.2005, s. 16, dostupné na: [http://www.somali-jna.org/downloads/Kenya-Somalia%20Menkhaus%20\(2\).pdf](http://www.somali-jna.org/downloads/Kenya-Somalia%20Menkhaus%20(2).pdf), 22.2.2012.

¹¹⁹ O životě v nich podrobně viz. Amnesty International, *Kenya: From Life Without Peace To Peace Without Life: The treatment of Somali refugees and asylum-seekers in Kenya*, 8 December 2010, AFR 32/015/2010, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR32/015/2010/en/1eb8bd34-2a5c-4aa4-8814-83e0e8df8ebf/afr320152010en.pdf>, 15.2.2012.

¹²⁰ Human Rights Watch, *Welcome to Kenya: Police Abuse of Somali Refugees*, 17 June 2010, s. 4-8, dostupné na: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/kenya0610webwcover.pdf>, 22.2.2012.

¹²¹ Human Rights Watch, *World Report 2012: Kenya*, s. 4, dostupné na: <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-kenya>, 22.2.2012; UNHCR, *Registered Somali Refugee Population – Kenya*, dostupné na: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/country.php?id=110>, 22.2.2012.

3.2.3.2 Etiopie

Zemí v současné době hostící třetí nejvyšší počet Somálců, přesněji 200 000, je Etiopie. Země má se somálskými uprchlíky dlouhodobé zkušenosti, neboť to byla právě ona, která byla jako první vystavena jejich přívalu v počátcích občanské války v roce 1987. Počet žadatelů o azyl kulminoval číslem 600 000 v roce 1992. Příchod nových, i když v mnohem menším měřítku, pokračoval až do roku 1996. Pro tyto uprchlíky bylo v rozmezí let 1988 až 1991 vybudováno osm táborů – Hartisheikh (ve své době největší uprchlický tábor na světě), Camaboker, Rabasso, Darod, Aisha, Teferi Ber, Darwanaji a Kebri Beyah - v oblasti severovýchodního Ogadenu v těsné blízkosti hranic s dnešním Somalilandem. Pro místní populaci tábory a jejich rezidenti představovali změnu k lepšímu, neboť do odlehlého, vládami opomíjeného a Ogadenskou válkou poničeného regionu přinesli i nové obchodní příležitosti.

Vlivem několika okolností však došlo k postupné repatriaci somálských uprchlíků, takže v roce 2005 jich zůstalo pouze asi 16 000, a všechny tábory, kromě Kebri Beyah, mohly být uzavřeny.¹²² Okolností, díky nimž se většina Somálců – ke spokojenosti etiopské vlády, UNHCR i jich samotných – vrátila zpět, a to dokonce na vlastní náklady, bylo více. Jednak Somálci sami nechtěli na půdě Etiopie dlouhodobě zůstat, a to kvůli nepříznivým podmínkám k životu v místních táborech a jejich okolí (nedostatek vody¹²³ a orné půdy), a také protože byli pro podezření z kontaktů s opozičními organizacemi (ONLF, al-Ittihād) vládními zřízeními neustále a přísně kontrolováni. Navíc se bezpečnostní situace na severu Somálska, odkud 90% z nich pocházelo, zlepšila natolik, že tamnější

¹²² Bariagaber, A. (2006, s. 90-92).

¹²³ Nedostatek vody byl vyřešen jejím každodenním dovážením z nedaleké Jigjigy, které UNHCR stálo asi 20 milionů dolarů.

podmínky k životu byly lepší než v uprchlických táborech.¹²⁴ Shrnutou zprávou UNHCR: „Nyní, když je opět mír, a obavy, které vyhnaly uprchlíky do vyhanství, jsou zažehnány, jim nikdo nemusí říkat, že nastal čas vrátit se domů. Mnoho z nich tak činí samo od sebe.“¹²⁵

Etiopie znovu začala být Somálci vyhledávaným místem azylu od roku 2007, i když ve velmi malé míře, neboť v té době operovaly etiopské jednotky přímo v Somálsku. Tehdy přestala stačit kapacita posledního zbývajících tábora Kebri Beyah, a tak byl otevřen další tábor, Teferi Ber. Se stupňujícím se ozbrojeným konfliktem a dlouhotrvajícím suchem musely být v roce 2009 otevřeny čtyři nové tábory – Bokolmanyo a Melkadida u města Dolo Ado u jižního cípu etiopsko-somálské hranice a Aw Bare a Sheder u města Jijiga, tedy v oblasti, kde stály původní tábory v devadesátých letech.¹²⁶ Další tábory, nutné k pojmutí nově příchozích, nemohoucích již kvůli dlouhotrvajícím suchům žít ve své zemi, byly otvírány postupně s přílivem utečenců od července do listopadu 2011. Tři z nich – Kobe, Hilaweyn a nejnovější Bur Amino - jsou v okolí města Dolo Ado, zatímco tábor Gode byl vystavěn asi 250 km dále na sever. Spolu s přelitím somálského konfliktu ze severního Somálska (v počátcích občanské války) na jih se přirozeně přesouvá i koncentrace uprchlíků v etiopských táborech ze severu, tedy z oblasti kolem Jigjigy (kde je v současnosti na 40 000 uprchlíků) na jih, do oblasti Dolo Ado (která nyní hostí na 150 000 z nich). Základním problémem všech etiopských táborů je nedostatek vody, způsobený jednak semiaridním

¹²⁴ Bariagaber, A. (2006, s. 127-131).

¹²⁵ „When peace has returned and the fears that drove refugees into exile are gone, no one needs to tell them it is time to go home. Many of them do – on their own.“ Bariagaber, A. (2006, s. 129).

¹²⁶ UNHCR Global Appeal 2011 Update, Ethiopia, s. 66, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4cd95fcc9.html>, 22.2.2012.

charakterem Ogadenu, hlavně však rozsáhlými suchy, která v roce 2011 postihla celý region.¹²⁷

3.2.3.3 Jemen

V Jemenu v současnosti pobývá na 200 000 Somálců, což z něj činí zemi s druhou největší somálskou diasporou.¹²⁸ Vzhledem k dlouhodobým kulturním i obchodním somálsko-jemenským vazbám byl Jemen k přicházejícím Somálcům vždy vstřícný. Dokonce také jako jediný stát Arabského poloostrova podepsal Úmluvu o právním postavení uprchlíků z roku 1951 i jeho dopňující Protokol z roku 1967 - základní dokumenty uprchlického práva. Bohužel úplná realizace těchto dokumentů nebyla dosud uskutečněna – Jemen stále postrádá právní předpisy zabývající se problematikou uprchlíků i příslušné administrativní orgány.¹²⁹ Přitom Jemen, ač nejchudší stát v regionu, byl vždy (vzhledem ke své strategické poloze) tranzitní zemí na cestě z Afrického rohu do zemí Perského zálivu, Saúdské Arábie (v těchto státech, které nepodepsaly Úmluvu o právním postavení uprchlíků, však všem uprchlíkům hrozí nucený návrat do země původu), a dále do Egypta nebo Evropy.¹³⁰

¹²⁷ UNHCR, *Somali Registered Refugee Population – Ethiopia*, dostupné na: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/country.php?id=65>, 22.2.2012; Heffick, J. (2011): *Aid Worker Diaries – Dire Humanitarian Situation for Somalis Fleeing into Ethiopia*, dostupné na: <http://www.trust.org/alertnet/blogs/aid-worker-diaries/dire-humanitarian-situation-for-somalis-fleeing-into-ethiopia/>, 22.2.2012; *UNHCR Donor Update: Somalia Situation Response*, July 2011, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4e157f499.pdf>, 22.2.2012.

¹²⁸ UNHCR, *Registered Somali Refugee Population – Regional Overview*, dostupné na: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/regional.php>, 23.2.2012.

¹²⁹ *UNHCR Global Appeal 2011 Update, Yemen*, s. 165, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4cd96c809.html>, 23.2.2012.

¹³⁰ Moret, J., Baglioni, S., Efonyi-Mäder, D. (2006): *The Path of Somali Refugees into Exile, a comparative analysis of secondary movements and policy responses*. Neuchâtel: Swiss Migration Forum, s. 84-5.

Somálci cestovali do Jemenu a dále již v období před občanskou válkou, a to v očekávání lepších pracovních (nebo ti bohatší studijních) možností.¹³¹ V průběhu občanské války jejich počet přirozeně narostl, a ještě v roce 2000 jich v Jemenu zůstávalo přes 50 000.¹³² Tehdy byl místo původního uprchlického tábora al-Gahin, který kapacitně ani službami nestačil, 150 km západně od Adenu otevřen nový tábor al-Charaz. Ten je dodnes, mimo několika táborů pro vnitřně přesídlené osoby, jediným uprchlickým táborem v zemi.¹³³ Do roku 2006 se počet Somálců pobývajících v Jemenu snížil na historické minimum 20 000 osob, avšak vlivem vzrůstající intenzity konfliktu a dlouhotrvajícího sucha začali Somálci od roku 2009 do Jemenu opět proudit,¹³⁴ až jejich počet dosáhl současných 200 000. Narozdíl od druhé nejpočetnější uprchlické skupiny – Etiopanů, však Somálci, ve valné většině muži, touží v Jemenu zůstat a najít si zde práci.

Dosáhnout jemenských břehů však pro Somálce¹³⁵ a další africké utečence představuje velkou výzvu – cesta po moři přes Adenský záliv či Rudé moře je totiž považována za vůbec nejnebezpečnější migrační cestu na světě. Její první trasa, vedoucí z Bosasa na severním pobřeží Puntlandu přes Adenský záliv, je velmi dlouhá (trvá až tři dny), náročná a nebezpečná, zatímco ta druhá, dosahující jemenské pobřeží z Džibuti skrz Rudé moře, je o poznání kratší, a tak ji využívá stále více uprchlíků. Protože neexistují žádné legální možnosti, jak se do Jemenu dopravit,

¹³¹ Tamtéž, s.84.

¹³² *UNHCR Global Report 2000, Yemen*, s. 261, dostupné na: <http://www.unhcr.org/3e23eb740.html>, 23.2.2012.

¹³³ *Yemen: IDP/refugee camps – facts and figures*, 21 September 2010, IRIN, dostupné na: <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=90531>

¹³⁴ UN High Commissioner for Refugees, *UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Somalia*, 5 May 2010, HCR/EG/SOM/10/1, s. 2, dostupné na:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/4be3b9142.html>, 16.2.2012.

¹³⁵ A nejen cesta po moři. I dosažení Boosaasa či džibutského pobřeží, odkud vyplouvají lodě směřující k Jemenu, představuje nebezpečnou cestu vzhledem k vydírání nebo repatriace puntlandských úředníků.

musejí uprchlíci využívat služeb pašeráků/převaděčů. Jejich rok od roku se zvyšující ceny, přeplněné lodě několikrát převyšující svou kapacitu a nelidské způsoby jsou dobře známy. Pro ilustraci svědectví několika z převážených: *„Na lodi nás hodně bili, měli zbraně a nože. Podmínky na lodi byly opravdu velmi zlé, než zažívat další bití, chtěl jsem radši umřít. Neměli jsme žádnou vodu ani jídlo. Lodě byly přeplněné, ostatní seděli přímo na vás, nebylo možné se hýbat.“*¹³⁶ U jemenského pobřeží, kam kvůli obavám z místních bezpečnostních složek dorazí lodě v noci, donutí převaděči všechny vyskočit z lodí. *„Moře bylo hluboké a byla tma, někteří nemohli plavat, protože strávili 40 hodin v nákladovém prostoru. A umíte si představit situaci v nákladovém prostoru. Byl moc přeplněný, ostatní seděli přímo na vás; měli jste pocit, že se udusíte... Někteří nemohli plavat ... Ti při vylození zemřeli“*¹³⁷ Podle údajů UNHCR je nejméně pro 5% převážených cesta přes moře smrtelná.

Po úspěšném doplávání ke břehům Jemenu jsou uprchlíci převezeni do uprchlického tábora al-Charaz. V něm však panují nepříznivé podmínky pro dlouhodobější život (vzhledem k nedostatku služeb a pouštnímu charakteru regionu), a tak uprchlíci odcházejí do obydlených oblastí, hlavně do měst San'á a Adenu.¹³⁸ Dnes je však sám Jemen zmítán nepokoji, a tak se podmínky pro migranty ještě zhoršily –

¹³⁶ *„They beat you badly on the boat, they have guns and knives. The condition on the boat really very bad, I preferred to die, because of beating. We had no water and nothing to eat. It is overcrowded, people are sitting on you, you cannot move.“* Mediciens Sans Frontiers, *No Choice: Somali and Ethiopian Refugees, Asylum Seekers and Migrants Crossing The Gulf of Aden*, Report June 2008, s. 11, dostupné na:

<http://www.doctorswithoutborders.org/publications/article.cfm?id=2821>, 23.2.2012.

¹³⁷ *„It was deep and dark, some people could not swim, because they were in the hold for 40 hours. And you can imagine the situation in the hold. It was very crowded, people sit on you; you feel you suffocate... Some of the people could not swim... While landing, they died.“*

Tamtéž, s. 21.

¹³⁸ Tamtéž, s. 8.

nejenže nemohou najít zaměstnání, ale jsou dokonce obětmi únosů a vydírání.¹³⁹

3.3 Reakce mezinárodního společenství

3.3.1 Humanitární pomoc

Je zcela jasné, že humanitární úsilí řeší pouze jeden ze symptomů, nikoliv podstatu somálské krize. Jediným možným řešením již více jak dvacet let trvající krize, s následným zastavením proudů Somálců prchajících z domovů, a repatriací těch již žijících v uprchlických táborech v okolních zemích, je stabilizace země. Tento úkol se však zatím, i přes velkou snahu mezinárodního společenství, ukázal jako neřešitelný – nikdo zatím nebyl schopen vymyslet, a především do praxe prosadit opatření, která by vedla k vytvoření silné vlády, jež by byla schopna stabilizovat zemi. Do doby, než se tak stane, bude se snaha vyspělých států zaměřovat na řešení projevů nestability. Ovšem i pomoc ve formě potravin, léků atd. může významně zasáhnout do průběhu konfliktu. Ve většině případů samozřejmě pomáhá, může se však také stát, že nevědomě přispěje ke zhoršení situace.¹⁴⁰ (Jedním z takových případů byla mise UNOSOM v letech 1993 - 1995, která poskytováním potravinové pomoci warlordům přispěla k jejich legitimizaci, a tak de facto k eskalaci konfliktu.)

Přestože humanitární organizace působily v Somálsku již za diktátorského režimu Siyada Barreho, kdy např. UNHCR spolupracovalo

¹³⁹ UNHCR Briefing Notes, *More Somalis flee to volatile Yemen*, 21 October 2011, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4ea14d489.html>, 23.2.2012.

s režimem při zmírňování následků Ogadenské války, teprve v roce 1993, pod ochranou misí UNOSOM a UNITAF, nastal jejich skutečný příliv do oblasti. Spolu s odchodem ozbrojených jednotek majících zajišťovat jejich ochranu však Somálsko opustila do roku 1995 i drtivá většina těchto západních neziskových a humanitárních agentur¹⁴¹, následovaných výrazným poklesem finanční podpory dárců. Novým působištěm se jim stalo nejbližší relativně stabilní město s dostatečnou infrastrukturou, a to keňské Nairobi, kde sídlí většina těchto organizací dodnes.¹⁴² A právě fakt, že humanitární organizace (přesněji jejich ředitelství) působí z jiného státu, a navíc z města, které je více jak tisíc kilometrů vzdálené od oblasti, kam je pomoc směřována, je velkým problémem. Jednak se organizacím nedostává kvalitních a detailních informací, čímž jsou připraveny o ucelené pochopení situace v Somálsku i uprchlických táborech v okolních zemích, kam Somálci prchají (což se týká i výsledků jejich vlastních programů – které často nebývají zcela úspěšné), a také dochází ke zvyšování nedůvěry mezi zahraničními a místními pracovníky či k růstu všeobecného cynismu (zatímco místní, méně placení zaměstnanci, jsou vysíláni do terénu, a tak vystavováni velkému riziku, zahraniční personál žije relativně pohodlně v Nairobi).

Mimo to čelí všechny humanitární agentury dalším problémům, hlavně pak nemožnosti distribuovat pomoc pouze potřebným. Podle studie E.Abilda z oxfordského Refugee Studies Centre je až 60-75% humanitární pomoci převedeno jinam nebo rozprodáno. A tak se organizace nechtěně zaplétají do boje o zdroje a stávají se součástí místní politiky, což je pro ně velmi nebezpečné.¹⁴³ V oblastech, kam dosahuje vliv al-Šabābu, hrozí od roku 2008 nové bezpečnostní riziko.

¹⁴⁰ K tomuto tématu se vztahuje početná literatura. Za zmínku stojí např. Koehane, R., Holzgreffe, J.L. (2003): *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁴¹ Jedněmi ze zůstávajících byly organizace *Medicins Sans Frontiers* a *Action Contre la Faim*.

¹⁴² Le Sage, A., Menkhaus, K. (2004, s. 11-12).

Tehdy byl totiž americkou střelou zabit tehdejší vůdce al-Šabābu, Aaden Xaashi Faarax „Ceyroow“, a jako odvetu za jeho smrt začaly jednotky al-Šabābu útočit i na mírové jednotky Africké unie (AMISOM), všechny západní organizace, stejně jako na personál OSN a vůbec každého, kdo jakkoliv spolupracuje se Západem. A tak se Somálsko v roce 2008 stalo pro humanitární pracovníky nejnebezpečnější zemí na světě. Vraždám, únosům a vydírání neuniklo několik desítek osob, dokonce ani ředitelé místních poboček UNDP a UNHCR. Vzhledem k nebezpeční, jaké hrozilo jejich zaměstnancům, omezilo mnoho agentur přítomnost v zemi.¹⁴⁴ Přestože od té doby fatální útoky nejsou tak časté, al-Šabāb se stále uchyluje k vydírání, zavražďování, omezování činnosti i libovolnému zavírání poboček.¹⁴⁵ Obzvláště závažné je vyhoštění šestnácti humanitárních organizací v listopadu 2011, tedy v období, kdy se několik regionů pod nadvládou al-Šabābu nacházelo právě ve stavu hladomoru. Jako důvody pro vyhoštění takových agentur jako UNHCR, UNICEF, WHO, Norwegian Refugee Council, Danish Refugee Council, a v lednu 2012 i Mezinárodní červený kříž, byly uvedeny „*nelegální činnost a nesprávné chování*“. Mluvčí UNICEFu výrok okomentoval slovy: „*možná kvůli vojenskému tlaku, kterému jsou v poslední době vystaveni, vidí nepřátele všude kolem sebe.*“¹⁴⁶

¹⁴³ Abild, E. (2009, s. 10-16).

¹⁴⁴ Menkhaus, K. (2009, s. 5).

¹⁴⁵ V listopadu 2009 dokonce v regionech Baay a Bakool vydal seznam 11 podmínek, za kterých mohou humanitární organizace pokračovat ve své činnosti v regionu, mezi nimi bylo např. zákaz podpory sekularismu a demokracie, odchod veškerého ženského personálu a půlroční poplatek 20 000 USD. V regionu Jubba byla jakákoliv humanitární činnost zakázána úplně se zdůvodněním, že: „*Chceme, aby lidé na svých životech sami pracovali, ne aby byli závislí na potravinové pomoci.*“ „*We want our people to work for their life rather than depending on food aid.*“ Amnesty International, *Somalia: No end in sight: The ongoing suffering of Somalia's civilians*, 25 March 2010, AFR 52/003/2010, s. 8, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ca33c0d2.html>, 16.2.2012.

¹⁴⁶ „*because of the military pressure they have been under lately, maybe they are seeing enemies everywhere.*“ *Somalia: Al-Shabab ban on agencies threatens aid*. 28 November 2011, IRIN, dostupné na: <http://www.irinnews.org/report.aspx?ReportId=94321>, 24.2.2012.

Novým jevem, s obdivem i mnoha otázkami sledovaným západním světem, se v posledních měsících stal zvýšený zájem Turecka o humanitární činnost v Somálsku, který mu vynesl pozici hlavního ochránce a mecenáše somálské obnovy. Turecký zájem začal vyhlášením stavu hladomoru minulý rok. Narozdíl od ostatních států Turecko jednalo velmi rychle a efektivně. Premiér Recep Tayyip Erdogan si vysloužil pochvalu, když jako první zahraniční státník po více jak dvaceti letech (navíc i s rodinou) přicestoval do Mogadiša a přislíbil Somálsku finanční pomoc, kterou již dříve vyjednal s Organizací islámské konference. Od té doby v zemi působí turečtí humanitární pracovníci (a to přímo s kanceláři v Somálsku, nikoliv jako ostatní v Nairobi), z Mogadiša dokonce startují pravidelné komerční lety a somálským studentům jsou nabízeny pobyty na tureckých univerzitách – všechny tyto kroky mají podle místopředsedy turecké vlády vést budování institucí, a tak k soběstačnosti Somálska. Obviňováno mnohými z neo-osmanismu, Turecko aspiruje na výhodnou a vlivnou pozici nejen v Somálsku (jako „jediný pravý muslimský přítel“), ale i v širších mezinárodních vztazích - a to na pozici světového mediátora.¹⁴⁷

3.3.2 Islámské charity

Islámské charity jsou organizace, které na základě islámské víry dobrovolně vykonávají charitativní práci, a to za využití islámských dobročinných prostředků. Český arabista J.Bureš shrnul rysy myšlení společné všem islámským charitám následovně: značné náboženské

¹⁴⁷ Hatcher, J. (2012): *Turkey in Somalia: A Welcome Ally*, dostupné na: <http://thinkafricapress.com/somalia/turkey-welcome-ally>, 8.4.2012; Aynte, A. (2012): *Turkey's Increasing Role in Somalia: An Emerging Donor? Al Jazeera Centre for Studies*, dostupné na: <http://studies.aljazeera.net/ResourceGallery/media/Documents/2012/3/22/201232213350836734Turkeys%20Increasing%20Role%20in%20Somalia.pdf>, 8.4.2012.

zanícení (z něž plyne totalitní a dogmatický způsob myšlení a absence smyslu pro kritiku i jiné pohledy), silné solidární cítění (vyústující v popírání rozporů mezi muslimy), preference potřeb rodiny nad potřebami jednotlivce, zvýrazňování džihádu a obrany *ummy* (tj. cílem činnosti posilování muslimské víry), zjednodušený černo-bílý pohled na svět, nedůvěra vůči západním NGO působícím v islámském světě,¹⁴⁸ spojení islamizace s arabizací¹⁴⁹ a odpor vůči súfijským řádům.¹⁵⁰ Smířlivější postoj vůči islámským humanitárním organizacím zastávají A.Le Sage a K.Menkhaus při výčtu společných rysů, jimiž se odlišují od západních charitativních organizací. Narozdíl od nich tedy: jsou relativně novým fenoménem, mají základ přímo v islámské posvátné knize Koránu a jeho etických principech (ať už jde o darování *zakātu* nebo *sadaqy*) nebo v *hadíthech* (jak je tomu v případě *waqfů*), zaměřují se (jak poznamenává i J.Bureš) na sektory, jež podporují kontinuitu a růst muslimské komunity (budování mešit, vzdělávání), tedy směřují pomoc hlavně k muslimům, dále přísně nevěnují pozornost transparentnosti a konečně podle většinového názoru panujícího na západě, jsou bytostně spjaté s politikou¹⁵¹ – což, jak na následujících řádcích bude patrné, jsou (alespoň v případě Somálska) obavy veskrze liché.

¹⁴⁸ Oproti tomuto tvrzení stojí fakt, že mnoho islámských charit v Somálsku spolupracuje se západními organizacemi nebo vládami, i když všichni zúčastnění přiznávají, že spolupráci stěžují kulturní rozdíly. ¹⁴⁸ Le Sage, A., Menkhaus, K. (2004, s. 23-34).

¹⁴⁹ Podle J. Bureše lze tento rys islámských charit pozorovat na realizaci vzdělávacích programů v arabském jazyce. Oproti tomu studie zabývající se vzdělávacími aktivitami islámských charit v Somálsku konstatuje, že arabština je podle islámských charit na jimi budovaných vzdělávacích institucích zaváděna proto, že téměř všechny děti před nástupem do oficiálních škol absolvují tradiční koránské školy, kde se naučí číst i psát arabsky, a tak je pro ně arabština přirozenější. Navíc i většina rodičů budoucích školáků si přeje, aby vyučovacím jazykem byla právě arabština. WAMY and Oxfam Novib, *Arab Donor Policies and Practices on Education in Somalia/Land*. Nairobi: Oxfam Novib, September 2004, s.16, dostupné na: <http://www.somali-civilsociety.org/templates/oxfamtemp/downloads/NOVIB-WAMY-FINAL.pdf>, 4.12.2011.

¹⁵⁰ Bureš, J. (2006): Islámská charita v době globalizace. *Mezinárodní vztahy*, vol. 41, no. 3, s. 62-63.

¹⁵¹ Le Sage, A., Menkhaus, K. (2004, s. 4-9).

Podle všeobecného konsenzu lze současné islámské charity rozčlenit do tří skupin. Do první spadají ty, jež sídlí ve většinově muslimských státech (jako Saúdská Arábie nebo Kuvajt) a působí mezinárodně, dále ty, jež také působí mezinárodně, ale sídlí v některém ze západních států (většinou Velké Británii, Spojených státech, Francii nebo Kanadě), a konečně místní organizace. Co se týče Somálska, do první skupiny spadají (a mezi ty největší se řadí) Munazzamat ad-Dawā al-Islāmījja s ředitelstvím v Chartúmu, Africa Muslim Agency (AMA) a African Relief Committee (ARC) sídlící v Kuvajtu, saúdkoarabská World Association of Muslim Youth (WAMY) a k ní přidružená International Islamic Relief Organization (IIRO) nebo Islámský červený půlměsíc (Red Crescent Society) s centrem ve Spojených arabských emirátech. Druhou skupinu v Somálsku reprezentují např. britské Muslim Aid a Islamic Relief Worldwide nebo americké Mercy-USA for Aid and Development nebo Zakat Foundation of America.¹⁵² Přestože původem zahraniční, tvoří personál somálských poboček těchto organizací výhradně Somálci, čímž je posilována oboustranná důvěra. Místní, somálské organizace, jsou přirozeně menší co do počtu zaměstnanců a vzhledem k situaci, v jaké se země nachází, závislé na finanční podpoře zvenčí – ať už od početné diaspory nebo zahraničních partnerů.¹⁵³

Vývoj islámských charit v Somálsku de facto (i když s nepatrným historickým zpožděním) kopíroval jejich vývoj světový. Vůbec první islámské NGO byly zakládány ve třicátých letech minulého století v Egyptě a dalších zemích Blízkého východu Muslimským bratrstvem.¹⁵⁴ Také v Somálsku se první podobná organizace - Somálská islámská liga - zformovala ještě pod koloniální nadvládou, a to za italského

¹⁵² Saggiomo, V. (2011): From Charity to Governance: Islamic NGOs and Education in Somalia. *The Open Area Studies Journal*, vol. 4, s. 54 - 56.

¹⁵³ WAMY and Oxfam Novib, *Arab Donor Policies and Practices on Education in Somalia/land*. Nairobi: Oxfam Novib, September 2004, s.12, dostupné na: <http://www.somali-civilsociety.org/templates/oxfamtemp/downloads/NOVIB-WAMY-FINAL.pdf>, 4.12.2011.

protektorátu v roce 1952. K velkému nárůstu počtu a vlivu charit, vznikajících na vlně solidarity s tzv. třetím světem, došlo po porážce arabských států v Šestidenní válce (1967), dále v reakci na sovětskou invazi do Afghánistánu (1979 – 1989) a válku v Bosně (1992 – 1993).¹⁵⁵ Také v Somálsku se islámský charitativní sektor rozrůstal, a to i přes diktaturu socialistického režimu Siyaada Barreho. Jedním z akceleratorů byla nutnost poskytnout pomoc obětem postiženým Ogadenskou válkou (1977 – 1978). Definitivní vznik mezinárodního islámského charitativního sektoru byl spjat s několika změnami v chápání tradičních náboženských povinností. K těmto změnám došlo, nejspíš i v rámci zvyšující se popularity islámských NGO, v rozmezí konce sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Jednalo se jednak o vytvoření zvláštního fondu pro charity v rámci Islámské rozvojové banky (IDB), do nějž proudily finance z úroků (*ribā*). Úroky, tedy lichva, jsou v islámské tradici zapovězené, avšak tento fond je očišťoval, tzv. halalizoval. K dalším významným změnám přispěla Organizace islámské konference a Druhé sympozium o zakátu vydáním dvou *fatew*, povolujících využití zakátu nevládními organizacemi, a to i globálně (do té doby směl být spotřebován pouze vládou, a to na účely spjaté pouze s územím daného státu).

Tyto změny se v Somálsku projeví naplno spolu s humanitární krizí na počátku devadesátých let, kdy byla země kromě těch západních zaplavena i nedávno vzniklými islámskými mezinárodními humanitárními organizacemi (jež velikostí i finančním zázemím hravě předčily ty lokální).¹⁵⁶ Narozdíl od západních humanitárních organizací většina těch islámských v zemi zůstala i po roce 1995. Ačkoliv se musely po stažení jednotek UNOSOM vypořádat s nedostatkem bezpečnosti, mohly nyní

¹⁵⁴ Bureš, J. (2006, s. 56).

¹⁵⁵ Le Sage, A., Menkhaus, K. (2004, s. 4-5).

¹⁵⁶ Saggiomo, V. (2011, s. 54-56).

zaměstnat jejich nejlepší personál z řad místních obyvatel. Navíc mnoho strádajících Somálců našlo útěchu v islámu. Nicméně i blízkovýchodní agentury postihl náhlý opad zájmu o Somálsko, projevující se snížením finančních prostředků. A tak musely jednak omezit dobročinné programy, ale hlavně přijmout zcela nové strategie. Investovaly stále hlavně do oblastí vzdělávání (primárního, sekundárního i odborného), zdravotnictví, zajišťování pitné vody a péči o sirotky nebo děti ulice, ale jejich projekty byly a dodnes jsou především dlouhodobé a nízkonákladové, a jejich rozvoj sice pomalý, ale vytrvalý.¹⁵⁷

Nejpřínosnějším pozitivem těchto projektů je, že vytvářejí trvale udržitelný systém sociálních služeb, který po obdržení základní investice od charity již nepotřebuje žádnou další finanční podporu. Ideálně vypadá proces následovně: charita vytipuje schopného profesionála (např. lékaře) a ujistí se, že jeho služby budou v komunitě přínosné, následně zaplatí za nezbytné vybavení, nájemné nebo materiál a dočasnou výplatu, odborník za vykonanou práci žádá od svých klientů poplatek (ale samozřejmě v souladu s islámskou etikou, a tak například chudým musí být služby poskytovány zadarmo), spolu s přibývajícím klientelou a výnosy se snižuje participace charity na provozu služby, až ta nakonec funguje zcela nezávisle. Islámská charita pak úspěšné projekty pouze pravidelně kontroluje. Přes nelehké začátky, kdy Somálci (přesvědčení, že zdravotnictví i vzdělání musí být poskytováno zadarmo) obviňovali islámské charity z kradení jim určených peněz, se tento systém stal velmi úspěšným.¹⁵⁸ Podobné praktiky jsou podle H.Weisse v posledních třech dekadách v muslimském světě natolik časté, že lze hovořit o fenoménu.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Le Sage, A., Menkhaus, K. (2004, s. 11-12).

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 15-18.

¹⁵⁹ Saggiomo, V. (2011, s. 57).

Kromě právě popsaného způsobu financujících islámské charity v Somálsku svou činnost ještě dvěma hlavními zdroji – soukromými a veřejnými. K soukromým, vcelku transparentním zdrojům patří *zakāt* (jeden z pěti pilířů islámu, a tedy náboženská povinnost) a *sadaqa* (dobrovolná – avšak muslimskými náboženskými autoritami všech států velmi doporučovaná - almužna). Zatímco *zakāt* se platí jednou ročně, *sadaqa* (jejíž konečná výše *zakāt* často přesahuje – a to i v natolik chudé zemi jakou Somálsko nepochybně je) je vybírána v průběhu celého roku, a tak díky ní lze lépe reagovat na náhlé stavy nouze. Veřejné finanční zdroje islámským charitám v Somálsku poskytují jejich ředitelství v zahraničí (nebo jako v případě WAMY přímo saúdskoarabská vláda).¹⁶⁰ Avšak veřejné zdroje jsou velmi netransparentní a po 11. září často předmětem šetření vlády USA a jejích příslušných orgánů, které se na základě přesvědčení o nezodpovědnosti charit, a tudíž jejich náchylnosti ke zneužití teroristickými skupinami, pokusily omezit tok veřejných charitativních prostředků z muslimských zemí.¹⁶¹

Ostražitost Spojených států (často přílišná, ovšem pochopitelná) se ukázala jako opodstatněná – saúdskoarabská islámská charita al-Haramain byla usvědčena ze sponzorování teroristické činnosti a její pobočky v Bosně a Somálsku byly v roce 2003 zavřeny. Také další světově známé islámské mezinárodní charity byly vyšetřovány pro podezření z poskytování financí somálským islamistům napojeným na mezinárodní teroristickou síť.¹⁶² Ačkoliv fundamentalistické, radikální, snažící se o islamizaci a arabizaci nebo mající kontakty s al-Haramain

¹⁶⁰ Mimo charit se však na financování islámských humanitárních aktivit mohou podílet i další aktéři, a to buď přímo vlády (v případě Somálska se do financování zapojují vlády Egypta, donedávna Libye a Súdánu) nebo nadnárodní instituce s rozvojovými projekty jako Islámská rozvojová banka, WAMY and Oxfam Novib, *Arab Donor Policies and Practices on Education in Somalia/Land*. Nairobi: Oxfam Novib, September 2004, s. 11-12, dostupné na: <http://www.somali-civilsociety.org/templates/oxfamtemp/downloads/NOVIB-WAMY-FINAL.pdf>, 4.12.2011.

¹⁶¹ Saggiomo, V. (2011, s. 56-57).

(nejkontroverznější z nich International Islamic Relief Organization, ultrakonzervativní – ale na druhou stranu spolupracující s agenturami OSN – je Munazzamat ad-Dawā al-Islāmijja), jsou tyto charity podle shodného názoru odborníků v Somálsku marginální. Slovy studie A. Le Sage a K. Menkhause narážející na vzdělávací instituty financované těmito charitami, v nichž studují chlapci i dívky pohromadě: „*jestli se islámské charity snaží vnutit somálským studentům wahabistický nebo fundamentalistický výklad islámu, zdá se, že postupují pozoruhodně neproduktivním způsobem*“¹⁶³ Mezi mezinárodními i lokálními islámskými charitami však výrazně dominuje skupina druhá, jejíž progresivní vize budoucího islámského pořádku koresponduje s vizí Somálců. Tato vize podporuje vzdělávání a posilování postavení žen a je otevřená spolupráci se západními vládami, NGO a agenturami OSN.¹⁶⁴

4 PIRÁTSTVÍ

4.1 Příčiny fenoménu somálského pirátství a jeho vývoj

4.1.1 Podmínky pro vznik

Hlavní proud současných odborníků na problematiku pirátství došel k závěru, že pirátství vzniká za přítomnosti následujících čtyř předpokladů. Zaprvé za příhodných topografických podmínek. Za ideální je považováno takové prostředí, kde se snoubí jednak vytížené námořní trasy, geografickým charakterem prostředí sváděné do tzv. škrťácích

¹⁶² Shay, S. (2008): *Somalia between Jihad and Restoration*. New Jersey: Transaction Publishers, s. 51.

¹⁶³ „*if Somalia's islamic charities are attempting to force a wahabist or fundamentalist interpretation of islam onto Somali students, they appear to be going about it in a remarkably unproductive manner*“ Le Sage, A., Menkhause, K. (2004, s. 22).

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 2, 21-23.

bodů,¹⁶⁵ se značným množstvím rozlohou malých, nejlépe vegetací pokrytých neobydlených ostrovů se zátokami, které vytvářejí dokonalá místa pro skývání se lupičských lodí. Druhou podmínkou je výskyt lokalit na souši, které nejsou ovládnuty státní mocí - ať už protože v dané lokalitě neexistuje, nebo jako výsledek hraničních sporů mezi sousedními státy. Zatřetí je nutné, aby místní prostředí nezabraňovalo konání tohoto druhu kriminality – buď protože vymáhání práva je nedostatečné, politická vůle je slabá nebo místní kultura nevidí v pirátství nic nezákonného. A nakonec, začtvrté, je potřeba, aby zisky z pirátství byly dostatečně vysoké, zatímco rizika minimální.¹⁶⁶

Somálsko všechny tyto předpoklady splňuje. Již délka jeho pobřeží - téměř 3 300 km (nejvíce v celé Africe) – je příhodná. Severní pobřeží Somálska, měřící na 1 300 km, se nachází u ústí vod Indického oceánu do Adenského zálivu, odkud jeho vody dále proudí skrz úžinu Bab al-Mandab do Rudého moře, zakončeného Suezským kanálem. Somálsko je tedy zemí mající de facto pod kontrolou dva škrťící body – Bab al-Mandab a Suezský průplav. Díky vybudování Suezského kanálu touto oblastí prochází jedna z nejdůležitějších námořních tras, spojující Evropu s Asií, kudy kromě komerčního obchodu proplouvají tankery ze zemí Perského zálivu, zásobující Evropu a Ameriku dnes snad nejcennější surovinou - ropou. Také východní pobřeží Somálska, měřící asi 2 000 km, je strategicky významné. Kolem něj totiž prochází obchodní trasy mezi Asií a východní Afrikou, stejně jako trasy lodí dálkového obchodu obeplouvající mys Dobré naděje.¹⁶⁷ U somálského pobřeží se nenacházejí žádné ostrovy, kde by pirátské i jimi zajaté lodě mohly najít

¹⁶⁵ Hlavními světovými škrťícími body jsou Malacký průliv v jihovýchodní Asii, průlivy Bab al-Mandab a Hormuz na opačných stranách Arabského poloostrova, Suezský kanál a Panamský kanál.

¹⁶⁶ Samatar, A.I., Lindberg, M, Mahayni, B. (2010): The Dialectics of Piracy in Somalia: the rich versus the poor. *Third World Quarterly*, vol. 31, no. 8, p. 1378.

¹⁶⁷ Onuoha (2010, s. 196); http://postconflict.unep.ch/publications/dmb_somalia.pdf nekde na začátku, jinde?

útočiště, avšak místní piráti se těmto podmínkám dokázali přizpůsobit. Jejich taktika je totiž přímá a prostá – nepotřebují se nijak ukrývat a získané lodě nebo jejich náklad tajně prodávat, požadují pouze výkupné za rukojmí.¹⁶⁸

Navíc při celkové krizi somálského státu, rozděleného de facto na tři území, dvě z nichž jsou spravována mezi sebou o území se vadícími vládami, a třetí se již více jak dvacet let zmítající ve vlnách občanské války, o státní moci jako takové zde nemůže být řeč. A tak je pobřeží již dvě dekády ovládáno různými skupinami klanových milicí a warlordů, buď se pirátstvím přímo živících či poskytujících námořním lupičským gangům potřebné informace, ochranu nebo podporu.¹⁶⁹ Také místní komunity si díky souhře okolností, jimž bude věnován prostor později, osvojily k tomuto povolání pozitivní přístup. A konečně výkupné, jež se daří somálským pirátům od majetných lodních společností vymáhat, je stále vyšší (od původních několika desítek tisíc dolarů až k současným několika milionům). I když se rizika zvyšují, stále se dají pokládat za velmi nízká v porovnání se zisky.¹⁷⁰

Nicméně je nutné podotknout, že výše uvedený výčet podmínek nutných ke vzniku pirátství je pouze jakýmsi rámcem, sloužícím k uvedení do problematiky. Kritičtější odborníci tento zjednodušující model odsuzují s tím, že podle jejich názoru ke zrodu námořního lupičství přispívá kromě již zmíněných i mnoho dalších faktorů. Na příkladu pirátství v jihovýchodní Asii a v deltě Nigeru je možno odkrýt nové příčiny. V případě jihovýchodní Asie, konkrétně Malackého průlivu, se zvyšující počty incidentů odehrávaly v době, kdy byl celý region zasažen prudkým ekonomickým poklesem. V deltě Nigeru zas útoky zrcadlí neúnosné

¹⁶⁸ International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008): *Final Report: Assessment and recommendations*, s. 14, dostupné na:

<http://www.asil.org/files/SomaliaPiracyIntlExpertsreportconsolidated1.pdf>, 1.4.2012.

¹⁶⁹ Onuoha (2010, s. 200).

chování zkorumpované vlády a destrukci ekosystému bezohlednými zahraničními těžebními společnostmi. A.I.Samatar, M.Lindberg a B.Mahayni z uvedeného vyvozují, že modely pirátství sledují tedy také celosvětové ekonomické cykly a odrážejí souboj o přírodní bohatství mezi chudými na jedné straně a bohatými a mocnými na straně druhé. Tento model, respektive jeho druhá část, je platný i pro Somálsko. Co však pirátství v Somálsku odlišuje od stejného druhu kriminality v jiných částech světa je, že jeho existence je těsně spjata s rozpadem vlád a státní moci vůbec (v případě vlád ustavených od roku 2000, tedy TNG a TFG, sice jejich přítomností, ale neprostou nefunkčností).¹⁷¹

Za jakých příčin došlo ke vzniku pirátství přímo v Somálsku a jak se tento fenomén proměňoval v průběhu let, bude nastíněno v následujících kapitolách. Pro ucelený výklad, vedoucí ke komplexnímu pochopení problematiky, je nutné oddělit od sebe různé skupiny pirátů, ročleněné ve vyčerpávající studii A.I.Samatara, M.Lindberga a B.Mahayniho, publikované v odborném časopise *Third World Quarterly* do čtyř skupin podle motivů, řídících jejich činy na piráty politické (*political pirates*), lupiče zdrojů (*resource pirates*), bránící se piráty (*defensive pirates*) a piráty loupící pro výkupné (*ransom pirates*, M.N.Murphy pojmenovaní draví piráti, *predatory pirates*).^{172,173} Hranice mezi *defensive pirates* a *ransom pirates* nejsou přesně odděleny.

¹⁷⁰ International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008, s. 19).

¹⁷¹ Samatar, Lindberg, Mahayni (2010, s. 1379).

¹⁷² Tato práce se bude držet původní anglické terminologie, která se jeví jako výstižnější než české překlady termínů.

¹⁷³ Samatar, Lindberg, Mahayni (2010, s. 1384).

4.1.2 Political pirates

Jak bylo již předestřeno, pirátství v oblasti Somálska a regionu Afrického rohu vůbec bylo – s několika výjimkami v 18. a 19. století a v padesátých letech 20. století - až do kolapsu vlády Siyaada Barreho fenoménem téměř neznámým.¹⁷⁴ Bylo to právě v závěrečných dvou letech vlády tohoto diktátora, kdy u severního pobřeží Somálska došlo k několika incidentům útoků na lodě. Na svědomí je měli členové opozičního hnutí SNM, kteří se tímto způsobem snažili zablokovat dovoz zbraní, ropy a jakýchkoliv zásob do přístavu v Berbeře (somálsky Barbara). Vydali dokonce varovnou zprávu, znějící následovně: *„Varujeme všechny námořní agentury, aby nespolupracovaly se skomírajícím mogadišským režimem, který již není schopný zajistit ochranu lodím a jejich posádkám před nebezpečím, kterému by mohli být vystaveni. Z tohoto důvodu se Pobřežní stráž SNM zmocnila 5. prosince lodi plující pod panamskou zástavou do Berbery.“*¹⁷⁵ Cílem bylo tedy poškodit svého protivníka – režim zosobněný Siyaadem Barrem, jehož nelidská opatření a neústupnost opozice učinily ze severního Somálska (dnešního Somalilandu) bitevní pole, kde se odehrála úvodní fáze občanské války. Proto je nutné považovat tyto incidenty za formu politického boje, zosnovaného k varování, zaskočení a oslabení

¹⁷⁴ Murphy, M.N. (2011): *Somalia: The New Barbary? Piracy and Islam in the Horn of Africa*. London: Hurst&Company, s. 11.

¹⁷⁵ *„Warns all shipping agencies not to cooperate with the dying regime of Mogadishu, because they are not able to ensure the safety of ships and their crews against any dangers that they may be exposed to. For this reason on December 5, 1989, the SNM Coast Guard seized a ship flying Panamanian flags enroute to Berbera.“* Dostupné na:

http://msi.nga.mil/NGAPortal/msi/query_results.jsp?MSI_queryType=ASAM&MSI_generalFilterType=All&MSI_generalFilterValue=-999&MSI_additionalFilterType1=SpecificDate&MSI_additionalFilterType2=-999&MSI_additionalFilterValue1=19891205&MSI_additionalFilterValue2=-999&MSI_outputOptionType1=SortBy&MSI_outputOptionType2=-999&MSI_outputOptionValue1=Date_DESC&MSI_outputOptionValue2=-999, 3.4.2012.

nepřítele. Spolu s pádem režimu v lednu 1991 tak zmizelo i pirátství motivované snahou o jeho poškození.¹⁷⁶

4.1.3 Resource pirates

Skutečné problémy s pirátstvím jsou však spojeny až s obdobím po pádu režimu. Tehdy se začaly u somálských břehů objevovat lodě zahraničních společností. Vzhledem k chaosu na pevnině nebyla ani na moři žádná síla (reprezentovaná např. pobřežní stráží), která by cizím lodím zabránila využívat přírodní bohatství u somálského pobřeží. V somálské exkluzivní ekonomické zóně (EEZ) se díky unikátnímu ekosystému nachází jedno z rybářsky nejatraktivnějších míst v Africe. Zdejší vody, nechráněné a bohaté na ryby a korýše, se tak staly vyhledávaným místem pytláků – soukromých rybářských společností původem jak asijských (Taiwan, Čína, Japonsko, Jižní Korea) a evropských (Španělsko, kvůli obejití nařízení EU používající zástavy jiných států), tak i ze sousedních států (Keňa, Jemen, Saúdská Arábie), ale i jedné místní somálské firmy (SHIFCO, které měla na rybaření nezákonně monopol). Má se za to, že na sedm set zahraničních lodí získávalo z nezákonného rybolovu až 450 milionů dolarů ročně.¹⁷⁷

Místní rybáři, kterých vlivem tradice v Somálsku není mnoho,¹⁷⁸ byli posádkami zahraničních lodí dokonce napadáni, jejich sítě ničeny a

¹⁷⁶ Samatar, Lindberg, Mahayni (2010, s.1384); Marchal, R. (2011): Somali Piracy: The Local Contexts of an International Obsession, *Humanity*, vol. 2, no. 1, s. 34.

¹⁷⁷ Murphy (2011, s. 17-19); UNEP, *State of Environment in Somalia: A Desk Study*, December 2005, s. 18, dostupné na: http://postconflict.unep.ch/publications/dmb_somalia.pdf, 5.4.2012.

¹⁷⁸ Somálsko je jednou ze zemí s nejnižší mírou konzumace ryb na světě. V tradiční somálské nomádské společnosti totiž není požívání ryb časté. Slovo „pojídač ryb“ dokonce znamená urážku. Rybolovu věnují jen usedlé zemědělské klany na jihu země. V reakci na katastrofický hladomor v 70. letech začal Siyaad Barre usazovat pastevece u pobřeží, a vybavovat je rybářskými loděmi a sítěmi. Rybářský průmysl tak byl rozšířen a obohacen, hlavně o příslušníky klanu Majeerteen. Tentýž klan je nejvíce spojován s pirátstvím.

úlovky kradeny.¹⁷⁹ A protože pytláctví (i když v menší míře) pokračuje dodnes, živobytí místních rybářů bylo za posledních dvacet let nenávratně narušeno.¹⁸⁰ OSN odhaduje, že Somálsko ztratí kvůli ilegálnímu rybolovu až 95 milionů ročně. Kromě pytláckých lodí se na ničení pobřežního ekosystému podílely i lodě - převážně států EU - ukládající do somálských vod kontejnery s nebezpečným (toxickým, chemickým, nemocničním, a dokonce radioaktivním) odpadem. Tato skutečnost, o níž se dříve mluvilo pouze šeptem, doslova vyplula na povrch spolu s vlnou tsunami, která kontejnery v roce 2004 vyplavila na pobřeží.¹⁸¹

4.1.4 Defensive pirates

Proti pytláckým lodím se zvedl odpor místních rybářů. Dle autorů následující teorie je pro zavádění případných protipirátských opatření nezbytné pochopení postoje Somálců, tedy „chudých“ vůči zahraničním rybářům, tedy „bohatým“. Teorie historika E.P.Thompsona a politologa J.Scotta, zabývající se ekonomickou morálkou (*moral economy*) rolníků,¹⁸² aplikovali A.I.Samatar, M.Lindberg a B.Mahayni na Somálce, a došli k závěru, že primárním důvodem útoků rybářů na zahraniční lodě nebylo vlastní využívání somálských vod, tedy ničení jejich živobytí, nýbrž nestoudné rabování zdrojů bohatými bez jakéhokoliv ohledu na místní, tedy chudé. Rozhořčení ještě přiostrčil (a stále přiostrňuje) náhled mezinárodního společenství, které označuje Somálce jako piráty,

¹⁷⁹ UNEP (2005, s. 18).

¹⁸⁰ Kraska (2011, s. 52).

¹⁸¹ UNEP (2010, s. 33); Hari, J. (2009): You are being lied to about pirates, *The Independent*, January 5, 2009, dostupné na: <http://www.independent.co.uk/opinion/commentators/johann-hari/johann-hari-you-are-being-lied-to-about-pirates-1225817.html>, 5.4.2012.

¹⁸² Více viz. Scott, J. (1976): *The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia*. New Haven: Oxford University Press; Thompson, E.P. (1971): *The moral economy of the English crowd in eighteenth century*, *Past & Present*, No. 50.

predátory, a naproti tomu ilegálně rybařící lodě jako oběti (a protipirátské operace, působící uvnitř somáských vod, jako ochránce).¹⁸³ Proto jsou piráti místními obyvateli vnímáni jako národní hrdinové, chránící nejen jejich přírodní zdroje, ale i hrdost.

Odborníci se shodují, že to byla právě ochrana vlastního živobytí, co stálo u zrodu pirátství v Somálsku.¹⁸⁴ Nicméně jak k tomu přesně došlo, tedy jak se poté z *defensive pirates* stali *ransom pirates*, není dodnes jasné. Jisté však je, že do roku 2005 byl počet pirátských útoků na lodě plovoucí kolem somálského pobřeží nízký. Od tohoto roku nastal jejich prudký nárůst, a tak je právě éra od roku 2005 považována za období *ransom pirates*. Jakousi šedou zónu mezi počátkem devadesátých let a rokem 2005, jejíž mlhavost koresponduje s chaotickou situací v celém Somálsku, a jež stále zůstává ne zcela neobjasněna, se pokusí vylíčit následující řádky.

Na základě rozhovoru s A.Mwangurou, ředitelem programu pomáhajícímu zadrženým lodím vyjednávat s piráty East African Seafarers' Assistance Programme, se M.N.Murphy domnívá, že požadavkem počátečních útočníků bylo odevzdání sítí, paliva a nalovených ryb. Zadržené lodě pak samy nabízely místo vybavení a úlovku peníze, a dokonce začaly nabízet platby předem. Tohoto vývoje využily nekalé živly - tedy nejen warlordi, ale i obchodníci a další oportunisté, jichž je v prostředí zhrouceného státu, kde není zaručena vymahatelnost práva, velká řada - a učinily z poplatků za rybaření výhodný obchod.¹⁸⁵ Tak začalo výnosné kupčení s licencemi – vydávanými za pravé, posvěcené nejvyššími autoritami států, ovšem většinou padělanými - opravňujícími zahraniční lodě k rybaření.¹⁸⁶ Což

¹⁸³ Samatar, Lindberg, Mahayni (2010, s. 1388-1389).

¹⁸⁴ Murphy (2011, s. X); Kraska (2011, s. 52); Samatar, Lindberg, Mahayni (2010, s. 1385).

¹⁸⁵ Murphy (2011, s. 19).

¹⁸⁶ Marchal (2011, s. 37).

ovšem znamená, že tyto zahraniční lodě neviděly v rybaření (a možná ani v ukládání nebezpečného odpadu) nic nelegálního, vzhledem k faktu, že mohly mít k těmto činnostem nejspíš „oficiální“ povolení...

Systematicky začaly tyto licence vydávat autority SSDF (odbojová skupina klanu Majeerteen, která po svržení režimu ovládla území severovýchodního Somálska, které se v roce 1998 odtrhlo od jižní části země pod názvem Puntland). Zpráva OSN označuje počínání SSDF za nestoudné a podobné rozsáhlému vyděračství.¹⁸⁷ Nicméně výnosy musely být značně vysoké, když „záře, kterou v noci vydává kombinace jejich světel [z rybařících lodí], by mohla být snadno zaměněna s dobře osvětlenou metropolí.“¹⁸⁸ (tedy lodí, a nejspíš i licencí bylo vydáno enormně mnoho), a když podobné licence začaly vydávat i další – autority v Somalilandu, na chaosem zmítaném jihu nejprve warlordi, a poté dokonce i TFG (z roku 2004).¹⁸⁹ Když rozhořčení somálští rybáři získali kontrolu nad zahraniční rybařící lodí, byli odměněni prodeji licencí částí z výkupného. V tomto místě se názory liší – není totiž jasné, jakým způsobem došlo k dalšímu posunu událostí. Nicméně výsledkem bylo ozbrojení jak ohrožených lodí, tak pirátů, a také přepadávání nejen lodí rybářských, ale i obchodních.¹⁹⁰

Zásadní události, vedoucí k profesionalizaci pirátů, se odehrály mezi lety 1998 a 2005 v Puntlandu, a jsou spojeny s osobou Cabdullaahi Yuusufa Axmeda. Ten se v roce 1998 stal prvním prezidentem Puntlandu. Protože ke znovuoobnovení pořádku potřeboval prostředky, rozhodl se převzít kontrolu nad obchodem s rybářskými licencemi. Jako

¹⁸⁷ UN Security Council, *Report of the Panel of Experts on Somalia Pursuant to Security Council Resolution 1474*, 4 November 2003, S/2003/1035, s. 33, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/46cbf2be0.html>, 5.4.2012.

¹⁸⁸ „glow that emanates from their combined lights at night can be mistaken for a well-lit metropolitan city.“ Kulmiye, A.J. (2001): Militia vs Trawlers: Who is the Villain? *The East African Magazine*, July 9 2001, dostupné na: <http://www.ecop.info/e-news/e-news-01-07-9.htm>, 5.4.2012.

¹⁸⁹ Murphy (2011, s. 20).

vymahatele práva si - vzhledem ke skutečnosti, že policie ani podobné složky neexistovaly – vybral zahraniční soukromé bezpečnostní agentury Hart and Co. (britsko-jihoafriická) a SOMCAN (somálsko-dubajská). Obě však kvůli své nákladnosti, nízké efektivitě a tradičně cizincům nepřátelské povaze Somálců selhaly, a postupně v letech 2001, a poté s odchodem prezidenta Axmeda v roce 2004, opustily zemi. V Puntlandu tak zůstalo bez práce na jeden a půl tisíce místních zaměstnanců těchto agentur, vytrénovaných k ovládnutí moderních zařízení (GPS, rychlých člunů) a využívání sofistikovanějších technik (mateřských lodí, ovládnutí paluby). Tito odborníci se stali členy-trenéry pirátských gangů.¹⁹¹

Do této doby lze charakterizovat tři hlavní pirátská seskupení. První, souhrnně nazývané Puntland group, jako jediné operovalo a dodnes operuje přímo v Adenském zálivu. Útoky touto skupinou podnikané jsou kombinací pirátství a pašeráctví - objevují se totiž ve východně-západním směru, tedy ohrožujícím hlavní obchodní trasu, ale také ve směru severo-jihním, kopírujícím migrační trasy do Jemenu. Zahrnují také střelbu na projíždějící lodě. Ta ovšem nejspíš značí snahu rybářů o ochranu svých sítí před poničením. Druhou skupinou, operující z Kismaaya – města v blízkosti hranic s Keňou – byla National Volunteer Coast Guard, vedená jedním z dodnes nejznámějších pirátů – Garaadem Moxamedem. Protože se útoky této skupiny zaměřovaly na zahraniční rybářské lodě, je možné, že se (původně) jednalo o *defensive pirates*. Třetí skupinu, spíše však nesourodé seskupení, tvořily malé, málo

¹⁹⁰ Marchal (2011, s. 37)

¹⁹¹ Marchal (2011, s. 38); Kinsey, Ch.P., Hansen, S.J., Franklin, G. (2009) : The impact of private security companies on Somalia's governance networks, *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 22 no. 1, p. 147 – 161, dostupné na: http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/5217~v~The_Impact_of_Private_Security_Companies_on_Somalias_Governance_Networks.pdf, 6.4.2012.

organizované gangy ve městě Marka (nacházejícího se asi sedmdesát kilometrů na jih od Mogadiša).¹⁹²

4.1.5 Ransom pirates

Piráti označovaní jako *ransom* nebo *predatory*, tedy ti, kteří využili rétoriku bránících se rybářů, ale jejich primárním motivem byl pouze zisk, existovali pravděpodobně již od začátku somálského pirátského fenoménu. Byl to ale až rok 2005, kdy tato forma pirátství definitivně převážila. Nejenže nastal prudký nárůst útoků (řečí čísel 45 v roce 2005 - oproti 21 v roce 2003 a 10 v roce 2004; viz. Příloha č. 7),¹⁹³ navíc také začalo být pirátství systematictější a organizovanější. Nejzásadnější událostí, vyústující v nečekaný zájem situaci již více jak deset let přehlížejícího mezinárodního společenstvího, byl neúspěšný útok pirátů na americkou luxusní jachtu *Seabourn Spirit* v prosinci 2005. Od teď bylo jasné, že žádná loď – nejen rybářská nebo obchodní – není v bezpečí.¹⁹⁴ Nejznámější a nejprominentnější pirátskou skupinou byli v této době Somali Marines, operující ze města Xarardheere v centrálním Somálsku. Vyznačovali se hierarchií podobnou námořnictvu (admirál atd.), používali armádní techniky (mateřské lodě atd.), avšak oproti svým proklamacím (nechali se nazývat *Defenders of Somali Teritorial Waters*) byl jejich motivem pouze hon za výkupným.¹⁹⁵

Neblahé důsledky pro tuto i další pirátské skupiny měla výhra Svazu islámských soudů nad Spojenými státy sponzorovanou ARPCT, a následná etablance UIC na většině území jižního a centrálního Somálska

¹⁹² Murphy (2011, s. 29-31).

¹⁹³ Všechny údaje o počtu útoků pocházejí z výročních zpráv IMB, které vypracovává údajně nejspolehlivější statistiky.

¹⁹⁴ Kraska (2011, s. 52).

¹⁹⁵ Murphy (2011, s. 31-33).

na počátku roku 2006. UIC se i přes snahy pirátů podplatit jednoho z vůdců organizace – Xassana Daahira Aweyse - více jak milionem dolarů, podařilo kriminální činnost provozovanou ze somálského pobřeží, hlavně však ve městě Xarardheere, ukončit.¹⁹⁶ Někteří piráti se údajně dokonce k jednotkám UIC připojili jako bojovníci.¹⁹⁷ Je však nutné brát v potaz, že ve zmiňovaném období prochází Somálsko obdobím monzunových dešťů, kdy je jakékoliv plutí po moři v malých, piráty používaných lodích nepraktické a vcelku nebezpečné.¹⁹⁸

Nicméně ať již kvůli rozpadu UIC nebo přízni přírodních podmínek, koncem roku 2006 se pirátství opět vrátilo do původního stavu (20 útoků za rok 2006). O rok později došlo ke geografickému posunu většiny útoků z oblasti Indického oceánu, tedy východního pobřeží Somálska, do oblasti Adenského zálivu. Příčinou byla jednak zvýšená přítomnost válečných lodí různých států bránících bezpečnost plavby, ale také skutečnost, že Adenský záliv je více frekventovaný, a nabízí tedy více příležitostí. Mezi nejznámější případy tehdejších únosů patří zadržení lodi Faina, na jejíž palubě se nacházelo několik desítek ruských tanků, pravděpodobně určených Súdánské lidově osvobozené armádě, a supertankeru obřích rozměrů Sirius Star, jehož náklad měl hodnotu sto milionů dolarů.¹⁹⁹

V závěrečných měsících roku 2008 začaly v somálských vodách operovat hned tři mezinárodní námořní protipirátské mise. Tehdy se účinnost útoků sice snížila, ovšem jejich počet se opět dramaticky zvýšil (z 44 v roce 2007 na 111 v roce 2008, 217 v roce 2009 a 218 v roce

¹⁹⁶ Marchal (2011, s. 38).

¹⁹⁷ West, S. (2006): *Somalia's Islamists Attempt to Rein in Pirates*. Terrorism Focus, vol. 3, no. 33, dostupné na:

http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=884, 6.4.2012.

¹⁹⁸ International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008, s. 15).

¹⁹⁹ Murphy (2011, s. 98-102).

2010).²⁰⁰ Navíc došlo ke zvýšení akčního rádiu (který se od té doby každoročně zvětšuje) - kromě Adenského zálivu zahrnuje i průliv Bab al-Mandab a jih Rudého moře, v Indickém oceánu se zvětšil ze vzdálenosti 200 námořních mil od somálského pobřeží v roce 2007 na 1 300 námořních mil od pobřeží v roce 2011 (čímž zahrnuje i pobřeží Ománu, Seychely a severní pobřeží Madagaskaru; viz. příloha č. 8). Zhoršuje se však i celková úroveň chování všech aktérů na moři. V roce 2009 byla zadržena americká loď Maersk Alabama převážející humanitární pomoc do Keni. Při záchranné misi došlo k zastřelení tří pirátů, což vyústilo v následující prohlášení vůdce ze základny ve městě Eeyl: *„Ztráta tří pirátů je bolestivou zkušeností, která pro nás ale bude užitečnou lekcí. Od teď, pokud zadržíme cizí loď a vláda dané země se na nás pokusí zaútočit, zabijeme je [posádku].“*²⁰¹ Naštěstí však – mimo různé nešťastné případy neúmyslného zabití – mají rukojmí pro piráty cenu pouze pokud jsou naživu.

Jednou z takticky nejúčinnějších zbraní pirátů je používání mateřských lodí. Jedná se o zabavené, většinou rybářské lodě, díky nimž se piráti mohou plavit i na volné moře, a napadat tak lodě pohybující se mimo dosah útočných pirátských člunů. Útok většinou provádí dva až čtyři čluny (se třemi až šesti muži v každém z nich). Tyto čluny jsou malé a rychlé - útok trvá asi jen 15 – 30 minut, což dosti ztěžuje možnost napadené lodi na záchranu, neboť i přes přítomnost několika protipirátských koalicí není při současném počtu záchranných lodí v jejich silách ochránit všechny.²⁰² Unikátní charakteristikou somálského pirátství

²⁰⁰ Viz. Příloha č. 7.

²⁰¹ „the loss of the three pirates was a painful experience which would be a good lesson for us. From now on, if we capture foreign ships and their respective countries try and attack us, we will kill them.“ Murphy (2011, s. 106)

²⁰² Middleton, R. (2008): Piracy in Somalia: Threatening Global Trade, Feeding Local Wars, s. 4. Chatham House, dostupné na: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Africa/1008piracysomalia.pdf>, 1.4.2012; Sörenson, K. (2008): *State Failure on the High Seas – Reviewing the Somali Piracy*, s. 16-20, dostupné na: <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2610.pdf>, 6.4.2012.

je také požadování výkupného za rukojmí, zatímco jinde ve světě je běžné celou loď nebo její obsah odcizit. Somálská taktika je možná díky existenci bezpečného útočiště na pobřeží, kam mohou piráti odvléct celou loď i s posádkou, a beze strachu zde vyčkat, než bude dohodnuta výše výkupného, po jehož doručení budou rukojmí propuštěni.²⁰³ O výkupném vyjednávají prostředníci, většinou místní nebo zahraniční (často britští, australsí nebo jihoafričtí) armádní zpravodajové nebo agenti ve výslužbě.²⁰⁴ Zatím nejvyšší částka – 13,5 milionu dolarů - byla vyplacena za vydání řeckého tankeru Irene SL v únoru roku 2011.²⁰⁵

Vydaná naposled v roce 2008, hovoří zpráva odborníků skupiny International Expert Group on Piracy off the Somali Coast o pěti odlišných pirátských gancích. Nesmíme ovšem opomenout ještě šestou - již dříve zmiňovanou – skupinu, a to Puntland Group, která v Adenském zálivu kombinuje únosy obchodních lodí s pašováním lidí a zbraní mezi Somálskem a Jemenem, a která jako jediná z původních skupin – vzhledem k místu svého působení - přečkala pro piráty náročný rok 2006.²⁰⁶ První gang má základnu v hlavním městě Mogadišu, dva pocházejí z měst v centrálním Somálsku Xarardheere a Hobyo. Nejprominentnějším vůdcem, a zároveň zakladatelem pirátství v centrálním Somálsku, je Moxamed Xassan Cabdi, známý pod přezdívkou Afweyne (Žvanil, Chlubil).²⁰⁷ Získal dokonce přízeň bývalého libyjského vůdce Muammara Kaddáfího, a podle dostupných zpráv se účastnil i tripolské oslavy na plukovníkovu počest. V Afweynových stopách kráčí i jeho syn Cabdiqaadir. Co se týká vztahů pirátů s aš-

²⁰³ Ploch (2011, s. 10-11).

²⁰⁴ Onuoha (2010, s. 199).

²⁰⁵ Bowden, A., Basnet, S. (2011): *The Economic Cost of Somali Piracy, One Earth Future Working Paper*, s. 37, dostupné na:

http://oceansbeyondpiracy.org/sites/default/files/economic_cost_of_piracy_2011.pdf, 9.4.2012.

²⁰⁶ Murphy (2011, s. 92).

²⁰⁷ Rozhovor s ním viz:

http://www.somaliareport.com/index.php/post/3196/Interview_With_Abdulkadir_Mohamed_Afweyne, 8.4.2012.

Šabābem, neexistuje žádný důkaz, že by jejich vzájemné kontakty byly více než jen lokálními ujednáními obchodního charakteru mezi jednotlivci.²⁰⁸

Zbylé dva pirátské gangy operují z Puntlandu z měst Garaad a Eeyl.²⁰⁹ Narozdíl od centrálního a jižního Somálska, kde je možné kriminální činnost připočíst dlouhotrvající nestabilitě, je existence gangů v politicky relativně stabilním Puntlandu neblahá. Navíc právě zde jsou piráti nejaktivnější. Zpráva UN Monitoring Group z roku 2010 potvrdila, že některé klíčové osoby působící v puntlandské administrativě (zejména ministr vnitra a ministr pro vnitřní bezpečnost, a dokonce i sám prezident Cabdiraxmaan Moxamed Faroole) jsou s pirátstvím spojeny – získávají výnosy z výkupného (údajně až 30%) a v některých případech poskytují ochranu pirátským milicím. Ovšem puntlandské autority tato obvinění odmítají s tím, že jsou politicky motivovaná. Ve spolupráci s TFG puntlandská administrativa zahájila program na potlačení pirátů. Kromě odsuzování tohoto druhu živobytí při veřejných projevech prezidenta a zajmutí několika pirátů i s vybavením, však program nevykazuje žádné výsledky.²¹⁰ K nejznámějším puntlandským pirátským vůdcům patří Boyah. Abshir Cabdillaahi, známý jako Boyah, velí asi pěti set mužům v Eeylu a je stejně jako Afweyne považován za jednoho ze zakladatelů. V Puntlandu je považován za celebritu, objevuje se na oficiálních ceremoniích a poskytuje rozhovory zahraničním novinářům – jako např. J. Bahadurovi, v jehož nové knize je Boyahovi věnována celá kapitola.²¹¹

²⁰⁸ UN Monitoring Group, *Letter dated 10 March 2010 from the Chairman of the Security Council Committee pursuant to resolutions 751 (1992) and 1907 (2009) concerning Somalia and Eritrea addressed to the President of the Security Council, S/2010/91*, s. 37-39, dostupné na: http://www.humansecuritygateway.com/documents/UNSC_S201091_ReportOfTheMonitoringGroupOnSomalia.pdf.

²⁰⁹ International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008, s. 17).

²¹⁰ Ploch (2011, s. 6); UN Monitoring Group (2010, s. 39).

²¹¹ Bahadur, J. (2011): *The Pirates of Somalia: Inside Their Hidden World*. New York: Pantheon.

4.2 Souvislosti

4.2.1 Lokální

Jak bylo již zmíněno v předchozí kapitole, Somálci od začátku piráty podporovali jako ochránci svých zájmů. Kromě pocitu hrdosti, jež díky nim mohou nabýt (i když je faktem, že dnes pouze kolem 6% útoků míří na zahraniční rybářské lodě),²¹² s piráty totiž do měst, v nichž se nachází jejich útočiště, proudí i peníze ze stále se zvyšujících částek za výkupné. Piráti se tak stali oslavovanými členy komunit, za jejichž úspěch na moři se někteří místní modlí a za světél z ohňostrojů na pláži oslavují, když se podaří unést zahraniční loď. Pirátství už není akceptované jakožto sice zločinný, ale legitimní způsob boje, nýbrž stalo se módou.²¹³ „Žení se s těmi nejkrásnějšími dívkami, staví si velké domy, mají nová auta, nové zbraně...“²¹⁴ Mladíci sní o tom, že tímto způsobem budou jednou žít také, protože pak mohou „přinést domů více peněz pro svou rodinu“.²¹⁵ Pro uspokojení potřeb pirátství vznikají nové ekonomické příležitosti. Kromě zahraničních aktérů (vyjednávačů, účetních, bankéřů, právníků, překladatelů) využijí piráti služeb mnoha místních - je potřeba více opravářů a stavitelů lodí, restaurací, směnárny nebo autoservisů, piráti najímají ostrahy pro své domy a unesené lodě, služby nebo kuchaře západních jídel pro unesené.²¹⁶ Také telekomunikačním společnostem se musely zvýšit příjmy, neboť z výpovědi jednoho piráta vyšlo najevo, že

²¹² UN Monitoring group (2010, s. 37).

²¹³ Murphy (2011, s. 111-113).

²¹⁴ „They wed the most beautiful girls; they are building big houses; they have new cars; new guns“ Hunter, R. (2008): *Somali pirates living high life*, BBC, dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7650415.stm>, 8.4.2012.

²¹⁵ „bring home more money for his family.“ Howden, D. (2008): Off the coast of Somalia: 'We're not pirates. These are our waters, not theirs'. *The Independent*, dostupné na: http://qaranimo.com/2008/nov/these_are_our_waters_nov_14_08.htm, 8.4.2012.

²¹⁶ Murphy (2011, s. 112); Hesse, B.J. (2010): 'Where Somalia works', *Journal of Contemporary African Studies*, vol. 28, no. 3, p. 358-359.

téměř všechny peníze utratil kromě koupi nových domů a aut za účty za telefonování.²¹⁷

Na druhou stranu však zanikají pracovní místa a živnosti spojené s původním způsobem obživy. Rybáři se bojí kvůli nebezpečí z únosu vyplouvat na moře, a tak není potřeba ani dalších pracovníků v rybářském odvětví - zpracovatelů ryb a pomocníků při nakládce a vykládce. Velký objem peněz v oběhu (za rok 2010 údajně výnosy z pirátství činily 300 milionů)²¹⁸ také způsobuje nekontrolovatelnou inflaci. I sliby pirátů o investici nabytých peněz do infrastruktury a veřejně prospěšných projektů často zůstávají planými. Navíc sny mladíků o úspěšné kariéře se bez jakýchkoliv zkušeností na moři a v nebezpečném konkurenčním prostředí (kde se zavedené gangy snaží zabraňovat ve vzniku dalších²¹⁹ mohou proměnit v zápas o život, a zanechat pak celé komunity bez mladých mužů.²²⁰ Největšími kritiky pirátů mezi místními jsou klanoví starší a náboženští předáci. Kromě plýtvání mladými životy je trápí to, že do komunit „přinesli alkohol, prostituci, inflaci a zabíjení. Nenávidíme je, ale nemůžeme nic dělat, jsou mocnější než my.“²²¹ Nicméně zprávy potvrzují, že se odpůrcům pirátů z řad místních komunit v některých případech podařilo docílit přesunutí základen do jiných lokalit, převážně menších vesnic.²²² Stesky komunitních autorit na naleptávání morálky komentuje pirátský boss Boyah následovně:

²¹⁷ Roble, M.A. (2011): *How Pirates Spend Their Ransom Money*, dostupné na: http://www.somaliareport.com/index.php/post/884/How_Pirates_Spend_Their__Ransom_Money, 8.4.2012.

²¹⁸ Kellerman, M.G. (2011): Somali Piracy: Causes and Consequences. *International Affairs*, vol. 3, n. 9, p. 1, dostupné na: <http://www.studentpulse.com/articles/579/somali-piracy-causes-and-consequences>, 8.4.2012.

²¹⁹ Oproti tomu je známo, že mezi piráty existuje jakýsi nepsaný zákon o chování, který např. určuje, že loď se unáší jen jednou, jaký podíl náleží vyjednávači, organizátorům, obyčejným členům, ochranným autoritám nebo sousedním gangům. Marchal (2011, s. 40).

²²⁰ Muprhy (2011, s. 111-113).

²²¹ "They have brought us alcohol, commercial sex workers and massive inflation. Lots of killings also take place here. We hate the pirates but can do nothing about them. They are more powerful than us." Adow, M. (2009): *The Pirate Kings of Puntland*, AlJazeera, dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2009/06/2009614125245860630.html>, 8.4.2012.

²²² UN Monitoring Group (2010, s. 38).

„*chápeme, že naše činy jsou špatné ... ukojení hladu je ale důležitější než cokoliv jiného.*“²²³

Kromě bující inflace uvnitř státu vedoucí např. ke zdražování základních potravin, se pirátství i jinak negativně podepisuje na ekonomice země. Kvůli obavám o bezpečnost Somálsko přichází o potenciální investory a obchodní partnery, stejně jako o výtěžky z využívání přístavů, a co je důležité, tak i o celkovou možnost na rekonstrukci ekonomiky. Všechny tyto příležitosti jsou totiž nerozlučně spjaty s neomezeným přístupem k moři, a tak k mezinárodnímu či lokálnímu obchodu.²²⁴ Tolik International Expert Group on Piracy off the Somali Coast. Proti této interpretaci je nutno postavit názor, že somálská ekonomika vzkvétá (kromě chovu dobytka) hlavně v oblastech telekomunikací a finančních služeb,²²⁵ které pro úspěšné fungování přístavy stěží potřebují.

Navíc je Somálsko stále závislé na potravinové pomoci, jež je až z 90% (kvůli nevhodnosti dopravy po souši z důvodů velkých vzdáleností a častých incidentů napadání konvojů) dopravována do země po moři. Lodě převážející potravinovou pomoc, v dobách největší krize dopravující do země až 32 000 tun potravin měsíčně, však od roku 2005 čelí pirátským útokům. Největší humanitární organizace tohoto typu – World Food Programme – musela své dodávky omezit, a na několik týdnů je dokonce přerušit. Od roku 2007 se však v poskytování ochrany konvojům

²²³ „*we understand what we're doing is wrong ... (addressing) hunger is more important than any other thing.*“ Murphy (2011, s. 113).

²²⁴ International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008, s. 29).

²²⁵ Kantai, P., Smith, P. (2012): Somalia: The perils of a carve-up. *The Africa Report*, no. 37., s. 24; vice o somálských ekonomických trendech viz. Hesse, B.J. (2010): 'Where Somalia works', *Journal of Contemporary African Studies*, vol. 28, no. 3.

lodí s humanitární pomocí střídají válečné lodě NATO, EU, Ruska, a dokonce i Číny.²²⁶

Dlouhodobou obavou (hlavně) vlády Spojených států je možnost propojení kriminálních živelů uvnitř Somálska s terorismem. Přestože financování teroristických aktivit závratnými sumami z výkupného nebo využívání mateřských lodí k bojkotům přístavů by způsobily nedozírné následky, zatím ještě nikdy nebylo širší propojení (jak organizační, ani na bázi ideologie) mezi piráty a organizací al-Šabāb prokázáno.²²⁷ Někteří odborníci se obávají, že pirátství přispívá k nárůstu počtu zbraní v regionu. Nehledě na embargo na prodej zbraní do Somálska, vydané již v roce 1992, avšak několikrát již zmírněné kvůli vyzbrojení vojáků TFG proti islamistům či kvůli povolení protipirátských misí, zbraně se do země s přispěním námořních lupičů mohou dostat několika způsoby. Buď je mohou koupit na černém trhu, propašovat z okolních států (rychlé čluny bývají někdy využívány i pro odvoz uprchlíků do Jemenu, odkud jedou naplněné zbraněmi) nebo prodat ty, které zabaví spolu s unesenými loděmi.²²⁸ Nicméně jak ukázal případ unesení lodi Faina, v jejímž nákladovém prostoru se – i po zaplacení výkupného – stále nacházely kromě jiných zbraní i tanky T-72, piráti nejspíše nemají v úmyslu zapojovat se do obchodu se zbraněmi. A jak již bylo nastíněno dříve, piráti mají jiné představy o využití nabytých peněz. Je možné, že ani nedisponují závratně vysokými částkami, soudě podle výpovědí některých bossů. Boyah k tomuto tématu podotkl: „*To není jakoby si milion babek rozdělili tři lidi. Jako spíš tři sta lidí.*“ Moxamed Cabdi Afweyne v reakci na zprávu OSN, jež pirátům hrozí zmrazením jejich

²²⁶ Nicnic, D. (2009): Maritime piracy in Africa: The humanitarian dimension, *African Security Review*, vol. 18, no. 3, p. 10-13, dostupné na: <http://www.iss.co.za/uploads/18NO3NINCIC.PDF>, 8.4.2012.

²²⁷ UN Monitoring Group (2010, s. 37-39); Onuoha (2010, s. 203-204).

²²⁸ Onuoha (2010, s. 203-206); Ploch (2011, s. 16).

úctů, odpověděl posměškem: „*Jakých úctů?*“.²²⁹ Je však sporné, zdali se dá věřit jejich výpovědím...

4.2.2 Regionální

Somálské pirátství v regionu nejvíce ovlivňuje státy, jejichž ekonomika těží z námořního obchodu. Ze států Afrického rohu jsou to Eritrea, Džibuti, Keňa, z širšího okruhu pak Tanzánie, Mozambik, Seychely a Madagaskar. Ze zemí Blízkého východu jsou to hlavně Egypt, Jemen, Saúdská Arábie a země Perského zálivu. Africké státy, k jejichž pobřeží se pirátství v posledních několika letech přiblížilo, čelí kvůli obavám z únosů lodí ztrátám zisků ze snížení objemu námořního obchodu (který zahrnuje příjmy z provozování přístavů, cla atd.), což se následně projeví na cenách komodit do země dovážených nebo v případě tanzanské Mombasy, regionálního uzlu pro distribuci humanitární pomoci, snížením množství dovážené humanitární pomoci.²³⁰ Navíc místní provozovatelé námořní přepravy musí zaplatit – stejně jako každý vlastník lodi plující nebezpečnými vodami – zvýšenou cenu za pojištění lodi. Pirátství také poškozují státy, jejichž příjmy závisí na rybolovu v inkriminované oblasti jako Seychely nebo Jemen (Murphy naopak situaci označuje za ironickou, neboť omezení rybolovu zaručilo regeneraci v oblasti téměř vylovených druhů ryb, a tak vlastně piráti prokazují světu dobrou službu),²³¹ nebo na turismu, jež může být

„*it's not like three people split a million bucks. It's more like three hundred.*“; „*What assets?*“
 oboje Mwanda, J. (2012): Plea for negotiated solution to Somali piracy, dostupné na:
<http://arabnews.com/opinion/columns/article564585.ece>, 14.4.2012.

²²⁹ „*it's not like three people split a million bucks. It's more like three hundred.*“; „*What assets?*“
 oboje Mwanda, J. (2012): Plea for negotiated solution to Somali piracy, dostupné na:
<http://arabnews.com/opinion/columns/article564585.ece>, 14.4.2012.

²³⁰ Nicnic (2009, s. 14).

²³¹ Murphy (2011, s. 23).

přítomností kriminality u břehů těchto států poškozen.²³² Největší nápor negativních dopadů somálského pirátství nese Keňa, jejíž ztráty vyčíslila analýza nadace One Earth Future z roku 2010 na více jak 400 milionů dolarů ročně.²³³

Ze zemí Blízkého východu somálským pirátstvím nejvíce trpí Egypt. Kvůli pirátům v oblasti Adenského zálivu, bez jehož proplutí nelze dosáhnout egyptského Suezského průplavu, se několik společností zabývajících se asijsko-evropským námořním obchodem (např. jedno z největších kontejnerových rejdářství světa Maersk Line nebo jedna z největších společností zabývajících se přepravou ropy Frontline atd., celkem však asi 10% objemu námořního obchodu), rozhodlo do vod Adenu vůbec nevstupovat, a zvolilo raději o mnoho delší, zato však bezpečnější trasu plavby, a to kolem jižního cípu Afriky, kolem mysu Dobré naděje.²³⁴ Pro Egypt, jehož příjmy z provozování Suezského kanálu tvoří asi 3% HDP, je tedy nestabilita ve vodách Adenu velkou přítěží - analýza nadace One Earth Future z roku 2011 vyčíslila škody na více jak 640 milionů dolarů ročně.²³⁵

Zatímco většina obchodních společností může nebezpečné části oceánu obeplout, státy Perského zálivu a Saúdská Arábie tak učinit nemohou, a tak se i ony staly spolu s rozšířením se pirátství do vod Hormuzského průlivu, Arabského moře a Ománského zálivu velmi zranitelnými. Nejenže jsou tyto státy závislé na námořním obchodu co se týče importu potravin nebo nerostných zdrojů, ale hlavně skrz tato místa

²³² Bowden, A. a kol. (2010): *The Economic Cost of Maritime Piracy*, One Earth Future Working Paper, s. 32, dostupné na: http://oceansbeyondpiracy.org/sites/default/files/documents_old/The_Economic_Cost_of_Piracy_Full_Report.pdf, 9.4.2012.

²³³ Tamtéž, s. 25.

²³⁴ Nelson, R., Goossens, S. (2011): *Counter-Piracy in the Arabian Sea: Challenges and Opportunities for GCC Action*, *Center for Strategic and International Studies*, s. 7, dostupné na: http://csis.org/files/publication/110509_GulfAnalysis_Counter_piracy_inthe_ArabianSea.pdf, 9.4.2012.

²³⁵ Bowden (2010, s. 25).

prochází až 90%²³⁶ exportu ropy.²³⁷ A právě nyní, kdy se kvůli velkým výnosům na výkupném z ropných tankerů (Samho Dream 9,5 milionu a Irene SL 13,5 milionu dolarů) piráti speciálně zaměřují právě na ně, přibývají státům Perského zálivu nemalé starosti.²³⁸ Odborníci navíc poukazují na hrozbu, jakou by mohla být ekologická katastrofa způsobená únikem ropy z poškozené lodi.²³⁹ Objevují se také (stěží uvěřitelné) zprávy, že jedním z potenciálních rizik pirátství je skutečnost, že se Izrael (jež je podle arabských médií a jejich údajných fyzických důkazů propojen s piráty) pokusí tímto způsobem ovládnout region.²⁴⁰

4.2.3 Globální

Kromě obavy ze sponzorování terorismu náhle zbohatlími piráty, znepokojení nad možnými následky ekologické katastrofy nebo rozhořčením nad ztrátami soukromých dopravních firem se pirátství dostalo nebývalého zájmu mezinárodního společenství kvůli jiné hrozbě. A to kvůli ztrátě energetické bezpečnosti. V dnešní době, kdy nejdůležitější mezinárodní záležitosti nemají jako dříve podobu vojenskou, nýbrž ekonomickou, je energetická bezpečnost – neboli „nepřetržitý přístup k dostatečnému množství energie za přijatelnou cenu, a přitom respektování ochrany životního prostředí“²⁴¹ - stěžejním konceptem. Hlavním a nejnepostradatelnějším zdrojem energie je ropa a

²³⁶ Kromě toho ještě existují i ropovody, např. ten vedoucí ze Saúdské Arábie na pobřeží Rudého moře.

²³⁷ Nelson, Goossens (2011, s. 3).

²³⁸ Bowden, A., Basnet, S. (2011, s. 37).

²³⁹ Middleton (2008, s. 9).

²⁴⁰ Pirates od Somalia (2009), *Africa Economic Development Institute*, s. 6, dostupné na: http://africaecon.org/index.php/exclusives/read_exclusive/1/1, 9.4.2012.

²⁴¹ „the uninterrupted physical availability at a price which is affordable, while respecting environment concerns“. Energy Security, International Energy Agency, dostupné na: http://www.iea.org/subjectqueries/keyresult.asp?KEYWORD_ID=4103, 11.4.2012.

její deriváty.²⁴² V oblasti, kde operují somálští piráti, se nachází dva škrtící body – průlivy Bab al-Mandab a Hormuzský průliv, skrze něž se přepraví cca 20 milionů barelů ropy za den (3,5 v případě prvního a 16,5 v případě druhého zmiňovaného), to je cca 24% (4% a 20%) světové poptávky. Většina tedy přepravované ropy zásobuje západní Evropu, severní Ameriku a Japonsko, a zásobování přitom tvoří značný podíl v dovozech ropy do těchto států.²⁴³ Energetická bezpečnost vyspělých států tak závisí na stabilitě v Adenském zálivu a jeho nejbližším okolí.

Z analýzy One Earth Project z roku 2011 vyplývá, že ekonomické ztráty (kromě nevratných ztrát, a to těch na životech několika námořníků) způsobené pirátským se dají vyčíslit na více jak 7 bilionů dolarů. (Jiné zdroje uvádějí částku až 12 bilionů dolarů).²⁴⁴ Valnou většinu představují ztráty pro soukromé obchodní společnosti, jejichž flotily proplouvají inkriminovanými oblastmi. Kromě částek za výkupné, jejichž průměrná hodnota se každoročně zvyšuje (minulý rok šlo o částku téměř 5 milionů dolarů), se mezi finanční ztráty započítávají sumy nutné k pořízení odrazujících bezpečnostních zařízení (*deterrent security equipment*) jako bezpečnostních agentur, zvukových přístrojů, vodních děl, poplašných zařízení atd. na paluby lodí, dále částky za zvýšenou rychlost lodí (vzhledem ke statistickým údajům, ze kterých vyplývá, že piráti nejsou schopni unést loď pohybující se rychleji než 18 uzlů, se mnoho lodí k tomuto kroku uchyluje), vznik a zajištění chodu různých informačních a asistenčních agentur a protipirátských námořních operací, částky nutné k zaplacení soudních řízení se zajatými piráty nebo obnosy pokrývající zvýšené pojistné lodí - pojišťovny podle vzoru světově uznávané Lloyd's

²⁴² Šafářová (2010. s. 163).

²⁴³ Cheng, P.Y., Singhal, M., Bharat, S., Khoo, Ch., Haskins, L. (2008): *Global Oil Choke Points: How Vulnerable Is the Global Oil Market?* Global Equity Research, Lehman Brothers, s. 5, dostupné na: <http://www.deepgreencrystals.com/images/GlobalOilChokePoints.pdf>, 11.4.2012.

²⁴⁴ Neal, S.K. (2011): Piracy in Somalia: Targeting the Source. *Global Security Studies*, Vol. 2, No. 3, s. 24, dostupné na: <http://globalsecuritystudies.com/Neal%20Piracy%20Final.pdf>, 11.4.2012.

of London vyhlásily v roce 2008 oblasti Indického oceánu, Rudého moře a Adenského a Ománského zálivu za válečnou zónu, a tudíž se na plavbu v nich vztahuje speciální navýšené pojistné. Společnosti, které se rozhodly nebezpečí obeplout přes mys Dobré naděje nebo namísto na volném moři plout těsně při pobřeží, musejí počítat se ztrátou času.²⁴⁵ Pro mnoho přepravních společností však zaplacení výkupného představuje menší ztrátu než přeměrování trasy svých lodí kolem Afriky. Výkupné je pro ně jakousi politováníhodnou, avšak přijatelnou cenou, kterou musí zaplatit výměnou za obchodování. Tímto přístupem však pirátství de facto podporují.²⁴⁶

4.3 Reakce mezinárodního společenství

Zvyšující se počet útoků, navíc na lodě přepravující strategické suroviny, a také zvětšování akčního rádia novodobých námořních lupičů z oblasti somálského pobřeží dále na sever, východ i jih, vyvolaly nezvykle silnou reakci mezinárodního společenství. Ještě než si představíme a zanalyzujeme praktické výsledky této reakce (z nichž nejviditelnější jsou bezpochyby hned tři mezinárodní námořní operace), je namíste představit i různé koncepty návrhů na řešení problému šířícího se vodami východní Afriky, tedy somálského pirátství. Téměř každý odborník na oblast Afrického rohu, námořního obchodu, nebo bezpečnosti, stejně jako rozličné vládní či nevládní instituce zabývající se problematikou související se somálským pirátstvím, vydaly vlastní návody, jak bezúspěšnou situaci řešit. Jak však sami autoři těchto návrhů uvádějí, žádný není jednoznačně pozitivní, žádný není schopný přinést významnou změnu k lepšímu či problém definitivně odstranit.

²⁴⁵ Bowden, Basnet (2011).

²⁴⁶ Ploch (2011, s. 14).

4.3.1 Teoretické koncepty řešení

Naprosto dominantním názorem je přesvědčení, že bez stabilizace somálského státu nikdy nedojde ke snížení intenzity útoků nebo ideálně k potlačení pirátství, a tudíž že stav „na souši“ je rozhodujícím pro stav „na moři“.²⁴⁷ Snad nejuvýstižněji tento koncept popsal R.D.Kaplan slovy „*anarchie na zemi znamená pirátství na moři*“.²⁴⁸ A jak doplňuje K.Menkhaus „*původem epidemie somálského pirátství je bezpochyby krize na pobřeží, a proto vyžaduje řešení na pobřeží*“.²⁴⁹ K těmto úvahám připojme i fakt, že dokud Somálsko spravovala funkční vláda, tedy do konce devadesátých let, pirátství u jeho pobřeží neexistovalo. Jak je patrné z výroků viceadmirála amerického námořnictva W.E.Gortneyho či generála NATO W.Craddocka, i vrcholní představitelé námořních protipirátských operací, tedy vojenského řešení „na moři“, souhlasí s tímto názorem.²⁵⁰

Řešení úkolu jak vytrhnout Somálsko z tenat již více jak dvacet let trvající anarchie je zatím nevyřešenou otázkou, jejímuž zhodnocení bude věnován prostor v závěru této práce. Ráda bych jen uvedla, že kromě racionálních krátkodobých i dlouhodobých návrhů (jako znovu vybudovat místní bezpečnostní složky,²⁵¹ dlouhodobě podporovat místní právní autority, mládež, vybudovat dostatečnou infrastrukturu, nová pracovní

²⁴⁷ Percy, S., Shortland A. (2011): The Business of Piracy in Somalia, s. 1-2. *German Institute for Economic Research*, dostupné na:

http://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.358500.de/dp1033.pdf, 1.4.2012; Middleton (2008, s. 10); Marchal (2011, s. 47); Samatar, Lindberg, Mahayini (2010, s. 1390).

²⁴⁸ „*anarchy on land means piracy at sea*“. Percy, Shortland (2011, s. 1).

²⁴⁹ „*the Somali piracy epidemic is unquestionably an on-shore crisis demanding an on-shore solution*“. Percy, Shortland (2011, s. 2).

²⁵⁰ Tamtéž, s. 1-2.

²⁵¹ Tento často skloňovaný a již prováděný způsob však třeba R.Marchal silně kritizuje (Marchal, 2011, s. 38).

místa atd.)²⁵² se v odborných kruzích objevují i návrhy v některých případech až zcestné (jak je tomu např. ve vizi publikované v týdeníku *The Christian Science Monitor*, která doporučuje přímou vojenskou intervenci v Somálsku).²⁵³ S.Percy navíc dodává, že i kdyby došlo k jisté míře stabilizace v zemi, pirátství by přetrvalo, a dokonce se rozrostlo. A to proto, že se jedná o organizovaný zločin, který více profituje ze zkorumpovaných složek státu slabého, než zcela zhrouceného.²⁵⁴

Jednou z dalších komplikací úspěšného řešení pirátství „na souši“ je jeho obtížná právní vymahatelnost a soudní spory s piráty vůbec. Jak bylo již předestřeno v úvodu této kapitoly, jedním z důvodů je nejasná a nejednotná definice pirátství. Navíc podle Článku 110 Úmluvy o mořském právu (UNCLOS) musí každé podezření z provozování pirátství být nejprve důkladně prověřeno prohlídkou lodi a posádky, a tak ověřeno.²⁵⁵ Další právní překážka, a to stanovisko UNCLOS o nedotknutelnosti teritoriálních vod každého státu (tedy jakési prodloužené státní hranice), byla odstraněna v roce 2008 rezolucemi OSN č. 1846 a 1851, povolujícími dočasně a za souhlasu TFG stíhat piráty i v somálských teritoriálních vodách, a dokonce i na pevnině.²⁵⁶ I když tyto rezoluce nepochybně vyvolávají etické otázky (má vůbec vnější aktér právo vojensky zasahovat uvnitř hranic – i když nefungujícího – státu?), není třeba se obávat změn v oblasti mezinárodního práva, protože k pronásledování podezřelých pirátů na území Somálska téměř nedochází.

²⁵² Detailní popis doporučení a principů zapojování se do záležitostí Somálska viz. *International Expert Group on Piracy off the Somali Coast* (2008); OECD (2011): *2011 Report on International Engagement in Fragile States: Somali Republic*, OECD Publishing, dostupné na: <http://www.oecd.org/dataoecd/13/50/48697962.pdf>, 1.4.2011.

²⁵³ Důvody, proč je návrh nevhodný a neproveditelný, vysvětluje J. Geels ve své eseji: Geels (2009, s. 28-32).

²⁵⁴ Detailněji viz. Percy, Shortland (2011, s. 2-4).

²⁵⁵ Geels (2009, s. 31).

²⁵⁶ Murphy (2011, s. 125).

I kdyby totiž došlo k zadržení osob podezřelých z pirátství, nastanou problémy spojené s vazbou a soudními procesy. Efektivnost těchto opatření je všeobecně považována za minimální (protože jednak není těžké rekrutovat nové piráty, dále protože se státy zdráhají provádět soudy – v případě západních států hrozí, že po výkonu trestu bývalí piráti žádají o politický azyl, nebo nemají potřebné zákony, zkušenosti nebo dostatečné kapacity pro výkon soudů – to v případě Somálska a sousedních států, a v neposlední řadě protože námořní společnosti i ostatní nechtějí ztrácet čas a peníze sháněním důkazů potřebným k soudu), a proto je při zachycení pirátů až z 90% používána technika tzv. „catch and release“ – tedy že po zadržení jsou, ovšem bez vybavení, propuštěni.²⁵⁷ Sami piráti jsou si své (téměř až) beztrestnosti vědomi, jak vyplývá z rozhovoru s jedním z jejich předáků, který uvedl, že *„jeho muži by nejspíš nedostali větší trest než bezplatný odvoz zpět na pobřeží“* a že *„nás nemůžou zastavit. Známe totiž mezinárodní právo“*.²⁵⁸

Kromě úsilí o politické a právní řešení, tedy těch „na souši“, se mezinárodní společenství a obchodní asociace mohou pokusit o snížení účinnosti pirátství i za využití několika následujících taktik „na moři“. A to např. zvýšit počet zde již přítomných námořních vojenských misí (jimž bude věnován prostor později), organizovat námořní obchod skrz Adenský záliv do jednotné trasy střežené válečnými plavidly a letady (taková trasa již od roku 2009 existuje – jde o tzv. Internationally Recommended Transit Corridor, ovšem vzhledem k nutnosti početné přítomnosti ozbrojených plavidel je tato možnost velmi drahá, a tudíž nevýhodná), nebo blokovat přístavy (piráti ale mohou své lodě spustit na vodu i z odlehlé pláže), zřizovat ozbrojené konvoje obchodních lodí (tento

²⁵⁷ Percy, Shortland (2011, s. 9-10); Murphy (2011, s. 124); Ploch (2011, s. 27).

²⁵⁸ *„his men would probably get no more punishment than a free ride back to the beach“, „they can't stop us. We know international law.“* Pham, P.J. (2010): Anti-Piracy, Adrift, *The Journal of International Security Affairs*, no. 18, dostupné na: <http://www.securityaffairs.org/issues/2010/18/pham.php>, 1.4.2012.

způsob není často využíván, a to kvůli množství času, a tedy peněz, který je nutný pro sestavení těchto konvojů), dále vyzbrojovat obchodní lodě (vzhledem k existenci mezinárodní dohody o zákazu převozu zbraní na obchodních lodích, velkém riziku použití zbraní na lodích převážejících vysoce hořlavé látky jako např. ropu a vysokým nákladům na zbrojení, není tento způsob hojně využíván – navíc za předpokladu, že statistická pravděpodobnost únosu je velmi nízká), další možností – dnes již využívanou – je odklonit námořní dopravu z rizikového Adenského zálivu vůbec (tento krok je však velmi nákladný - jediná další dostupná trasa totiž vede přes mys Dobré naděje, a při ní lodě naberou zpoždění až dva týdny).²⁵⁹

4.3.2 Praktická opatření

Kromě výše zmíněných teoretických konceptů, jejichž účinnost je často sporná, a k jejichž celoplošnému zavedení nejspíš nikdy nedojde, byla zavedena i praktická opatření, jež jsou úspěšně využívána snad všemi dopravními společnostmi, jejichž lodě proplouvají Adenským zálivem a přílehlými oblastmi. První skupinu těchto opatření tvoří různé systémy včasného varování nebo doporučování bezpečných tras a vhodné taktiky jak odrazovat útoky, stejně jako operační skupiny a systémy, jejichž úkolem je analyzovat pirátství, poskytnout prostor pro větší spolupráci zainteresovaných zemí nebo lepší koordinaci jejich protipirátských operací atd. Tyto služby poskytují organizace nevládní

²⁵⁹ Middleton (2008, s. 10); Kraska (2011, s. 97); Šafářová (2010, s. 168-171); Menkhaus, K. (2009): The Seven Ways to Stop Piracy: and why none of them will work as well as we might hope, *Foreign Policy*, dostupné na: http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/04/16/the_seven_ways_to_stop_piracy?page=0,0,1.4.2012.

(nejvýznamnějšími z nich IMO²⁶⁰ a IMB) i vládní (např. MARAD²⁶¹, UKMTO²⁶² CGPCS²⁶³ atd.).

Druhou skupinu praktických opatření tvoří námořní síly, hlídající hladký provoz námořní dopravy, odrazující útoky a únosy a v případě nouze osvobozující napadené lodě a jejich posádky. Takto přímo vojensky se v boji proti pirátství angažují lodě jednotlivých (únosy nejvíce strádajících) států disponujících vhodnými válečnými plavidly a dostatečnými finančními prostředky. Těch je údajně až dvacet šest - především Rusko, Čína, Indie, Malajsie, Francie, Japonsko, Jižní Korea, Singapur a Írán (jenž čelí podezření, že střeží své lodě hlavně proto, aby nedošlo k odhalení jejich nákladu, kterým nejspíše jsou eritrejské zbraně a výbušniny mířící do rukou Hamásu).²⁶⁴ Dalšími jsou lodě soukromých firem (např. francouzské Secopex, americké Hart Security nebo saúdskoarabské al-Habībī), majících i přes dlouhodobou tradici působení v Somálsku pouze nevalné – pokud nějaké – výsledky,²⁶⁵ a především válečná plavidla tří mnohonárodnostních námořních operací.

První z nich byla mise Severoatlantické aliance, slavnostně – jako vůbec první operace NATO ve vodách Indického oceánu – vyhlášena v říjnu roku 2008. Jejím úkolem, pro který byla dočasně vytvořena, se stalo doprovázení lodí World Food Programme naplněných humanitární

²⁶⁰ IMO (International Maritime Organization) je specializovaná agentura OSN, založená v roce 1948, s odpovědností za bezpečnost a zabezpečení námořní dopravy a zabraňování znečišťování vod loděmi. Více na oficiálních webových stránkách IMO <http://www.imo.org/Pages/home.aspx>.

²⁶¹ Neboli Maritime Administration je agentura ministerstva dopravy Spojených států, zabývající se námořní dopravou. Více na oficiálních webových stránkách <http://www.marad.dot.gov/>.

²⁶² Neboli UK Maritime Trade Organization, se sídlem v Dubaji, založená v roce 2001, slouží jako primární kontaktní místo pro obchodní lodě a vojenské síly v regionu. Více na oficiálních webových stránkách <http://www.mschoa.org/Links/Pages/UKMTO.aspx>.

²⁶³ Neboli Contact Group on Piracy off the Coast of Somalia je seskupení více jak šedesáti vlád a mezinárodních organizací, založené v roce 2009, mající za cíl usnadnit diskuzi a koordinaci mezi jeho členy, a přispět tak k odstranění pirátství z Adenského zálivu a Somálských vod. Více na oficiálních webových stránkách <http://www.thecgps.org/main.do?action=main>.

²⁶⁴ International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008, s. 35-38); Murphy (2011, s. 133).

pomocí pro Somálsko. Vzhledem k úspěšnému plnění tohoto úkolu byla operaci, nyní pod novým názvem Ocean Shield, prodloužena doba působnosti do konce roku 2014. Zároveň úlohu ochrany konvojų humanitární pomoci předala nové misi Evropské unie, a dostala úlohy nové - kromě vojenských zásahů také pomáhat státům v oblasti Adenského zálivu zlepšit výkonnost v boji proti pirátství.²⁶⁶

V pořadí druhou mezinárodní námořní misí se stala operace Atalanta (plným názvem EU NAVFOR Somalia – Operation Atalanta), vyslaná do somálských vod v prosinci 2008 Evropskou unií, a to jakožto její první námořní vojenská operace vůbec. Její původní roční mandát byl zatím prodloužen do konce roku 2014. Vzhledem k velikosti kontingentu, čítajícího na dvacet lodí, ponorku, několik letadel a téměř dva tisíce členů personálu, je tato operace v celém regionu největší. Svůj primární cíl, převedený z mise NATO, a to zajištění bezpečnosti plavidel WFP, plní mise – stejně jako ta předchozí - s úspěchem. Dalšími úkoly lodí členských států Evropské unie (a dokonce i několika nečlenských – Norska, Chorvatska, Černé hory a Ukrajiny) je ochrana obchodních lodí a za pomoci odstrašování, prevence či případných zásahů (a to v případě nutnosti i za použití síly) dosáhnout vymizení/potlačení pirátství.²⁶⁷

Zatím poslední misí je Combined Task Force (CTF) 151, již se pod velením Spojeným států účastní více než dvacet států. Jedná se o odnož mise Combined Task Force 150, založené v roce 2001, aby v rámci operace Trvalá svoboda vyhledávala a následně přerušovala možné kontakty mezi Pákistánem a Africkým rohem. Vzhledem k širokému záběru CTF 150 co se týče poslání i oblasti působení došlo v lednu 2009

²⁶⁵ Middleton, R. (2008, s. 11).

²⁶⁶ Kraska (2011, s. 96-97); *Counter-piracy operations*, dostupné na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48815.htm.

²⁶⁷ Kraska (2011, s. 95-96); *EU NAVFOR*, dostupné na: <http://www.eunavfor.eu/>.

k vytvoření samostatné mise, zabývající se pouze protipirátskými opatřeními, a to právě CTF 151.²⁶⁸

Je až podivuhodné, že všechny tři výše popsané mezinárodní protipirátské mise byly vyhlášeny v průběhu tří měsíců (říjen 2008 – leden 2009), a když vezmeme v potaz průběh tohoto fenoménu, i relativně pozdě. K tomuto kroku došlo ve stejný čas nejspíše i z jiných důvodů, než jsou ty běžně uváděné (nárůst počtu a násilnosti útoků a následné rezoluce OSN, umožňující se proti nim bránit), zdá se tedy, že tyto mise mají i své ne na první pohled zcela zřejmé cíle. A to jednak pomoci situaci na somálské pevnině, kde v té době zuřil krvavý boj mezi TFG a jejími spojenci a islamistickou opozicí v čele s al-Šabābem (hodnoceným jako pobočka al-Qā'idy), tedy podpořit provládní jednotky alespoň na moři, když pozemní operace nebyla z mnoha důvodů možná. Nicméně pirátství představuje v celé somálské krizi relativně malý segment, a tak je nutné pátrat po jiných zájmech dominantních aktérů protipirátských operací. Všichni si díky nim polepší na mezinárodním poli jakožto důvěryhodní partneři a ochránci světové bezpečnosti (např. Francie reprezentována N.Sarkozym se díky postavení se do čela Evropské námořní mise snaží pasovat se do role vůdčího státu Evropské unie), také se stanou součástí významného globálního kooperačního procesu,²⁶⁹ navíc budou mít možnost procvičit svá loďstva nebo posoudit schopnosti ostatních²⁷⁰ (jak se ve stylu studené války očekává od Ruska a Číny), Spojené státy se díky zabezpečení pirátství mohou soustředit na Válku proti teroru, Jemen - jeden z velkých iniciátorů boje proti pirátství, ač sám zemí, skrz jejíhož bývalého prezidenta a společenské elity proudí

²⁶⁸ Kraska (2011, s. 92-94); *CTF-151: Counter-piracy*, dostupné na: <http://combinedmaritimeforces.com/ctf-151-counter-piracy/>.

²⁶⁹ Marchal (2011, s. 33-45).

²⁷⁰ Murphy (2011, s. 130).

do Somálska nejvíce zbraní – by přivítal spojeneckou základnu na svém pobřeží, tedy hlavně pozitiva s ní do této chudé země přicházející.²⁷¹

Navíc mají vůbec tyto státy právo operovat v somálských vodách, a tedy podle svých slov ochraňovat hladký průběh světového obchodu, své zájmy atd., když to byly tytéž státy, které v těch samých vodách před několika lety tajně a nezákonně rybařily a ukládaly zde toxický odpad, a tak de facto současnou krizi pomáhaly vytvořit, a navíc tak bezostyšně číní dodnes?! Právě takovéto jednoznačné stranění zájmům světové komunity, nebo jinak řečeno naprosté nepochopení příčin somálského pirátství, zabraňuje jeho úspěšnému vyřešení. Navíc jak ukazují statistiky, i přes přítomnost válečných lodí a existenci mnoha systémů varování a koordinačních organizací nedošlo ke snížení pirátských útoků. Naopak, od roku 2007 se počet útoků – i přes počátek operací mnohonárodnostních námořních sil u somálských břehů v roce 2008 - značně zvýšil (i když je pravdou, že se jejich účinnost snížila). A nejen to, útočníci jsou schopni operovat ve stále širším prostoru, a navíc se uchylují k většímu násilí. Klíčem k řešení je proto podle studie A.I.Samatar zísání si přízně místních, kteří straní pirátům jen proto, že v nich vidí hrdiny boje proti mezinárodnímu útlaku, proti nelegálnímu rybaření a ukládání toxického odpadu. Proto by hlavní úsilí OSN a dalších mělo kromě řešení „na souši“ směřovat k potlačení nelegálního využívání somálského pobřežního prostoru, a dále ke znovuvybudování místní rybářské tradice. Navíc i cena tohoto úsilí bude o mnoho nižší než vysoké náklady na řešení současná.²⁷²

Přítomnost válečných lodí různých států a tří multinárodnostních operací u somálských břehů (navíc s možností při protipirátských akcích působit i na souši), stejně jako zvyšující se počet mimosomálských

²⁷¹ Marchal (2011, s. 45-46).

²⁷² Samatar, Lindberg, Mahayini (2010, s. 1387-1391); Marchal (2011, s. 46-47).

vojáků přímo na území Somálska, nutí odborníky klást si otázky a ptát se po následcích tohoto stavu, označovaného jako militarizace. Zatímco americké a britské jednotky se snaží dopadnout teroristické živly (britští příznivci al-Šabābu mají údajě v plánu zaútočit na blížící se olympijské hry v Londýně), sousední státy zde narozdíl od veřejných proklamací svých vládních činitelů soutěží o hegemonii v regionu (Etiopie, Eritrea, Uganda) nebo o zisk výhodného území (Keňa).²⁷³

4.3.3 Zapojení arabských států

Zvláštní pozornost vůči problémům spojeným s pirátstvím a hledáním řešení k jeho ukončení jsou očekávatelné od států, jež jsou nestabilitou ve vodách západního Indického oceánu postiženy snad nejvíce, a to Jemen, Egypt a státy Perského zálivu. Ale také od ostatních států Blízkého východu, které jsou – stejně jako Somálsko – členy Ligy arabských států, a v rámci této organizace by měli pomoci členskému státu. Nicméně žádné významnější úsilí o dosažení uspokojivého řešení pro Somálsko není u těchto států viditelné. V somálském tisku se dokonce objevují debaty, zdali by nebylo vhodné své členství v Lize arabských států „*kteřá se o Somálsko nezajímá, a jejíž arabští členové nepovažují Somálce za dostatečně arabské*“,²⁷⁴ ukončit.²⁷⁵

²⁷³ Kantai, Smith (2012, s. 20-24).

²⁷⁴ „*the Arab League does not care about Somalia, and its Arab members do not consider Somalis Arab enough*“ Does the Arab League Care about Somalia?, dostupné na: <http://www.africanexecutive.com/modules/magazine/articles.php?article=4455>, 2.4.2012.

²⁷⁵ Pro oba póly debaty viz.

http://wardheernews.com/Articles_11/Sept/Raghe/22_Why_Somalia_Ought_to_Surrender_Arab_League_Membership.pdf a <http://www.diirad.com/maqaallo/3669-why-somalia-has-to-surrender-arab-league-membership-a-rejoinder.html>

Odborníci však doporučují arabským státům, převážně státům Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu (GCC),²⁷⁶ aby se více zapojily do řešení somálské krize. Stesky (převážně expertů amerických *think-tanků* a námořních generálů) na nedostatek aktivity těchto států a následné pobídky nabádají k navýšení již existujících vojenských námořních řešení. Mezi ně patří účast několika plavidel Saúdské Arábie, Spojených arabských emirátů a Bahrajnu na činnosti Spojenými státy vedené operaci CTF-151 (v jejímž rámci např. specializovaná protiteroristická jednota Spojených arabských emirátů ve spolupráci s americkou pátou flotilou v dubnu 2011 úspěšně osvobodila posádku lodi *Arillah I* a zajaté piráty předala soudu).²⁷⁷

Ještě více však usilují západní vlády skrze reporty svých expertů a na konferencích pořádaných pod svou záštitou o přesvědčení států GCC o nutnosti zřízení operací vlastních, nikoliv jako doposud pouze podílení se na operacích mezinárodních. Jejich výzvy jsou jak varující: „*jsou to státy GCC, které které mají nejvíce co ztratit, pokud zůstane problém nevyřešený*“,²⁷⁸ tak motivující: „*ujmutí se vedení, odpovídajícího na hrozbu pirátství, poskytne vládám států Zálivu možnost prokázat vůdčí úlohu a iniciativu*“.²⁷⁹ Dokonce dopředu odhadují, jak velkou silou by tyto státy mohly přispět k protipirátským operacím při jejich současných stavech počtu válečných a jiných lodí a obslužného personálu.

Reakce Ligy arabských států a států GCC však zdaleka tyto snahy nemohou uspokojovat. Několik konferencí, pořádaných v Rijádu a v

²⁷⁶ Akronym z anglického the Gulf Cooperation Council. GCC, založena v Rijádu v roce 1981, je politicko-ekonomická unie šesti arabských států nacházejících se v oblasti Perského zálivu, a to Saúdské Arábie, Kuvajtu, Kataru, Spojených arabských emirátů, Bahrajnu a Ománu.

²⁷⁷ Al Bu-Ainnain, K.A. (2011): *The GCC and Piracy: An Arab Solution*, dostupné na: http://counterpiracy.ae/briefing_papers/Bu%20Ainnain%20The%20GCC%20and%20Piracy%20An%20Arab%20Solution.pdf, 2.4.2012.

²⁷⁸ „*it is the GCC states that have the most to lose if the problem goes unaddressed*“. Nelson, Goossens (2011, s. 4).

²⁷⁹ „*taking the lead on responding to the threats provides both an opportunity for GCC governments to demonstrate leadership and initiative*“, tamtéž.

Káhiře, majících v plánu zřídit monitorovací centrum, systémy včasného varování, a především položit základy společné námořní operace arabských států, skončilo neúspěchem.²⁸⁰ Jak je patrné ze zprávy bývalého, stále však vysoce postaveného armádního velitele Spojených arabských emirátů,²⁸¹ ve které říká, že protipirátská mise se stává důležitou složkou ve výhledu UAE,²⁸² v nejbližší době se ani žádná přímá námořní akce neplánuje. Je však možné, že státy GCC, jež pojí historické vazby se Somálskem, si jsou – narozdíl od světových propagátorů námořních akcí – vědomi toho, že žádná násilná metoda somálské pirátství ani vyřešit nemůže. S touto tezí by korespondoval výrok ministra zahraničních věcí Spojených arabských emirátů *Abdullāha bin Zājida al-Nahjána: „úspěšná reakce [na pirátství] se musí zaměřovat nejen na jeho symptomy, ale i na jeho základní příčiny... k potlačení pirátství nedojde přes noc – bude potřeba dlouhodobých závazků od všech zúčastněných... přesvědčujeme naše partnery, aby se stali součástí této důležité iniciativy, a pomohli v hledání smysluplných dlouhodobých řešení tohoto problému”*²⁸³

²⁸⁰ Al Bu-Ainnain (2011); Nelson, Goossens (2011).

²⁸¹ Jež jsou navíc ze všech států Zálivu nejaktivnější v zřizování protipirátských opatření. Gambardella, L. (2011): Piracy in the Arabian Sea: does an arab solution exist? *Equilibri*, dostupné na: http://www.equilibri.net/nuovo/sites/default/files/focus_gambardella_piracy%20arabian%20sea.pdf, 2.4.2012.

²⁸² Al Bu-Ainnain (2011).

²⁸³ „a successful response must address not just the symptoms of piracy, but also the underlying causes... Countering piracy will not be achieved overnight — it will take a long-term commitment from all involved. We encourage our industry colleagues to be part of this important initiative and help find meaningful, long-term solutions to the problem.“ Al Bu-Ainnain, K.A. (2011).

5 ZÁVĚR

Základní příčinou uprchlictví i pirátství je nepochybně občanská válka. Ta vypukla ještě v posledních letech vlády diktátora Siyaada Barreho na severu země. Zatímco po definitivním pádu režimu v roce 1991 se situace na severu uklidnila, a tato oblast vyhlásila nezávislost pod novým názvem Somaliland, ve zbylých oblastech Somálska se běsnění občanské války rozhořelo naplno. V severovýchodním Somálsku se po vzoru Somalilandu po několika letech také podařilo situaci stabilizovat a vyhlásit autonomní stát Puntland. Jižní a centrální část Somálska však dodnes okouší chaos občanské války. Jediným poklidným a vcelku stabilním obdobím byla vláda Svazu islámských soudů, skupiny, jež místo oficiální, avšak nejednotné, zkorumpované a nevykonné vlády ovládla hlavní město Mogadišu. Toto období však jakoby bylo jen tichem před bouří, která měla teprve nastat, a s níž pomalu odeznívající občanská válka nabrala nových sil.

Oficiální vládě se za výrazné a nepostradatelné pomoci Etiopie (v jejímž zájmu je, aby Somálsko zůstalo slabé) a Spojených států (jež Svaz islámských soudů považovaly za teroristické hnutí) podařilo vypudit Svaz islámských soudů z hlavního města. Zatímco umírněné křídlo tohoto hnutí z exilu vyjednávalo o budoucí podobě státu, radikálové se sdružili do organizace aš-Šabāb a spustili odboj proti oficiální vládě, a to odboj velmi nekompromisní, násilný, a dokonce posvěcený mezinárodní teroristickou sítí. Po dlouhých jednáních se vůdce umírněného křídla opozice stal novým prezidentem. Aš-Šabāb mu však odmítl přiznat poslušnost, a tak začala další vlna násilí, jež pokračuje dodnes. V posledních několika měsících došlo ke zvýšení přítomnosti armád nebo ozbrojených jednotek zahraničních států na území Somálska. Ty se prozatím s úspěchem snaží ze země vypudit aš-Šabāb, který ohrožuje nejen stabilitu Somálska, ale i států sousedních.

Uprchlíctví i pirátství, dříve – alespoň v moderní historii Somálska – téměř nepoznané, začaly sužovat zemi právě v době, kdy situace zabředla do dodnes nekončící kritické nestability, a to v době pádu diktátorského režimu Siyaada Barreho kolem roku 1991. V případě uprchlictví je skutečnost, že hlavní příčinou tohoto fenoménu je ozbrojený konflikt, více než zřejmá již na první pohled. Shodně s posilováním a naopak oslabováním intenzity konfliktu docházelo a dodnes dochází k produkci uprchlíků. Největší vlny uprchlíků byly tedy zaznamenány v době těch nejtěžších bojů, to znamená v počátcích občanské války. Kulminačním bodem byl rok 1992, kdy počet Somálců, opouštějících zemi, čítal na dva miliony osob. Následující stabilizace situace, mající za následek návrat několika set tisíc uprchlíků zpět, neměla dlouhého trvání. Spolu s novým ozbrojeným konfliktem, vedeným aš-Šabābem, se masy uprchlíků opět vydaly na cestu ze země. Druhým významným faktorem napomáhajícím k hromadnému odchodu Somálců jsou nepříznivé životní podmínky v zemi. Ovšem i ony jsou částečně způsobeny (tedy spíše jejich nepříznivost prohloubena) občanskou válkou, konkrétně zničením infrastruktury a životního prostředí.

Co se však týká pirátství, propojenost tohoto fenoménu s kolapsem vlády Siyaada Barreho a následnou občanskou válkou již není tak zřejmá. Přestože první piráti byli skutečně bojovníky proti režimu, a také pak souběžně s jeho pádem své činnosti zanechali, somálské pirátství je spíše druhotným produktem občanské války. Somálští rybáři pomocí únosů zahraničních lodí, jež využívaly bezprávnost na břehu k nelegálnímu vylovování místních na ryby bohatých vod, pouze ochraňovali své vlastní zájmy. V tomto momentě však začalo pirátství de facto žít svým vlastním životem, téměř bez ohledu na proměny dynamiky občanské války. Všeobecně chaotická a bezvýhodná situace však vyprodukovala zástupy oportunistů, jež neváhali využít rétoriku bránících

se rybářů pro vlastní obohacení, a přetavili tak pirátství ve velmi výnosný zdroj obživy.

Čím více uprchlíků se koncentruje na jednom místě (v jednom státu či přesněji v jednom regionu, nadto nepřiliš rozvinutém), tím více ho ovlivňují. Zatímco tedy v Perském zálivu či na Západě somálská diaspora nijak vlivně nezasahuje do místního dění, v zemích Afrického rohu je jejich přítomnost více než patrná. V regionech v těsném sousedství somálské státní hranice jsou místní vlády nucené budovat uprchlické tábory, z nichž se pak do okolí šíří hlavně násilí (mimo chorob, ničení životního prostředí atd.), jež může destabilizovat celou oblast. Vlády států Afrického rohu pak vyhláší opatření, jež mají omezit migraci Somálců. Proto mnoho z nich musí hledat útočiště v uprchlických táborech ve vlastní zemi, čímž zatěžují již tak velmi omezené prostředky jednotlivých vlád (v jižním a centrálním Somálsku, Puntlandu i Somalilandu). Uprchlíci však mohou mít i pozitivní dopad na oblasti, v nichž se nachází, neboť do těchto většinou zaostalých regionů přináší nové obchodní možnosti pro místní obyvatelstvo. Celou kapitolou je pak přínos diaspory v následné rekonstrukci státu, o níž se finančně i lidsky zaslouhuje nejspíše více než všechno úsilí mezinárodního společenství dohromady.

Oproti tomu pozitivní dopady pirátství na vlastní stát jsou velmi krátkodobé a v širší perspektivě se nejeví jako pozitiva už vůbec. Ve skutečnosti velký objem peněz proudících do Somálska z výkupného způsobuje devaluaci měny. Co je však horší, piráti dávají svým zhýralým způsobem života špatný příklad místním komunitám, a naleptávají tak morálku mladé generace. Navíc Somálsko s jejich aktivitou přichází o část humanitární pomoci (připlouvající do země po moři), na níž je životně závislé. I okolní státy a celkově mezinárodní společenství pirátství ovlivňuje negativně, a to v poměrně velkém rozsahu. Z oblasti východního pobřeží Afriky se totiž stává nebezpečná zóna, což může pro

mnoho tamních, na námořním obchodu závislých států znamenat velké ekonomické ztráty. I mezinárodní společenství, hlavně západní Evropa a Severní Amerika, s obavami sledují aktivitu pirátů u somálských břehů, kolem nichž proplouvají tankery naplněné jim nejcennější surovinou – ropou. Majitelé obchodních námořních společností také pocítují neblahé následky pirátství, spojené s výdejem finančních zdrojů na výkupné, zvýšené pojistné atd.

V reakci na humanitární krizi a zvyšování počtu uprchlíků vysílalo mezinárodní společenství do Somálska prostřednictvím vládních i nevládních organizací vlny humanitární pomoci. Novým aktérem na tomto poli je Turecko. Mnohé problémy, kterým jakékoliv charitativní úsilí v prostředí Somálska musí čelit, výrazně znemožňují úspěšné adresování pomoci potřebným. Největším fiaskem pak byla společná mise OSN a Spojených států. Zvláštní entitou v humanitárním prostředí jsou islámské charity. Ač západem vnímané jako velmi kontroverzní, dosahují v Somálsku nemalých úspěchů.

I pirátství vyvolalo, i když oproti uprchlictví značně opožděnou, mezinárodní reakci. Jejími praktickými výsledky jsou kromě zřízení informačních a monitorujících organizací hlavně odstartování operací tří mnohonárodnostních námořních vojenských sil u somálského pobřeží. Západní státy, tyto operace organizující, by uvítaly vojenskou či finanční pomoc států Perského zálivu, které však k podobným návrhům přistupují zdrženlivě. Zatímco zúčastněné státy jsou se svým úsilím spokojené, mnozí odborníci si kladou otázky ohledně nezištnosti těchto misí a vůbec nároku zúčastněných států na vojenskou přítomnost na území jiného státu, a hovoří o neblahé celkové militarizaci Somálska.

Z uvedeného tedy vyplývá, že stěžejní příčinou uprchlictví i pirátství je skutečně občanská válka a z ní vyplývající negativní jevy – hlavně násilí, kriminalita, beztrestnost, důležitou roli však hraje i ničení životního

prostředí. Dynamika občanské války pak může (v případě uprchlictví) a také nemusí (v případě pirátství) již vzniklé jevy nadále ovlivňovat. Oba socioekonomické faktory pak následně působí na Somálsko, okolní státy i mezinárodní společenství. Většinou je bohužel jejich působení negativní. Zatímco spolu s uprchlíky se šíří násilí a následná destabilizace okolí, s pirátstvím jsou většinou spojené ztráty ekonomické, a také morální degradace somálské mládeže. Ovšem při bližším pohledu lze nalézt i kladné prvky, jakési přísliby naděje. U pirátství se hledají složitěji, ale při troše nadsázky lze Somálce označit za národ s velkou vůlí k životu, který - donucen sáhnout si na samé dno - dokázal nalézt vlastní způsob přežití. Nejpozitivnějším prvkem je však pouto (především ve vyspělých zemích žijící) diaspory k rodné zemi, kterou se po mnoho let snaží svými finančními prostředky a svými dovednostmi znovu zrekonstruovat. Oba popisované fenomény vyvolaly zpětnou reakci mezinárodního společenství. Uprchlíctví humanitární, pirátství vojenskou. Tyto iniciativy však naráží na mnoho překážek, a bohužel se někdy i přes veškerou snahu mohou stát kontraproduktivními, což se nyní děje v případě námořních vojenských protipirátských operací.

Všechny tyto humanitární a vojenské iniciativy však řeší pouze symptomy, nikoliv příčinu somálské krize. A jak správně poukazuje R. Marchal, nikdo zatím nebyl schopen vymyslet a do praxe prosadit jakýkoliv plán na stabilizaci politické a bezpečnostní situace v Somálsku, který by byl (i alespoň částečně) úspěšný.²⁸⁴ A to je snahami o politické řešení vyplněna téměř celá novodobá historie Somálska. Připomeňme zde více jak tucet konferencí o budoucnosti Somálska, uskutečněných za přispění regionálních či dalších (převážně západních) států nebo světových organizací, a z nich vzešlé prozatímní vlády, které ač těmito státy podporované legislativně i finančně, nebyly nikdy schopné se

²⁸⁴ Marchal (2011, s. 47).

etablovat, jinými slovy zatím nikdy neuspěly. Novinářka M. Harper kritizuje tento postup: *„jedním z největších nedostatků přístupu k Somálsku je fixování se na vleklé a drahé mezinárodním společenstvím financované mírové konference...daly vzniknout slabým přechodným vládám, které sice mluví o federalismu, ale mají tendenci být velmi centralizované. Nedostává se jim uznání lidu, protože pro Somálce jsou zahraničním výtvorem.“*²⁸⁵

Slabost současné přechodné vlády je stále citelnější. Nejenže na území Somálska téměř nezávisle působí stále více armád a vojenských jednotek cizích států, navíc je nedávný vývoj charakterizován dalším rozpadem Somálska do malých územních útvarů, soudržných podle klanové příslušnosti. De facto se tímto opakuje historie (již oddělené útvary Somaliland i Puntland jsou také v podstatě klanově homogenní), a dává tak za pravdu většině odborníků, jež kritizují koloniální vymezení hranic, vytyčovaných bez přihlídnutí k etnickému a klanovému složení obyvatelstva, a také postkoloniální politiku mezinárodního společenství, jež tyto nepřirozené hranice vehementně brání. V této kritice však podle mnohých leží i klíč k budoucnosti, klíč ke stabilizaci země. Ten zní: vytvoření svobodných, kantonům podobných, plně suverénních republik²⁸⁶ či státních systémů podle klanového klíče, v opaku k současnému centrálnímu kvazi-státu.²⁸⁷ Nezbývá než doufat, že - ať už jakkoliv dosažená - budoucnost Somálska bude optimističtější než je dnes.

²⁸⁵ „one of the biggest failures of policy towards Somalia has been the fixation with lengthy and expensive internationally sponsored peace conferences...have produced succession of weak transitional governments, which have paid lip service to federalism but have tended to be highly centralised. They lack popular legitimacy because Somalis see them as foreign creations.“ Kantai, Smith (2012, s. 23).

²⁸⁶ Fatah. A.A. (2002): Somalia's Traditional Clan-Based System Holds Key to the Country's Future Stability, *Washington Report on Middle East Affairs*, vol. 24, no. 2, p. 59, dostupné na: <http://www.wrmea.com/component/content/article/237/4054-somalias-traditional-clan-based-system-holds-key-to-the-countrys-future-stability.html>, 18.4.2012.

²⁸⁷ Haldén, P. (2008): Somalia: Failed State or Nascent States-System? FOI Somalia Papers: Report 1, s. 58, dostupné na: <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2598.pdf>, 18.4.2012.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

6.1 Knihy a odborné články

Abild, E. (2009): New Issues in Refugee Research: Creating humanitarian space: a case study of Somalia. *Refugee Survey Quarterly*, vol. 29, no. 3.

Adam, H. M. (2008): *From Tyranny to Anarchy. The Somali Experience*. Trenton: The Red Sea Press.

Bariagaber, A. (2006): *Conflict and the Refugee Experience: Flight, exile and repatriation in the Horn of Africa*. Farnham: Ashgate Publishing.

Bureš, J. (2006): Islámská charita v době globalizace. *Mezinárodní vztahy*, vol. 41, no. 3.

Cockburn, A. (2002): Somalia. A failed state? *National Geographic*, č. 7.

Čejka, M. (2007): *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister a Principal.

Fatah, A.A. (2002): Somalia's Traditional Clan-Based System Holds Key to the Country's Future Stability. *Washington Report on Middle East Affairs*, vol. 24, no. 2.

Gundel, J. (2002): The Migration-Development Nexus: Somalia Case Study. *International Migration*, vol. 40, issue 5, special issue 2/2002.

Helton, C.A. (2002): *The Price of Indifference. Refugees nad Humanitarian Action in the New Century*. New York: Oxford University Press.

Hesse, B.J. (2010): Where Somalia works, *Journal of Contemporary African Studies*, vol. 28, no. 3.

Kantai, P., Smith, P. (2012): Somalia: The perils of a carve-up. *The Africa Report*, no. 37.

Kellerman, M.G. (2011): Somali Piracy: Causes and Consequences. *International Affairs*, vol. 3, n. 9.

Kinsey, Ch.P., Hansen, S.J., Franklin, G. (2009) : The impact of private security companies on Somalia's governance networks. *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 22 no. 1.

Kraska, J. (2011): *Contemporary Maritime Piracy: International Law, Strategy and Diplomacy at Seas*. Santa Barbara: Praeger.

Lewis, I.M. (2002): *A Modern history of the Somali: Nation and State in the Horn of Africa*. London: James Curray Publishers.

Lewis, I.M. (1993): *Understanding Somalia: Guide to Culture, History and Social Institutions*. London: Haan Publishing.

Little, P.D. (2008): Reflections on Somalia, or How to Conclude an Inconclusive Story. *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*.

Marchal, R. (2011): Somali Piracy: The Local Contexts of an International Obsession, *Humanity*, vol. 2, no. 1.

Menkhaus, K. (2004): *Somalia: State Collapse and the Threat of Terrorism*. London: Oxford University Press.

Mohamoud, A.A (2006): *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa. The case study of Somalia 1960-2001*. West Lafayette: Purdue University Press.

Moret, J., Baglioni, S., Efionayi-Mäder, D. (2006): *The Path of Somali Refugees into Exile, a comparative analysis of secondary movements and policy responses*. Neuchâtel: Swiss Migration Forum.

Murphy, M.N. (2011): *Somalia: The New Barbary? Piracy and Islam in the Horn of Africa*. London: Hurst&Company.

Neal, S.K. (2011): Piracy in Somalia: Targeting the Source. *Global Security Studies*, Vol. 2, No. 3, s. 24.

Nicnic, D. (2009): Maritime piracy in Africa: The humanitarian dimension. *African Security Review*, vol. 18, no. 3.

Onuoha, F. C. (2010): Piracy and Maritime Security off the Horn of Africa: Connections, Causes and Concerns. *African Security*, vol. 3, no. 4.

Pham, P.J. (2010): Anti-Piracy, Adrift. *The Journal of International Security Affairs*, no. 18.

Saggiomo, V. (2011): From Charity to Governance: Islamic NGOs and Education in Somalia. *The Open Area Studies Journal*, vol 4.

Samatar, A.I., Lindberg, M, Mahayini, B. (2010): The Dialectics of Piracy in Somalia: the rich versus the poor. *Third World Quarterly*, vol. 31, no. 8.

Sipus, M. (2011): Support for al-Shabaab through the diaspora. *Forced Migration Review*, issue 37, p. 29.

Shay, S. (2008): *Somalia between Jihad and Restoration*. New Jersey: Transaction Publishers.

Sheikh, H., Healy, S. (2009): *Somalia's Missing Million: the Somali diaspora and its role in development*. A report for the UNDP Somalia.

Šafářová, T. (2010): Pirátství. In: Smolík, J., Šmíd, T. (2010): *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.

Tadesse, M. (2002): *Political Islam and Black Economy in Somalia*. Addis Abeba: Meag.

West, S. (2006): Somalia's Islamists Attempt to Rein in Pirates. *Terrorism Focus*, vol. 3, no. 33.

Woodward, P. (2006): *US Foreign Policy and the Horn of Africa*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.

Záhořík, J. (2007): Siyad Barré – Somálsko od diktatury k rozpadu státu. In: Budil, I.T. - Zíková T. (2007): *Totalitarismus III: Totalita, autorita a moc v proměnách času a prostoru*. Praha: Dryada.

6.2 Elektronické zdroje

Adow, M. (2009): *The Pirate Kings of Puntland*, AlJazeera, dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2009/06/2009614125245860630.html>, 8.4.2012.

Al Bu-Ainnain, K.A. (2011): *The GCC and Piracy: An Arab Solution*, dostupné na: http://counterpiracy.ae/briefing_papers/Bu%20Ainnain%20The%20GCC%20and%20Piracy%20An%20Arab%20Solution.pdf, 2.4.2012.

Amnesty International, *Kenya: From Life Without Peace To Peace Without Life: The treatment of Somali refugees and asylum-seekers in Kenya*, 8 December 2010, AFR 32/015/2010, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR32/015/2010/en/1eb8bd34-2a5c-4aa4-8814-83e0e8df8ebf/afr320152010en.pdf>, 15.2.2012.

Amnesty International, *Somalia: No end in sight: The ongoing suffering of Somalia's civilians*, 25 March 2010, AFR 52/003/2010, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ca33c0d2.html>, 16.2.2012.

Amnesty International Briefing, *Human Rights Concerns in Southern and Central Somalia*, 18 October 2010, AFR 52/013/2010, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR52/013/2010/en/1d8a0187-b1d9-4005-a0b7-68138a3cba14/afr520132010en.pdf>, 20.2.2012.

Aynte, A. (2012): Turkey's Increasing Role in Somalia: An Emerging Donor? *Al Jazeera Centre for Studies*, dostupné na:

<http://studies.aljazeera.net/ResourceGallery/media/Documents/2012/3/22/201232213350836734Turkeys%20Increasing%20Role%20in%20Somalia.pdf>, 8.4.2012.

Barnes, C., Harun H. (2007): *The Rise and Fall of Mogadishu's Islamic Courts*. Chatham House, dostupné na: http://www.chathamhouse.org.uk/files/9130_bpsomalia0407.pdf, 27.3.2010.

Bowden, A. (2010): *The Economic Cost of Maritime Piracy*, One Earth Future Working Paper, dostupné na: http://oceansbeyondpiracy.org/sites/default/files/documents_old/The_Economic_Cost_of_Piracy_Full_Report.pdf, 9.4.2012.

Bowden, A., Basnet, S. (2011): *The Economic Cost of Somali Piracy*, One Earth Future Working Paper, dostupné na: http://oceansbeyondpiracy.org/sites/default/files/economic_cost_of_piracy_2011.pdf, 9.4.2012.

Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics, January 2005, *World bank publications*, dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/INTSOMALIA/Resources/conflictinsomalia.pdf>, 1.1.2012.

Gambardella, L. (2011): *Piracy in the Arabian Sea: does an arab solution exist?* *Equilibri*, dostupné na: http://www.equilibri.net/nuovo/sites/default/files/focus_gambardella_piracy%20arabian%20sea.pdf, 2.4.2012.

Geels, J. (2009): *Raiding the State: Piracy and State-Building in Somalia*, Senior Essay on Yale University, dostupné na: http://www.yale.edu/polisci/undergrad/docs/Geels_Jeff.pdf, 1.4.2012.

Hadden, R.L. (2007): *The Geology of Somalia: a Selected Bibliography of Somalian Geology, Geography and Earth Science*. Alexandria: Topographic Engineering Center, dostupné na: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA464006>, 18.2.2012.

Haldén, P. (2008): Somalia: Failed State or Nascent States-System? FOI Somalia Papers: Report 1, dostupné na: <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2598.pdf>, 18.4.2012.

Hammond, L., Ali, I.D., Hendrick, M. (2012): Cash and Compassion: The Role of the Somali Diaspora in Relief, Development and peace-building. *Chatham House*, Meeting Summary, dostupné na: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Africa/070312somalidiaspora.pdf>, 20.2.2012.

Hari, J. (2009): You are being lied to about pirates, *The Independent*, January 5, 2009, dostupné na: <http://www.independent.co.uk/opinion/commentators/johann-hari/johann-hari-you-are-being-lied-to-about-pirates-1225817.html>, 5.4.2012.

Hatcher, J. (2012): *Turkey in Somalia: A Welcome Ally*, dostupné na: <http://thinkafricapress.com/somalia/turkey-welcome-ally>, 8.4.2012

Heffick, J. (2011): *Aid Worker Diaries – Dire Humanitarian Situation for Somalis Fleeing into Ethiopia*, dostupné na: <http://www.trust.org/alertnet/blogs/aid-worker-diaries/dire-humanitarian-situation-for-somalis-fleeing-into-ethiopia/>, 22.2.2012

Hoehne, M.V. (2009): Counter-terrorism in Somalia: How external influence helped to produce militant Islamism. *Crisis in the Horn of Africa*, dostupné na: <http://hornofafrica.ssrc.org/somalia/>, 12.3.2010.

Howden, D. (2008): *Off the coast of Somalia: 'We're not pirates. These are our waters, not theirs'*. The Independent, dostupné na: http://qaranimo.com/2008/nov/these_are_our_waters_nov_14_08.htm, 8.4.2012.

Human Rights Watch, *Harsh War, Harsh Peace*, 19 April 2010, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bcd64c82.html>, 17.2.2012.

Human Rights Watch, *Welcome to Kenya: Police Abuse of Somali Refugees*, 17 June 2010, dostupné na: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/kenya0610webwcover.pdf>, 22.2.2012.

Human Rights Watch, *World Report 2012: Kenya*, dostupné na: <http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-kenya>, 22.2.2012.

Hunter, R. (2008): *Somali pirates living high life*, BBC, dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7650415.stm>, 8.4.2012.

Cheng, P.Y., Singhal, M., Bharat, S., Khoo, Ch., Haskins, L. (2008): *Global Oil Choke Points: How Vulnerable Is the Global Oil Market?* Global Equity Research, Lehman Brothers, s. 5, dostupné na: <http://www.deepgreencrystals.com/images/GlobalOilChokePoints.pdf>, 11.4.2012.

Internal Displacement Monitoring Centre, *Somalia: New displacement and worsening humanitarian and protection crisis for IDPs*, 9 Demecember 2011, dostupné na: [http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/76AE3E5570C42FE8C1257961004D7CD3/\\$file/somalia-overview-dec2011.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/76AE3E5570C42FE8C1257961004D7CD3/$file/somalia-overview-dec2011.pdf), 20.2.2012.

International Crisis Group, *Kenyan Military Intervention in Somalia*. 15 February 2012, Africa Report No.184, dostupné na: <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/media-releases/2012/africa/the-kenyan-military-intervention-in-somalia.aspx>, 12.2.2012.

International Crisis Group, *Negotiating a Blueprint for Peace in Somalia*. 6 March 2003, Africa Report No.59, dostupné na: [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/somalia/Negotiating%20a%20Blueprint%20for%20Peace%20in%20Somalia.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/horn-of-africa/somalia/Negotiating%20a%20Blueprint%20for%20Peace%20in%20Somalia.pdf), 2.1.2012.

International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008): *Final Report: Assessment and recommendations*, dostupné na:

<http://www.asil.org/files/SomaliaPiracyIntlExpertsreportconsolidated1.pdf>,
1.4.2012

Kulmiye, A.J. (2001): Militia vs Trawlers: Who is the Villain? *The East African Magazine*, July 9 2001, dostupné na: <http://www.ecop.info/e-news/e-news-01-07-9.htm>, 5.4.2012.

Le Sage, A. (2009): Militias and Insurgency in Somalia. *The Washington Institute for Near East Policy*, dostupné na: <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3131>, 27.3.2010.

Le Sage, A., Menkhaus, K. (2004): *The Rise of Islamic Charities in Somalia: an assesment of impact and agendas*, dostupné na: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/7/3/2/1/pages73214/p73214-1.php, 15.2.2012.

Maimbo S.N. (2006): Remittances and Economic Development in Somalia. Worldbank, Social Development Papers, no. 38, dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/INTCPR/Resources/WP38_web.pdf, 20.2.2012.

Marchal, R. (2007): Somalia: A New Front Against Terrorism. *Crisis in the Horn of Africa*, dostupné na: <http://hornofafrica.ssrc.org/marchal/>, 26.2.2010.

Medicins Sans Frontiers, *No Choice: Somali and Ethiopian Refugees, Asylum Seekers and Migrants Crossing The Gulf of Aden*, Report June 2008, dostupné na: <http://www.doctorswithoutborders.org/publications/article.cfm?id=2821>, 23.2.2012.

Menkhaus, K. (2007): There and Back Again in Somalia. *Middle East Research and Information Project*, dostupné na: <http://www.merip.org/mero/mero021107.html>, 12.3.2010.

Menkhaus, K. (2009): The Seven Ways to Stop Piracy: and why none of them will work as well as we might hope, *Foreign Policy*, dostupné na:

http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/04/16/the_seven_ways_to_stop_piracy?page=0,0, 1.4.2012.

Menkhaus, K. (2009): Somalia: National and Regional Disaster? *WRITENET*, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/49f180d82.pdf>, 27.3.2010.

Menkhaus, K. (2009): *Violent Islamic Extremism: Al-Shabaab Recruitment in America*, dostupné na: http://pdf.downloadzite.com/read-file-at-downloadzite/http://www.hsgac.senate.gov/public/_files/031109Menkhaus031109.pdf/

Middleton, R. (2008): Piracy in Somalia: Threatening Global Trade, Feeding Local Wars, *Chatham House*, dostupné na: http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Africa/1008piracy_somalia.pdf, 1.4.2012

Moller, B. (2009): Piracy, Maritime Terrorism and Naval Strategy, *Danish Institute for International Studies*, dostupné na: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=96541&lng=en>, 20.3.2012

Moller, B. (2009): The Somali Conflict: The Role of External Actors, *Danish Institute for International Studies*, dostupné na: http://www.diis.dk/graphics/publications/reports2009/diis_report_2009_03_somali_conflict.pdf, 1.1.2012.

Mwanda, J. (2012): Plea for negotiated solution to Somali piracy, dostupné na: <http://arabnews.com/opinion/columns/article564585.ece>, 14.4.2012.

Nelson, R., Goossens, S. (2011): Counter-Piracy in the Arabian Sea: Challenges and Opportunities for GCC Action, *Center for Strategic and International Studies*, dostupné na: http://csis.org/files/publication/110509_GulfAnalysis_Counter_piracy_inthe_ArabianSea.pdf, 2.4.2012.

Percy, S., Shortland A. (2011): *The Business of Piracy in Somalia*, *German Institute for Economic Research*, dostupné na: http://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.358500.de/dp1033.pdf, 1.4.2012.

Pirates od Somalia (2009), *Africa Economic Development Institute*, dostupné na: http://africaecon.org/index.php/exclusives/read_exclusive/1/1, 9.4.2012.

Ploch, L. (2011): *Piracy off the Horn of Africa. CRS Report for Congress*, dostupné na: <http://www.nps.edu/research/mdsr/Docs/R40528.pdf>, 20.3.2012.

Richardson, J. (2011): *The Somali Diaspora: A Key Counterterrorism Ally*, dostupné na: <http://www.ctc.usma.edu/posts/the-somali-diaspora-a-key-counterterrorism-ally>, 14.4.2012.

Roble, M.A. (2011): *How Pirates Spend Their Ransom Money*, dostupné na: http://www.somaliareport.com/index.php/post/884/How_Pirates_Spend_Their_Ransom_Money, 8.4.2012.

Seitz –Wald, A. (2008): *Piracy Offers Lucrative Career in Lawless Somalia*, PBS, dostupné na: http://www.pbs.org/newshour/updates/africa/july-dec08/pirates_11-20.html, 16.4.2012.

Sörenson, K. (2008): *State Failure on the High Seas – Reviewing the Somali Piracy*, dostupné na: <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2610.pdf>, 6.4.2012.

UNEP, *State of Environment in Somalia: A Desk Study*, December 2005, dostupné na: http://postconflict.unep.ch/publications/dmb_somalia.pdf, 5.4.2012.

UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Somalia: Famine & Drought*, Situation Report No. 30, 11 January 2012, dostupné na: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/OCHA%20Somalia%20Situation%20Report%20No.%2030.pdf>, 20.12.2012.

UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Somalia: Famine & Drought*, Situation Report No. 34, 8 February 2012, dostupné na: http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/reliefweb_pdf/node-475961.pdf, 20.12.2012.

UNHCR Briefing Notes, *More Somalis flee to volatile Yemen*, 21 October 2011, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4ea14d489.html>, 23.2.2012.

UNHCR Donor Update: Somalia Situation Response, July 2011, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4e157f499.pdf>, 22.2.2012.

UNHCR Global Appeal 2011 Update, Ethiopia, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4cd95fcc9.html>, 22.2.2012.

UNHCR Global Appeal 2011 Update, Yemen, dostupné na: <http://www.unhcr.org/4cd96c809.html>, 23.2.2012.

UNHCR Global Report 2000, Yemen, dostupné na: <http://www.unhcr.org/3e23eb740.html>, 23.2.2012.

UN High Commissioner for Refugees, *UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Somalia*, 5 May 2010, HCR/EG/SOM/10/1, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4be3b9142.html>, 16.2.2012.

UN Monitoring Group, Letter dated 10 March 2010 from the Chairman of the Security Council Committee pursuant to resolutions 751 (1992) and 1907 (2009) concerning Somalia and Eritrea addressed to the President of the Security Council, S/2010/91, dostupné na: http://www.humansecuritygateway.com/documents/UNSC_S201091_ReportOfTheMonitoringGroupOnSomalia.pdf.

UN Security Council, *Report of the Panel of Experts on Somalia Pursuant to Security Council Resolution 1474*, 4 November 2003, S/2003/1035, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/46cbf2be0.html>, 5.4.2012

United States Agency for International Development, *Kenya-Somalia Border Conflict Analysis*, zpráva pro Development Alternatives Inc. od K. Menkhause, 31.8.2005, dostupné na: [http://www.somali-jna.org/downloads/Kenya-Somalia%20Menkhaus%20\(2\).pdf](http://www.somali-jna.org/downloads/Kenya-Somalia%20Menkhaus%20(2).pdf), 22.2.2012.

WAMY and Oxfam Novib, *Arab Donor Policies and Practices on Education in Somalia/land*. Nairobi: Oxfam Novib, September 2004, dostupné na: <http://www.somali-civilsociety.org/templates/oxfamtemp/downloads/NOVIB-WAMY-FINAL.pdf>, 4.12.2011.

WRITENET, *Somalia: Civil War, Intervention and Withdrawal 1990 - 1995*, dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6a6c98.html>, 15.2.2012.

BBC News <http://www.bbc.co.uk>

Combined Maritime Forces <http://combinedmaritimeforces.com/>

Critical Threats Project <http://www.criticalthreats.org>

Council on Foreign Relations <http://www.cfr.org/>

EU NAVFOR <http://www.eunavfor.eu/>

Foreign Policy <http://www.foreignpolicy.com>

Institute for Security Studies <http://www.issafrica.org>

ISS <http://www.issafrica.org/>

International Chamber for Commerce <http://www.icc-ccs.org>

International Energy Agency <http://www.iea.org/>

IRIN <http://www.irinnews.org/>

Lamont-Doherty Earth Observatory <http://www.ldeo.columbia.edu/>

Maritime Safety Information <http://msi.nga.mil>

Maritime Terrorism <http://www.maritimeterrorism.com>

NATO <http://www.nato.int>

Pansomalism <http://pansomalism.wordpress.com>

Refugees data project www.data.unhcr.org

ReliefWeb <http://reliefweb.int>

The African Executive <http://www.africanexecutive.com>

UNHCR Central Europe <http://www.unhcr-centraleurope.org>

United Nations <http://www.un.org>

World Vision <http://www.worldvision.org.uk/>

7 RESUMÉ

This Master's thesis deals with two socioeconomic aspects of political development in Somalia since 1991 – refugees and piracy. These issues are some of many consequences produced by civil war that started at the end of Siyaad Barre's dictatorship. In premise that every

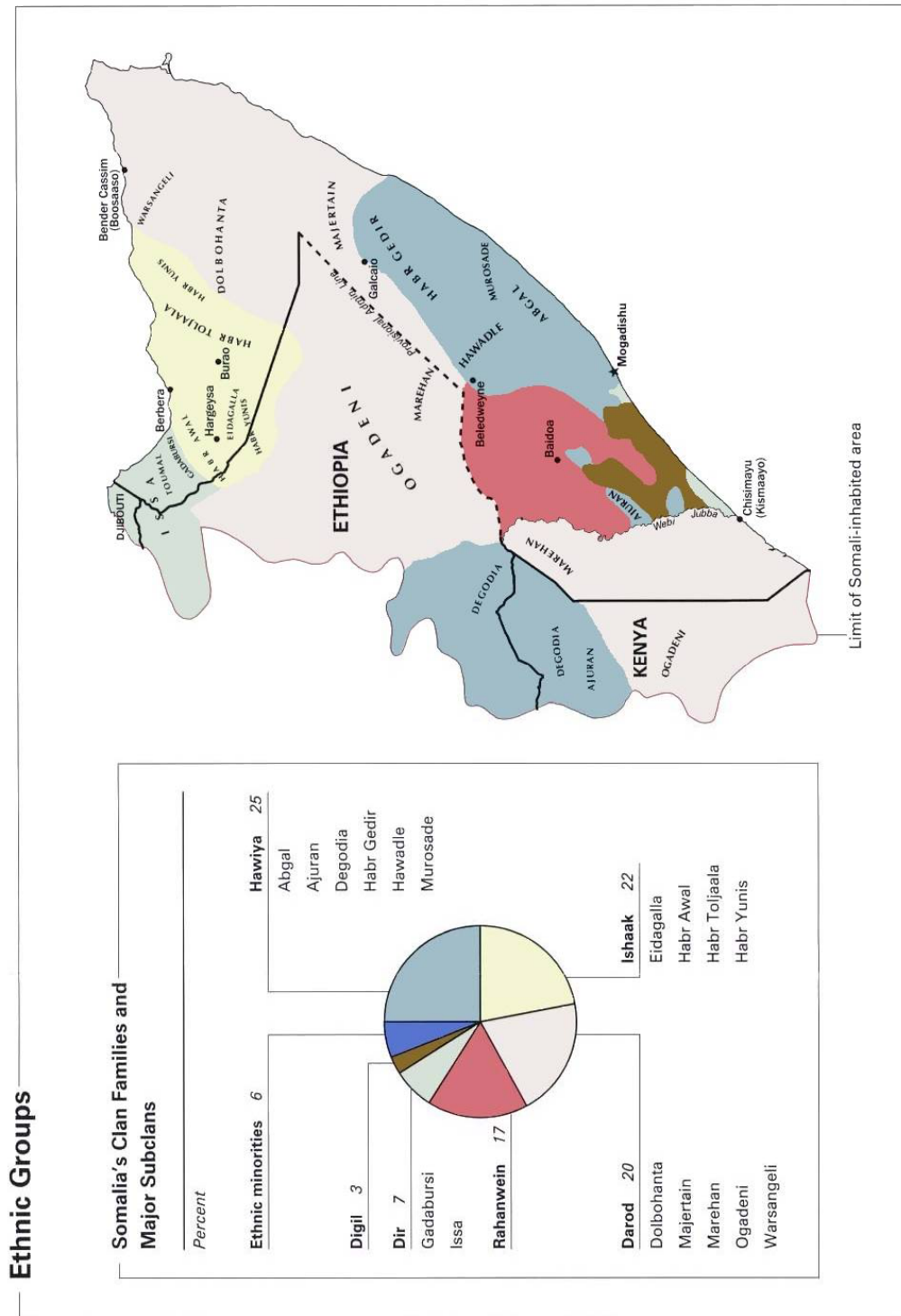
such war produces negative phenomena which in turn contribute to protraction of the armed conflict, the aim of this work is to find out what effect has Somalia's civil war on refugee flows and piracy and how they are in turn influencing Somalia itself, nearby states or wider international community. By examining each phenomenon's causes, their historical development in last twenty years, connections (local, regional and global) and reaction they initiated, I reached a result.

The civil war and its consequences are the principal source of refugee flows and piracy too. Whereas the civil war's effect on refugees is direct (and its influence constant), effect on piracy is indirect (and therefore has no broader influence). Both phenomena are influencing Somalia itself, nearby states, and wider international community too. Their impact is largely negative. Violence is being spread outside the state's borders along with refugees and pirates are causing economic losses and more importantly moral degradation of the country's youngsters. But some positive impact can be recognized there too, especially in efforts of Somali Diaspora to bring development into their homeland. Although global community tries to do its best when addressing both problems their efforts can prove to be contra productive.

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1. Obecně geografická a politická mapa Somálska
(převzato <http://www.embassyworld.com>)

Příloha č. 2. Rozdělení somálských klanů a subklanů (převzato z <http://en.wikipedia.org>)

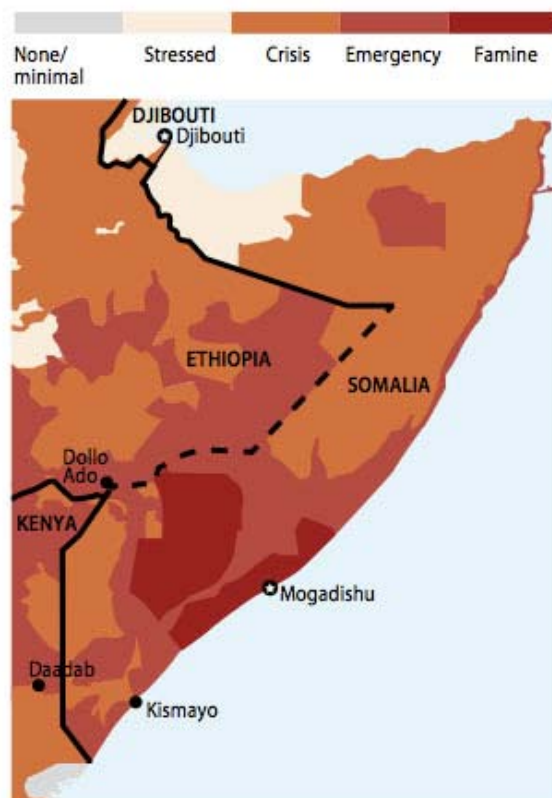
Příloha č. 3. Současná politická situace
(převzato z <http://www.africa-confidential.com>)

Příloha č. 4. Současný prezident Sheikh Shareef Sheikh Axmed
(převzato z <http://www.thejournal.ie>)

IPC Acute Food Security Phase

September 2011

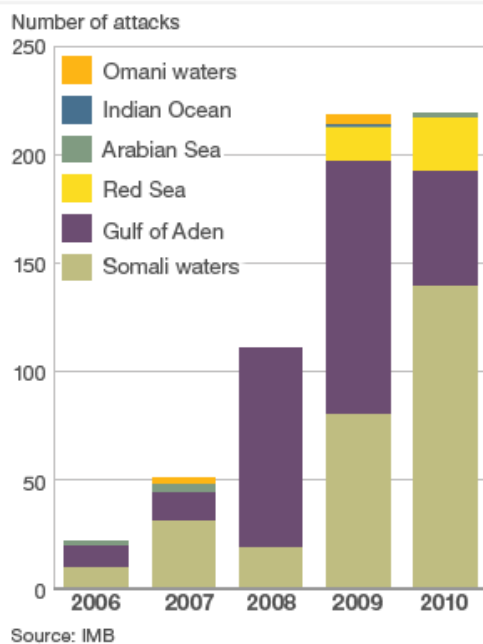

Příloha č. 5. Oblasti zasažené prudkými suchy v roce 2011
(převzato z <http://www.enoughproject.org>)

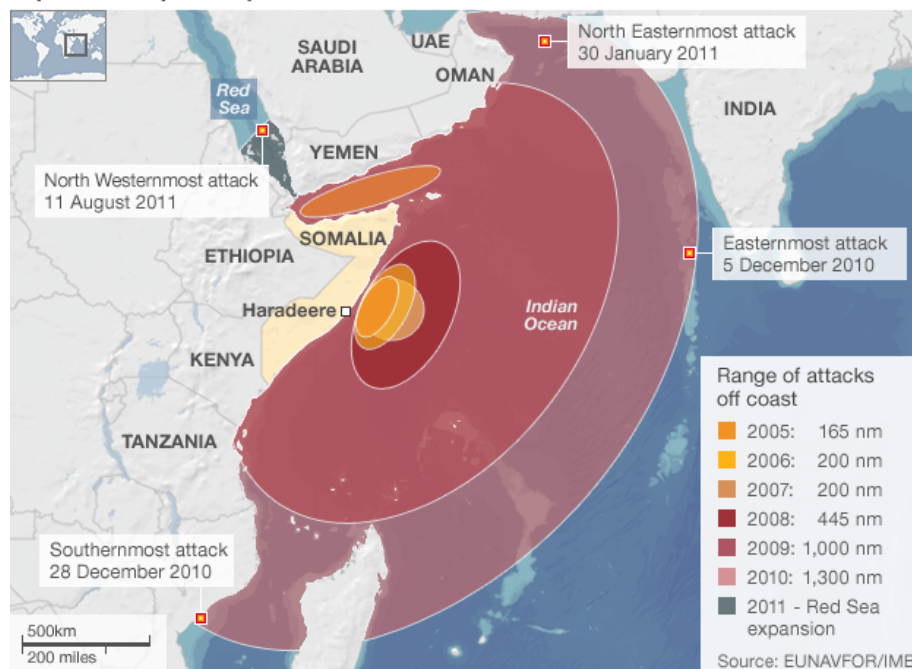
Příloha č. 6. Uprchlícké tábory v regionu
(převzato z <http://www.unhcr.org>)

Somali pirate attacks

Příloha č. 7. Pirátské útoky z let 2006 – 2010
(převzato z <http://terrorfreesomalia.blogspot.com>)

Expansion of pirate operations

Příloha č. 8. Akční rádius pirátů
(převzato z <http://www.bbc.co.uk>)